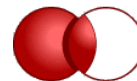

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
URED ZA REVIZIJU INSTITUCIA U FBIH
SARAJEVO**

Ložionička 3, 71 000 Sarajevo, Tel/Fax: + 387 (0) 33 723 550, www.saifbih.ba, e-mail: urrevfed@bih.net.ba, saifbih@saifbih.ba

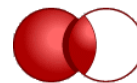
Hrvatski jezik

IZVJEŠĆE REVIZIJE UČINKA

Planiranje visokog obrazovanja u Federaciji Bosne i Hercegovine

Sarajevo, rujan 2007.

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
URED ZA REVIZIJU INSTITUCIJA U FBIH
SARAJEVO**

Ložionička 3, 71 000 Sarajevo, Tel/Fax: + 387 (0) 33 723 550, www.saifbih.ba, e-mail: urrevfed@bih.net.ba, saifbih@saifbih.ba

**Sarajevo, 10.09.2007. godine
Broj: UR-14-5/20;35;27-01-K/07**

**BOSNA I HERCEGOVINA
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE
Parlament Federacije Bosne i Hercegovine
Predsjednik Federacije Bosne i Hercegovine
Vlada Federacije Bosne i Hercegovine**

**PLANIRANJE VISOKOG OBRAZOVANJA
U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE**

Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine ispitivao je aktivnosti koje poduzimaju mjerodavne institucije iz oblasti visokog obrazovanja u Federaciji BiH u cilju postizanja adekvatnog planiranja visokog obrazovanja u Federaciji BiH, u odnosu na potrebe burze rada u Federaciji BiH. Podaci korišteni u istraživanju prikupljeni su od Parlamenta Federacije BiH, Vlade Federacije BiH, Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti, županijskih ministarstava obrazovanja, sveučilišta/univerziteta u Federaciji BiH, Federalnog zavoda za upošljavanje, županijskih službi za upošljavanje, Federalnog zavoda za statistiku, Gospodarske komore FBIH i Unije studenata. Rezultati istraživanja prikazani su u ovom izvješću.

Nacrt izvješća dostavljen je mjerodavnim institucijama iz oblasti visokog obrazovanja i upošljavanja u Federaciji BiH. Nakon izražavanja stavova subjekata na Nacrt izvješća, sačinjen je Konačno izvješće revizije učinka.

Konačno izvješće je sukladno članku 16. stav 1. i 5. Zakona o reviziji institucija u FBIH („Sl. novine FBiH“, broj: 22/06) dostavljeno subjektima obuhvaćenim revizijom, Parlamentu Federacije BiH, Predsjedniku Federacije BiH i Vladi Federacije BiH.

Izvješće sadrži zaključke i preporuke vezane za planiranje visokog obrazovanja u Federaciji BiH i iz tog razloga dostavlja se institucijama koje mogu imati utjecaja na adekvatno planiranje visokog obrazovanja u Federaciji BiH u odnosu na potrebe burze rada.

Generalni revizor i zamjenik generalnog revizora Ureda za reviziju institucija u FBIH donosili su odluke u ovom predmetu. Istraživanje je proveo revizijski tim u sastavu: Zineta Redžepagić, vođa tima, Katica Lovrić i Almira Lepara, članovi tima.

Izvešće se dostavlja i slijedećim institucijama:

- Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti i županijska ministarstva obrazovanja
- Federalni zavod za upošljavanje i županijske službe za upošljavanje
- Skupštine i vlade županija
- Sveučilišta/univerziteti u FBiH
- Federalni zavod za statistiku

**ZAMJENIK
GENERALNOG REVIZORA**

**Branko Kolobarić, dipl.oec.,
v.r.**

GENERALNI REVIZOR

**Mr.sc.Ibrahim Okanović, dipl.oec.,
v.r.**

KAZALO IZVJEŠĆA

PREDGOVOR	1
IZVRŠNI REZIME	3
1 UVOD I DIZAJN REVIZIJE	9
1.1 Pozadina	9
1.2 Revizijsko pitanje	10
1.3 Obujam i ograničenja	11
1.4 Izvori i metode	12
1.5 Pregled Izvješća	13
2 VISOKO OBRAZOVANJE I ZAVODI I SLUŽBE ZA UPOŠLJAVANJE U FEDERACIJI BiH	15
2.1 Visoko obrazovanje	15
2.2 Zavodi i službe za upošljavanje	16
3 NALAZI	19
3.1 Federalna razina	19
3.1.1 Sažetak nalaza	23
3.2 Županijska razina	25
3.2.1 Sažetak nalaza	34
3.3 Razina sveučilišta	35
3.3.1 Sažetak nalaza	42
4 PONUDA I TRAŽNJA ZA VISOKIM OBRAZOVANJEM	43
4.1 Pristupačne informacije i razmjena informacija	43
4.1.1 Sažetak nalaza	47
4.2 Rezultati istraživanja	48
4.2.1 Sažetak nalaza	54
5 ZAKLJUČCI	55
5.1 Mjerodavne institucije nisu poduzele dovoljno mjera	55
5.2 Razmjena informacija nije adekvatna i kvalitetna	57
6 PREPORUKE	59
6.1 Sažetak preporuka:	63
PRIVITAK I	67
PRIVITAK II	75
PRIVITAK III	79
REFERENCE	83

PREDGOVOR

Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine, sukladno članku 14. Zakona o reviziji institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine («Sl. novine FBiH», br. 22/06) ima pravo izvršiti pregled, ili ispitivanje (reviziju učinka) određenog aspekta poslovanja cijele ili dijela institucije, programa ili aktivnosti u pogledu ekonomičnosti, efikasnosti i efektivnosti sa kojim ta institucija koristi svoje resurse i o tome izvješćuje na način utvrđen spomenutim Zakonom.

Prema INTOSAI međunarodnim standardima revizije, puni obim revizije javnog sektora uključuje financijsku reviziju i reviziju učinka. Revizija učinka prema definiciji INTOSAI Standarda je neovisno ispitivanje efikasnosti i efektivnosti vladinih mjera, programa ili organizacija uz dužno praćenje ekonomičnosti, sa ciljem ostvarivanja poboljšanja. Revizija učinka obuhvata:

- «reviziju ekonomičnosti upravnih aktivnosti sukladno značenju upravnih načela i prakse te politikama uprave;
- reviziju uspješnosti korištenja ljudskih, financijskih i drugih resursa, uključujući ispitivanje informacijskih sustava, mjera uspjeha te kontrolnih i drugih postupaka kod jedinice kod koje se obavlja revizija radi otklanjanja uočenih nedostataka i
- reviziju djelotvornosti uspjeha u odnosu na postignute ciljeve jedinice kod koje se obavlja revizija, te reviziju ostvarenih aktivnosti u usporedbi s namjeravanim»¹.

Pored toga, upute za provođenje revizije učinka sadržane su u Smjernicama za provođenje revizije učinka koje izdaje INTOSAI².

Ovo je prva revizija učinka koju provodi Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine. Ovaj pilot-projekt revizije učinka realiziran je uz stručnu podršku Švedskog državnog ureda za reviziju (SNAO).

Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine odlučio je da predmetom prve revizije učinka u Federaciji Bosne i Hercegovine bude tema od značaja za cjelokupno društvo u Federaciji Bosne i Hercegovine. Stoga je ocijenjeno da je visoko obrazovanje višestruko značajno, prvenstveno sa aspekta pravilnog planiranja potreba za visokokvalificiranim kadrovima.

¹ INTOSAI revizijski standardi

² Smjernice za provođenje revizije učinka

Nacrt izvješća predstavljen je na fokusnoj grupi sa predstavnicima mjerodavnih institucija i organa. Nacrt izvješća također je dostavljen subjektima revizije radi pojašnjenja i komentara.

IZVRŠNI REZIME

Ured za reviziju institucija u Federaciji Bosne i Hercegovine provodi prvu reviziju učinka na temu «Upis studenata u visokoškolske ustanove u Federaciji Bosne i Hercegovine promatrano kroz planiranje visokog obrazovanja». Revizija je fokusirana na pitanje da li su sustavi planiranja i nadzora u oblasti visokog obrazovanja dovoljni da očuvaju realnu ravnotežu između ponude i potražnje diplomaca sa završenom visokom naobrazbom u Federaciji BiH. Revizija uključuje procjenu u kojoj mjeri su mjerodavni organi iskoristili svoje mogućnosti da utječu na planiranje, kao i procjenu kvaliteta informacija koje su dostupne i mjerodavnim organima i studentima.

Revizijom učinka obuhvaćene su institucije vezane za oblast visokog obrazovanja i upošljavanja: Federalno i županijska ministarstva obrazovanja, sva javna sveučilišta u Federaciji Bosne i Hercegovine, Federalni zavod i županijske službe za upošljavanje. Na kraju su dobivene informacije iz Parlamenta Federacije BiH i Vlade Federacije BiH.

Ured za reviziju došao je do slijedećih nalaza:

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, posredstvom Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti ima mogućnost utjecati na visoko obrazovanje, kroz provođenje politike i izvršavanja zakona federalne vlasti, kao dio svojih ustavnih mjerodavnosti. Također, pruža relevantne informacije Parlamentu Federacije BiH. Ipak, Vlada Federacije BiH nije u potpunosti koristila svoje mjerodavnosti. Vladina mjerodavna ministarstva i institucije nisu poduzimali dovoljno inicijativa sa ciljem evaluacije sustava statistike, praksi prilikom raspodjele resursa iz federalnog proračuna, mišljenja u svezi politike upošljavanja i ocjenjivanja burze rada u cilju dobivanja podataka i pružanja informacija o kretanjima na burzi rada. U posljednje tri godine na federalnoj razini nije poduzeta inicijativa da se otklone nedostaci u sustavu planiranja upisa i nadzora.

Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti jedan je od supotpisnika Bolonjske deklaracije. Ne raspolaže podacima o implementiranju Bolonjskog procesa i nije poduzelo korake sa ciljem pružanja pomoći prilikom stvaranja uvjeta u kojima se može implementirati Bolonjski proces. Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti nije donijelo Standarde i normative za visoko obrazovanje. Sektor za visoko obrazovanje Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti nije poduzimao aktivnosti. Inspektorat Federalnog ministarstva

obrazovanja i znanosti vrši samo nostrificiranje inozemnih školskih diploma i svjedodžbi.

Županije su prema Ustavu Federacije BiH mjerodavne za utvrđivanje politika i propisa obrazovanja. Instrumenti kojima županije mogu utjecati na planiranje upisa su: Strategijski planovi razvitka visokog obrazovanja; Standardi i normativi za visoko obrazovanje; Suglasnost na plan upisa i Kriteriji i mjerila za financiranje visokog obrazovanja. Međutim, ove mogućnosti su iskorištene samo u ograničenoj mjeri. Strategijski planovi razvitka nisu doneseni ni u jednoj županiji. Standardi i normativi do sada su doneseni samo u tri županije. Suglasnost na upis studenata daju mjerodavna županijska tijela (ministarstvo obrazovanja i/ili vlada) čime se zadovoljava zakonska forma. Revizijom se nije došlo do saznanja da županije vrše opsežne analize potreba za VSS kadrovima i daju smjernice sveučilištima o sadržaju planova upisa, ili načinu na koji bi trebali vršiti planiranje. Različita je primjena Bolonjskog procesa obrazovanja od županije do županije. U nekim županijama, izmjenama zakona o visokom obrazovanju, uvedena je primjena Bolonjske deklaracije, a u nekim nije. U županijama u kojima se primjenjuje Bolonjska deklaracija razlika se, između ostalog, ogleda i u reguliranju studijskih ciklusa, tako da sve županije imaju različitu dužinu trajanja studijskog ciklusa, što ima utjecaja na planiranje upisa u odnosu na stanje neuposlenih VSS kadrova na burzi rada. Pored toga Bolonjska deklaracija predviđa integrirano sveučilište. Od šest sveučilišta u Federaciji BiH dva su integrirana, iako se na primjenu Bolonjske deklaracije pozivaju sva javna sveučilišta u Federaciji BiH.

Financiranje visokog obrazovanja odvija se iz proračuna županije. Sveučilišta ostvaruju i vlastite prihode. Kriterije i mjerila za financiranje visokog obrazovanja (što je zakonska obveza) nije donijela ni jedna županija u Federaciji BiH. Revizija se nije uvjerila da su raspodjeli proračunskih sredstava prethodile analize glede planiranja upisa, niti da se visina dodijeljenih proračunskih sredstava visokoškolskim ustanovama može dovesti u izravnu vezu sa odobrenim brojem studenata za upis. Jako je malo informacija koje kazuju na koji su način iskorišteni instrumenti za nadzor. Ni jedna županija nije dostavila dokumentaciju da je vršen nadzor planiranja upisa, ili da su tražena izvješća sveučilišta o implementiranju plana. Također, niti jedna županija ne daje podatke federalnoj razini o učinkovitosti visokog obrazovanja.

Sveučilišta utvrđuju plan upisa i kriterije za upis studenata na prijedlog članica sveučilišta i uglavnom ne vrše korekcije, izuzev par slučajeva. Sveučilišta članicama ne daju smjernice prije izrade plana upisa. O praćenju rada članica od strane sveučilišta i informacija o

njihovoj učinkovitosti, sveučilišta imaju informacije o udjelu financijskih sredstava iz proračuna županije. Što se tiče praćenja broja studenata koji odustaju od studija, broja završenih studenata i troškova studiranja, sveučilišta nikako, ili djelomično raspolažu tim informacijama.

Dva su tipa organiziranja sveučilišta: integrirani i neintegrirani. U ovisnosti od organizacijskog profila različito je upravljanje, način financiranja i nadzor nad utroškom javnih sredstava. Revizijom je ustanovljeno da integrirana sveučilišta, za razliku od neintegriranih imaju veću mogućnost odlučivanja i nadzora po svim segmentima, a time i veću mogućnost ušteda po svim stavkama (kadrovska iskorištenost, bolja iskorištenost opreme, prostora i resursa, koji se stavljaju na raspolaganje svakoj visokoškolskoj ustanovi).

Velike su varijacije u definicijama zvanja istorodnih zanimanja, bez jedinstvene informacijske baze na kojim visokoškolskim ustanovama se obrazuju koja zanimanja, što otežava kompiliranje i usporedbu statističkih podataka. Statistika je uglavnom na općoj razini i rijetko predstavlja broj neuposlenih po zanimanjima i to samo kvartalno na razini županija. Studentima se ne pruža dovoljno korisnih informacija o mogućnostima upošljavanja nakon okončanja studija. Rezultati istraživanja Ureda za reviziju pokazuju da postoje velike varijacije u odnosu na broj diplomaca i potražnje na burzi rada.

Ured za reviziju došao je do slijedećih zaključaka:

-Vlada Federacije BiH posredstvom mjerodavnih ministarstava i institucija i županijske vlade i mjerodavna ministarstva i institucije iz oblasti visokog obrazovanja i upošljavanja imale su mogućnost utjecati na planiranje obrazovanja u odnosu na potrebe burze rada i tu mogućnost nisu adekvatno iskoristili.

-Svaka županija pojedinačno vrši planiranje visokog obrazovanja i samostalno uređuje upisnu politiku. Upis studenata se vrši po ustaljenoj praksi, koja je prisutna u nekoliko posljednjih godina. Pri tome se ne uzima u obzir, niti analizira koliko se u drugim županijama upisuje studenata. Stopa neuposlenosti između završenih studenata različitih disciplina nije previše široko razmotrena. Isto se odnosi i na potrebe burze rada.

-Nije prisutna praksa da županije i sveučilišta međusobno koordiniraju, ili usuglašavaju broj studenata koji će upisati prvu godinu studija. Tek po okončanju studija vidljivo je koliki broj završenih VSS kadrova jednog profila je suficitaran, odnosno deficitaran. Sveučilišta smatraju da, zbog

nepostojanja stratejskih dokumenata razvitka i nerazvijenog gospodarstva, nije moguće vršiti pravilno planiranje visokog obrazovanja. -Informacije o planiranju visokog obrazovanja i potrebama burze rada nisu odgovarajuće, pouzdane i kvalitetne. Razmjena informacija između svih sudionika obuhvaćenih revizijom nije na zadovoljavajućoj razini. Jedinственe informatičke baze podataka većinom ne postoje, i one koje postoje nisu uvezane, čime je otežan pristup uporabi podataka.

Ured za reviziju daje slijedeće preporuke:

Preporuke za federalnu razinu

-Ured za reviziju preporučuje da se Vlada Federacije BiH konkretnije angažira na polju visokog obrazovanja, reforme visokog obrazovanja i planiranja visokog obrazovanja

Preporuka Ureda za reviziju je da se Vlada Federacije BiH, posredstvom mjerodavnih federalnih ministarstava i institucija aktivnije uključi na stvaranju preduvjeta za adekvatno i pravilno planiranje visokog obrazovanja spram potreba burze rada, kako bi se postigla poboljšanja u postojećem sustavu obrazovanja. O tome treba da izvijesti Parlament Federacije BiH i uspostavi jasan sustav monitoringa.

-Poboljšati praćenje i evaluaciju na federalnoj razini, u cilju boljeg uvida u način funkcioniranja sustava planiranja

Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti treba da, u okviru danih mu ovlasti, donese Standarde i normative za visoko obrazovanje, zatim da, kao supotpisnik Bolonjske deklaracije, prati implementiranje Bolonjskog procesa. Kroz aktivnije djelovanje Sektora za visoko obrazovanje i Inspektorata Federalno ministarstvo treba da doprinese reformi visokog obrazovanja i planiranja visokog obrazovanja. Također, preporučuje se da se na federalnoj razini donesu procedure za vršenje nadzora.

-Razviti sustav planiranja upisa studenata zasnovan na prognozama potreba za VSS kadrovima u odnosu na burzu rada

Na federalnoj razini potrebno je ustanoviti sustav prognoziranja potreba VSS kadrova, koji treba biti usklađen sa ekonomskim-stratejskim planovima razvitka Federacije BiH i stratejskim planovima razvitka visokog obrazovanja. Ured za reviziju preporučuje da Federalno

ministarstvo obrazovanja i znanosti, u okviru svojih mjerodavnosti, daje smjernice za planiranje visokog obrazovanja.

-Poboljšati kvalitetu informacija, uspostaviti pouzdan statistički sustav informacija i pristupačnost informacijama i ujednačiti stručne nazive
Potrebno je uspostaviti informatičku bazu podataka kod svih izravnih i neizravnih sudionika u visokom obrazovanju na svim razinama, kako bi se olakšao pristup informacijama i poboljšala međusobna komunikacija i suradnja. Harmonizirati nazive stručnih zvanja na razini Federacije BiH.

-Podstaci suradnju između svih izravnih i neizravnih sudionika u visokom obrazovanju na svim razinama

Svi izravni i neizravni sudionici u visokom obrazovanju, na svim razinama, trebaju razviti kvalitetniju međusobnu suradnju glede razmjene informacija i korištenja istih s ciljem adekvatnog planiranja visokog obrazovanja u odnosu na potrebe burze rada.

Preporuke za razinu županija i sveučilišta

-Poboljšati praćenje i evaluaciju na županijskoj i sveučilišnoj razini, kako bi se omogućilo efikasnije funkcioniranje sustava planiranja visokog obrazovanja

Sve županijske institucije iz oblasti visokog obrazovanja treba da postupe sukladno zakonskim ovlastima i donesu nedostajuće propise iz oblasti visokog obrazovanja, harmoniziraju postojeće propise i time poboljšaju stanje u planiranju upisa studenata na visokoškolske ustanove u Federaciji BiH. Županijska ministarstva trebaju uspostaviti i procedure o vršenju nadzora u domenu planiranja visokog obrazovanja i davati smjernice za adekvatno planiranje visokog obrazovanja u odnosu na obujam potreba za VSS kadrovima.

-Prikupiti informacije o učinkovitosti planiranja, koje bi trebale biti temelj za poboljšanje planiranja

Neophodno je prikupiti i objediniti već postojeće podatke i informacije o VSS kadrovima (sa kojima raspolažu mjerodavne institucije), analizirati ih na razini županija i sveučilišta, i o tome informirati mjerodavna tijela na razini Federacije BiH. Ured za reviziju preporučuje da mjerodavna tijela županije daju smjernice za unapređenje i izradu nedostajućih informacija,

u cilju postizanja kvalitetnog okvira, koji bi bio preduvjet za pravilno i realno planiranje visokog obrazovanja na razini Federacije BiH. Također, Ured za reviziju preporučuje da se podaci i informacije usuglase da bi bili i usporedivi, kako na županijskoj tako i na federalnoj razini.

1. UVOD I DIZAJN REVIZIJE

1.1. Pozadina

Visoko obrazovanje je značajan segment koji doprinosi razvitku društva, i stoga je potrebno posvetiti posebnu pozornost planiranju visokog obrazovanja, kako bi se povezalob obrazovanje sa potrebama ekonomskog razvitka društva.

Visokom obrazovanju u svim razvijenim zemljama daje se prioritet. Bosna i Hercegovina, kao zemlja u tranziciji i pripremnim aktivnostima za ulazak u Europske integracije, iskazala je spremnost da provede reformu visokog obrazovanja kroz različite projekte od kojih se, između ostalih, navodi «Reforma obrazovanja - poruka građanima Bosne i Hercegovine» uz aktivno angažiranja OESC-a na reformi obrazovanja u Bosni i Hercegovini, a prema odluci Stalnog vijeća OESC-a. «Obećanje 4. spomenute reforme: Poboljšat ćemo kvalitetu visokog obrazovanja i istraživanja u Bosni i Hercegovini, bitno povećati broj osoba koje pristupaju visokom obrazovanju i osigurati puno sudjelovanje bosanskohercegovačkih sveučilišta u Europskom prostoru visokog obrazovanja»³. Za bitno povećanje broja osoba koje pristupaju visokom obrazovanju neophodno je pravilno planiranje upisa studenata u odnosu na potrebe burze rada. U Bosni i Hercegovini je samo 3% visokoobrazovnih kadrova⁴.

Bosna i Hercegovina je 2003. godine ratificirala Konvenciju o priznavanju kvalifikacija koje se odnose na visoko obrazovanje u Europskoj regiji (sačinjena u Lisabonu 1997. godine). Jedno od načela Lisabonske konvencije je «da je pravo na obrazovanje ljudsko pravo i da visoko obrazovanje ima ulogu u stjecanju i unapređenju znanja i predstavlja izuzetno kulturno i znanstveno bogatstvo, kako za pojedinca, tako i za društvo»⁵.

Pristupajući Bolonjskom procesu, odnosno Europskom prostoru visokog obrazovanja⁶, Bosna i Hercegovina se 2003. godine obvezala da postigne ciljeve zacrtane Deklaracijom, čime je prihvatila izazov i zadatak stvaranja Europskog prostora visokog obrazovanja.

Obrazovanje i suradnja u obrazovanju prepoznati su kao iznimno važni za razvitak i jačanje stabilnosti, miroljubivih i demokratskih

³ Strategija reforme obrazovanja, 2002.

⁴ Povezanost tražnje ekonomije i ponude obrazovanja u FBiH, C.E.P.O.S., 2006.

⁵ Lisabonska deklaracija, 1997.

⁶ Zajednička deklaracija Europskih ministara obrazovanja, 1999.

društava, posebice imajući u vidu stanje na jugoistoku Europe. «Sveučilišta imaju ključnu ulogu u ovom procesu i njihova neovisnost i autonomnost treba da osiguravaju sustav visokog obrazovanja i istraživanja stalno prilagodbu promjenjivim potrebama, zahtjevima društva i napretku znanstvenih spoznaja. Međutim, bolja usklađenost i usporedivost visokoškolskih sustava zahtijeva neprekidno djelovanje, kako bi se cilj u potpunosti postigao»⁷.

Sorbonska Deklaracija iz 1988. godine, koja je prethodila Bolonjskoj deklaraciji, utemeljena je na istim promišljanjima i naglašava da je »kreiranje Europskog prostora visokog obrazovanja od ključne važnosti za unapređenje mobilnosti građana i njihovo upošljavanje, te za sveukupni razvitak Kontinenta»⁸.

Istraživanja na temu visokog obrazovanja i upošljavanja visokoobrazovanih kadrova u Bosni i Hercegovini u posljednjih par godina postali su tema koju obrađuju nevladine organizacije i druge institucije s posebnim osvrtom na povezanost tražnje ekonomije i ponude obrazovanja u Bosni i Hercegovini. «Bez strateških programa ekonomskog razvitka zemlje i njenih pojedinih dijelova ne mogu se očekivati značajniji pomaci po pitanju uspostavljanja efikasnije komunikacije između obrazovanja i burze rada»⁹.

Prema načelima na kojima se zasniva rad organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine navedeno je da su pitanja efikasnosti, ekonomičnosti i odgovornosti važni u svim segmentima rada Vladinih institucija¹⁰. Prema Uredu za reviziju institucija u Federaciji BiH to je također važno i za visoko obrazovanje, kao i korištenje resursa u ovoj oblasti. Pod idealnim okolnostima trebala bi postojati realna ravnoteža između tražnje na burzi rada i diplomaca sa završenim visokoškolskim obrazovanjem. Ured za reviziju našao je da to nije uvijek slučaj u Federaciji BiH. Temeljem tih nalaza, Ured za reviziju odlučio je da izvrši reviziju učinka planiranja visokog obrazovanja.

1.2. Revizijsko pitanje

Glavno revizijsko pitanje je slijedeće: da li su sustav planiranja i nadzora u oblasti visokog obrazovanja dovoljni da očuvaju realnu ravnotežu između ponude i tražnje diplomaca sa završenim visokim obrazovanjem u Federaciji Bosne i Hercegovine?

⁷ Bolonjska deklaracija, 1999.

⁸ Bolonjska deklaracija, 1999.

⁹ Povezanost tražnje ekonomije i ponude obrazovanja u FBiH, C.E.P.O.S., 2006.

¹⁰ Zakon o organizaciji organa uprave u FBiH («Sl.novine FBiH», broj 35/05)

Konkretna revizijska pitanja su slijedeća:

- Imaju li mjerodavne institucije i organi sposobnost utjecaja (u odnosu na regulativu, resurse i nadzor) na balans između ponude i tražnje diplomaca sa završenim visokim obrazovanjem?
- Da li su relevantni organi (kroz regulativu, resurse i nadzor) poduzeli mjere da očuvaju realnu ravnotežu između ponude i tražnje diplomaca sa završenim visokim obrazovanjem?
- Da li relevantni organi imaju pristup odgovarajućim i pouzdanim informacijama za vršenje planiranja i nadzora?
- Da li studenti imaju pristup informacijama korisnim prilikom izbora obrazovanja, tj. vjerojatnosti dobivanja posla nakon konkretnog obrazovanja?

Kroz analizu regulative (zakoni, interni akti, propisi) moguće je ustanoviti da li relevantni organi djeluju sukladno ovlastima iz zakona. Zatim, da li su postupali po ovlastima i da li su poduzimali inicijative u smislu utjecaja na planiranje visokog obrazovanja. Također je moguće utvrditi kojim sredstvima raspoložu relevantni organi i na koji način vrše nadzor nad planiranjem upisa. Jednom riječju da li su relevantni organi u mogućnosti da utječu na planiranje upisa i da li su utjecali na planiranje upisa.

1.3. Obujam i ograničenja

U Federaciji BiH postoji Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti i deset županijskih ministarstava obrazovanja, a za potrebe predmetne revizije, za svaki od subjekata, analizirana je primjenjiva zakonska i druga regulativa i aktivnosti, kako bi se stekla realna slika stanja u visokom obrazovanju i mjerodavnostima u oblasti visokog obrazovanja u Federaciji BiH, sa posebnim naglaskom na planiranje upisa studenata. Revizijom je također obuhvaćena mjerodavnost Parlamenta Federacije BiH i Vlade Federacije BiH u oblasti visokog obrazovanja. Javna sveučilišta u Federaciji BiH su obuhvaćeni revizijom u domenu planiranja upisa studenata.

Revizijom je obuhvaćeno vremensko razdoblje od 2002. do 2006. godine s posebnim fokusom na poduzete aktivnosti u planiranju visokog obrazovanja. Statistički i drugi relevantni podaci korišteni su za isto razdoblje, od institucija koje su uključene u oblast visokog obrazovanja, ili posjeduju podatke vezane za temu predmetne revizije.

Privatni fakulteti nisu bili predmetom analize u ovoj reviziji, imajući u vidu da ove institucije visokog obrazovanja educiraju prve

generacije studenata, koje još uvijek nisu okončali svoje studije. Revizija se nije fokusirala ni na nastavne planove i programe rada javnih sveučilišta. Pored toga, fokus nije bio usmjeren ni na transfere za studentski standard, znanstveno - istraživački rad, niti na institucije znanosti, osnivanje fondova, obzirom da nisu izravno vezani za planiranje upisa studenata. Podaci Zavoda i službi za upošljavanje u Federaciji BiH promatrani su samo u dijelu visokoobrazovnih kadrova evidentiranih na evidencijama za upošljavanje.

1.4. Izvori i metode

Revizijski tim je vršio prikupljanje podataka od slijedećih institucija:

- 1) Parlament Federacije Bosne i Hercegovine
- 2) Vlada Federacije Bosne i Hercegovine
- 3) Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti
- 4) Županijska ministarstva obrazovanja (svih 10 županija)
- 5) Sveučilišta u Federaciji BiH (6 sveučilišta)
- 6) Federalni zavod za upošljavanje
- 7) Županijske službe za upošljavanje (10)
- 8) Federalni zavod za statistiku
- 9) Gospodarska komora Federacije BiH
- 10) Unija studenata

Za potrebe revizije ostvareni su kontakti sa predstavnicima institucija koje sudjeluju u sustavu planiranja visokog obrazovanja u Federaciji BiH. Sa odgovornim osobama posjećenih institucija (11) obavljani su razgovori i preuzeta je raspoloživa dokumentacija za predmetnu reviziju. Podaci i dokumentacija od institucija kojima nije izvršena posjeta prikupljeni su putem pismene korespondencije.

Kriteriji za odabir javnih sveučilišta¹¹, kojima je izvršena posjeta temeljeni su na:

- veličini sveučilišta, odnosno broju visokoškolskih ustanova unutar sveučilišta (najveći i najmanji);
- način organiziranja sveučilišta (sveučilište sa članicama¹² kao jedno pravna osoba i sveučilište sa članicama od kojih je svaka članica pravna osoba);
- broj studenata koji se školuju na sveučilištima (najmanji i najveći broj).

¹¹ Sveučilište Sarajevo, Sveučilište u Tuzli, Sveučilište u Zenici

¹² Članice čine: fakulteti, akademije, instituti, studentski centri

Prikupljani su i dodatni podaci putem upitnika, telefonskih kontakata, nazočnosti javnim raspravama na temu visokog obrazovanja korišteni su statistički podaci, podaci sa web - stranica, istraživanja nevladinih organizacija, objavljeni članci i izjave u medijima.

1.5. Pregled Izvješća

Na početku Izvješća revizije učinka dat je Predgovor i Izvršni rezime. U prvom poglavlju Izvješća, odnosno u Uvodu i dizajnu revizije prezentirani su Pozadina revizije, Revizijsko pitanje, Obujam i ograničenja i Izvori i metode revizije učinka. U poglavlju dva daje se Pregled visokog obrazovanja i zavoda i službi za upošljavanje u Federaciji BiH. U poglavlju tri prezentiraju se nalazi revizije po razinama. Poglavlje četiri daje informacije u svezi sa ponudom i tražnjom za visokim obrazovanjem. Poglavlje pet sadrži zaključke revizije, a u Poglavlju šest daju se preporuke revizije.

U dodacima Izvješća daju se opsežniji pregledi po pojedinim poglavljima Izvješća, kao i popis korištenih informacija i drugih izvora relevantnih za predmetnu reviziju.

2. VISOKO OBRAZOVANJE I ZAVODI I SLUŽBE ZA UPOŠLJAVANJE U FEDERACIJI BiH

2.1. Visoko obrazovanje

Obrazovanje u Federaciji Bosne i Hercegovine uključujući i visoko obrazovanje utvrđeno je Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, po kojem su županije mjerodavne za utvrđivanje obrazovne politike.

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, je zakonodavna vlast u Federaciji Bosne i Hercegovine, u okviru kojega djeluju Odbor za obrazovanje, znanost, kulturu, šport i pitanja mladih u Domu naroda i Odbor za obrazovanje, znanost, kulturu i šport Zastupničkog doma. Parlament Federacije BiH donio je Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave, kojim su utvrđene mjerodavnosti svakog od federalnih ministarstava.

Zakonom o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave stavljeno je u mjerodavnost **Federalnom ministarstvu obrazovanja i znanosti** donošenje Standarda i normativa za visoko obrazovanje.

O visokom obrazovanju odlučuje se na 11 mjesta (10 županijskih i Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti). Osam županija donijelo je samostalne zakone koji reguliraju visoko obrazovanje (10 zakona). Jedna županija nije donijela zakon. U jednoj županiji na snazi su dva zakona¹³ koji su doneseni prije Ustava Federacije BiH iz 1994. godine. Od deset županija u pet egzistiraju javna sveučilišta koji samostalno sprovode upisnu politiku i to su u: Sarajevu, Zenici, Bihaću, Tuzli, i dva u Mostaru.

Postojeća sveučilišta su različita u pogledu organizacije. Sveučilišta u Sarajevu, Mostaru (2) i Bihaću su organizirana na taj način da organizacijske jedinice (fakulteti) imaju status pravne osobe, odnosno svaka organizacijska jedinica je samostalna. Sveučilišta u Zenici i Tuzli organizirana su na način da fakulteti nisu pravne osobe, odnosno integrirani su u jednu pravnu osobu.

Pri neintegriranim sveučilištima su samostalne pravne osobe, a pri integriranim sveučilištima su organizacijske jedinice unutar sveučilišta. Pojedini javni fakulteti organiziraju nastavu i u drugim županijama i

¹³ Zakon o univerzitetu iz Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i Zakon o Sveučilištu Hrvatske Republike Herceg-Bosne

otvaraju ih kao dislocirane odjele, i prema dostupnim informacijama takvih odjela je 14 u Federaciji BiH¹⁴.

Pored javnih sveučilišta u Federaciji Bosne i Hercegovine egzistira (bez podataka iz Županija Središnja Bosana) 5 privatnih visokoškolskih ustanova, koje su dobile rješenje - dozvole za rad od županijskih ministarstava obrazovanja¹⁵. Isti nisu bili predmetom analize.

2.2. Zavodi i službe za upošljavanje

U Federaciji Bosne i Hercegovine, pored obrazovnih institucija, doprinos pravilnom planiranju visokog obrazovanja mogu dati druge institucije koje raspolažu relevantnim podacima. Prvenstveno je to **Federalni zavod za upošljavanje i 10 samostalnih službi za upošljavanje u županijama** u Federaciji BiH.

Federalni zavod za upošljavanje, između ostalog, obvezan je prema Zakonu¹⁶ da prati kretanja na burzi rada, i predlaže mjere za unapređenje upošljavanja i socijalne sigurnosti neuposlenih osoba. Mjerodavan je da prati i osigura provođenje utvrđene politike i mjera u oblasti rada i upošljavanja na teritoriji Federacije BiH i o tome izvještava mjerodavna tijela Federacije BiH. Federalni Zavod, također, treba da objedinjuje i vodi zbirne evidencije u oblasti rada i upošljavanja od značaja za Federaciju BiH.

Federalni zavod za upošljavanje treba da ima Savjetodavnu komisiju¹⁷ koja je mjerodavna da Upravnom odboru Federalnog zavoda daje:

- mišljenje u svezi politike upošljavanja i socijalnog osiguranja;
- preporuke u svezi sa programom upošljavanja Federalnog zavoda koje
 - usvajaju mjerodavni organi u Federaciji BiH;
- mišljenja na rad Federalnog zavoda za upošljavanje;
- preporuke u svezi sa poboljšanjem rada.

¹⁴ Podaci županijskih ministarstava obrazovanja

¹⁵ Prema objavljenim informacijama u medijima (natječaji i druge informacije) postoji veći broj privatnih visokoškolskih ustanova, u odnosu na visokoškolske ustanove koje imaju dozvolu za rad

¹⁶ Zakon o posredovanju u upošljavanju i socijalnoj sigurnosti neuposlenih osoba sa izmjenama i dopunama («Sl. novine FBiH», broj: 41/01, i 22/05)

¹⁷ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju u upošljavanju i socijalnoj skrbi neuposlenih osoba («Sl. novine FBiH», broj: 22/05). Savjetodavnu komisiju formira Upravni odbor Federalnog zavoda, a čine je 7 članova i to po dva predstavnika sindikata i poslodavaca, te po jedan predstavnik Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, Federalnog zavoda i Gospodarske komore Federacije

Federalni zavod za upošljavanje zakonom je obavezan koordinirati rad svih županijskih službi, iako one imaju pravni subjektivitet.

Svaka županijska služba je samostalna i ima svoje ispostave u svim općinama u županiji (80 općina u Federaciji BiH). **Županijske službe za upošljavanje** dužne su sukladno Federalnom zakonu, između ostalog:

- posredovati u upošljavanju;
- prikupljati i dostavljati podatke o neuposlenim osobama Federalnom zavodu za upošljavanje;
- informirati o mogućnostima upošljavanja;
- surađivati sa obrazovnim ustanovama radi usuglašavanja obrazovnih programa sa kadrovskim potrebama poslodavaca;
- donositi i provoditi programe mjera za brže upošljavanje određenih kategorija neuposlenih osoba čije je upošljavanje otežano;
- periodično obavljati ocjenjivanje burze rada prema instrukcijama Federalnog zavoda u cilju dobivanja podataka i pružanja informacija o kretanjima na burzi rada.

Službe za upošljavanje dužne su međusobno surađivati, koordinirati rad i razmjenjivati informacije o kojima vode službenu evidenciju i o svojim aktivnostima objavljuju godišnja izvješća. U Bosni i Hercegovini postoji 14 pravnih subjekata koji su zaduženi za upošljavanje (Agencija za upošljavanje BiH, dva entitetska zavoda za upošljavanje, Zavod za upošljavanje Brčko Distrikt i 10 županijskih službi za upošljavanje sa općinskim biroima¹⁸). (Podaci o stanju neuposlenosti u Federaciji BiH i u županijama prezentirani su u Pravitku I Izvješća).

¹⁸ Informacije Federalnog zavoda za upošljavanje.

3. NALAZI

3.1. *Federalna razina*

Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine županije su mjerodavne za utvrđivanje obrazovne politike. Županije samostalno donose propise o obrazovanju i osiguranju obrazovanja. Po Ustavu Federacije BiH svaka županija je ovlaštena da delegira ili prenese mjerodavnosti na općine ili Federaciju, uključujući i obrazovanje. Inicijativa u pogledu ovih mjerodavnosti nije bilo.

Parlament Federacije BiH donio je Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave, kojim je svim federalnim ministarstvima utvrdio njihove mjerodavnosti, uključujući i Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti. Zakon je prethodno donio Visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu. Spomenutim zakonom Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti bilo je u obvezi donijeti Standarde i normative za visoko obrazovanje. Standardi i normativi¹⁹ treba da reguliraju kadrovske standarde, broj studenata, prostor, opremu, biblioteku, uvjete za rad, broj i strukturu nastavnog kadra, asistenata, suradnika, kao i druga pitanja. Prema tome, standardi i normativi mogu imati utjecaja na upisnu politiku na visokoškolskim ustanovama. Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti izjavljuje da ima samo koordinacijsku ulogu²⁰. Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti nije postupilo po zakonskim mjerodavnostima i nije donijelo Standarde i normative za visoko obrazovanje.

Po istom Zakonu²¹ Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti mjerodavno je i za nostrifikaciju i ekvivalenciju inostranih školskih svjedodžbi i diploma, đачki i studentski standard, razvitak znanstveno-istraživačke djelatnosti, koordiniranje znanstveno-istraživačkih aktivnosti, razvitak znanstveno-istraživačkih organizacija.

Unutar Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti postoji i Sektor za visoko obrazovanje. Prema Pravilniku²² Sektor za visoko obrazovanje treba da vrši upravne, stručne i druge poslove i zadatke koji

¹⁹ Prema već usvojenim standardima i normativima u tri županije

²⁰ Intervju sa odgovornom osobom u Federalnom ministarstvu obrazovanja i znanosti, ožujak 2006.

²¹ Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave («Sl. novine FBiH», broj: 56/02, 58/02, 19/03 i 38/05)

²² Pravilnik o unutarnjoj organizaciji Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti broj:01-34-251/05 i 02-3-303/06

se odnose na visoko obrazovanje, nastavno-znanstvene procese u dodiplomskoj i postdiplomskoj nastavi, kao i obrazovanje u specijalističkim disciplinama, postdiplomsko-interdisciplinarno obrazovanje, cjeloživotno učenje i učenje na daljinu. Sektor za visoko obrazovanje prema Pravilniku treba da:

- surađuje sa mjerodavnim županijskim i entitetskim vlastima na polju visokog obrazovanja i koordinira međusveučilišnu suradnju, u cilju razvitka i poboljšanja sustava visokog obrazovanja u okviru reforme;
- radi na podizanju kvaliteta studija, na uspostavljanju i učvršćivanju veza između visokoškolskih ustanova u Federaciji BiH i visokoškolskih ustanova u drugim dijelovima Bosne i Hercegovine;
- sudjeluje u realizaciji programa razmjene studenata dodiplomskog i postdiplomskog studija i vrši poslove na uspostavljanju održivog sustava financiranja visokog obrazovanja, kao i sustava financiranja studentskog standarda.

Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti u pojašnjavanju uloge i aktivnosti Sektora za visoko obrazovanje, dostavio je samo izvadak iz Pravilnika o unutarnjoj organizaciji Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti²³. Druge dokumentacije o provedenim aktivnostima Sektora za visoko obrazovanje nije bilo.

Što se tiče upisne politike na sveučilištima u Federaciji BiH, u Federalnom ministarstvu obrazovanja i znanosti smatraju da se plan upisa ne donosi pravilno. Svaka županija za sebe donosi politiku upisa. Puno racionalnije bi bilo da se analiza upisne politike odvija na federalnoj razini. Tako bi se objektivnije sagledale potrebe i mogućnosti visokog obrazovanja. Reforma visokog obrazovanja je neophodna, jer je postojeće stanje gotovo neodrživo. Neophodno je formirati tijelo na razini Federacije BiH, koje bi se bavilo upisnom politikom.²⁴

Parlament Federacije BiH, imao je mogućnost posredstvom Odbora za obrazovanje, znanost, kulturu i šport i pitanja mladih u Domu naroda i Odbora za obrazovanje, znanost, kulturu i šport Zastupničkog doma Parlamenta FBiH, raspravljati o pitanjima iz oblasti obrazovanja. Ta mogućnost je, između ostalog, utvrđena u poslovnica o radu domova Parlamenta FBiH, gdje je navedeno da odbori imaju mogućnost razmatrati

²³ Članak 5. točka 3. Pravilnika o unutarnjoj organizaciji Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti br. 01-34-251/05 od 25.01.2005. i 02-3-303/06 od 12.04.2006.

²⁴ Izjava Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti

o planiranju i programima razvitka u području obrazovanja. Prema izjavama mjerodavnih u oba doma Parlamenta FBiH u posljednje četiri godine nije inicirana, niti vođena rasprava o bilo kojem pitanju iz oblasti visokog obrazovanja.

Iako je Bosna i Hercegovina, a time Federacija BiH, iskazala spremnost da pristupi reformi visokog obrazovanja (opisano u Poglavlju 1 Izvješća), tijekom revizije nije se došlo do kvalitetnih podataka o tomu u kojoj fazi se nalazi reforma visokog obrazovanja, niti o implementiranju već prihvaćenih procesa, kao što je na primjer Bolonjski proces obrazovanja. Bolonjska deklaracija je ključni dokument koji označava prekretnicu u razvitku obrazovanja u Europi i svaka zemlja potpisnica dobrovoljno je preuzela obvezu da izvrši reformu vlastitog sustava visokog obrazovanja i time stvori uvjete za povećanje mogućnosti upošljavanja i mobilnosti građana, kao međunarodnu konkurentnost visokog obrazovanja u Europi²⁵. Institucijska reforma visokog obrazovanja, po Bolonjskom procesu, predviđa zakon na državnoj razini i integriranje sveučilišta²⁶. Ministar²⁷ Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti jedan je od supotpisnika Bolonjske deklaracije o Europskom prostoru za visoko obrazovanje, odnosno pristupnice Bolonjskom procesu u 2003. godini²⁸. Federalno ministarstvo ne raspolaže podacima u kojoj fazi primjene je Bolonjska deklaracija, obzirom da se implementiranje odvija na županijskoj razini. Također, Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti ne raspolaže podacima o broju visokoškolskih ustanova u Federaciji BiH koje su pristupile obrazovanju po ovom sustavu školovanja²⁹. Ne raspolaže potpisanim, ili parafiranim dokumentom o pristupanju Bosne i Hercegovine Bolonjskom procesu³⁰. Važno je naglasiti da je Bosna i Hercegovina jedina članica Bolonjskog procesa koja nije donijela Državni zakon o visokom obrazovanju³¹, iako je isti preduvjet za primjenu Bolonjske deklaracije³² (Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini usvojen je kolovozu 2007. godine na Parlamentarnoj skupštini BiH, «Sl. glasnik BiH», broj: 59/07). Bolonjska

²⁵ Bolonjska deklaracija sa Web -stranice Vlade Županije Sarajevo

²⁶ Dokument «Reforma sveučilišta i Bolonjski proces», Dr. Hasan Muratović

²⁷ U prošlom sazivu Vlade Federacije BiH

²⁸ Izjava Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti

²⁹ Informacije Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti

³⁰ Informacije Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti

³¹ Izjava predsjedavajućeg Vijeća ministara BiH, novinski članak, 23.04.2007.

³² Bolonjska deklaracija objavljena na web -stranicama sveučilišta

deklaracija nije ratificirana na Parlamentu Bosne i Hercegovine niti na Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine³³.

Prema Ustavu Federacije BiH, Premijer Vlade Federacije BiH i ministri federalnih ministarstava, uključujući i Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti mjerodavni su za provođenje politike i izvršavanje zakona federalne vlasti i predlaganje i davanje preporuka iz oblasti zakonodavstva. Samim tim Premijer Vlade Federacije BiH, i mjerodavni ministar imaju mogućnost provoditi politiku i izvršavati Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave i u dijelu donošenja Standarda i normativa za visoko obrazovanje. Vlada Federacije BiH u posljednje tri godine nije raspravljala o pitanjima iz oblasti visokog obrazovanja u Federaciji BiH, niti je Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti iniciralo pitanja vezana za svoju mjerodavnost³⁴, na primjer tako što bi davalo informacije Parlamentu Federacije BiH. U istom razdoblju, tema visokog obrazovanja nije bila na dnevnom redu Parlamenta Federacije BiH, niti na dnevnom redu mjerodavnih parlamentarnih odbora. Federalno ministarstvo pravde, Federalnom ministarstvu obrazovanja i znanosti, u pogledu njegove mjerodavnosti, dalo je tumačenje da je isti pravni sljedbenik Republičkog komiteta za obrazovanje, znanost, kulturu i fizičku kulturu SRBiH i ima ovlasti spomenutog organa³⁵.

Financiranje visokog obrazovanja, odnosno dodjela sredstava za upis studenata, odobrava se iz županijskih proračuna. Iz proračuna Federacije BiH javna sredstva za financiranje visokog obrazovanja u Federaciji BiH, izdvajaju se jedino za subvencioniranje studentskog standarda na području Federacije BiH i financiranja znanstveno-istraživačkog rada na području Federacije BiH³⁶. Međutim, Federalnim proračunom za 2006. godinu, Federalnom ministarstvu obrazovanja i znanosti, između ostalog, predviđeni su tekući grantovi za:

- Transfer za Agenciju za nastavne planove i programe;
- Transfer za Agenciju za standarde i ocjenjivanje u obrazovanju.

Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti navodi da agencije nisu oformljene³⁷.

U drugom slučaju, Odlukom Vlade Federacije BiH, a na prijedlog Federalnog ministra obrazovanja i znanosti usvojen je Program utroška

³³ Izjave mjerodavnih službi za inozemne odnose MIP-a i pregledom službenih glasila BiH i FBiH

³⁴ Izjava mjerodavnih iz Vlade Federacije BiH

³⁵ Pismeno tumačenje Federalnog ministarstva pravde

³⁶ Izjave odgovornih u Federalnom ministarstvu obrazovanja i znanosti

³⁷ Pismena izjava Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti

sredstava tekućih transfera utvrđenih Proračunom Federacije BiH za 2004. godinu Federalnom ministarstvu obrazovanja i znanosti, kojom su odobrena proračunska sredstva u ukupnom iznosu od 4.122.000 KM (sedam programa). Za Program utroška transfera za osnivanje Fonda za financiranje visokog obrazovanja odobrena su sredstva u iznosu od 400.000 KM za reformu visokog obrazovanja (primalac sredstava Fond za financiranje visokog obrazovanja i sveučilišta u Federaciji BiH). Osnivanje Fonda za financiranje visokog obrazovanja i reforme visokog obrazovanja definiran je Prijedlogom okvirnog zakona o visokom obrazovanju u BiH³⁸. Sredstva namijenjena za osnivanje navedenog Fonda nisu realizirana, jer nije oformljen Fond³⁹. Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti, kao organ uprave, sukladno zakonu može vršiti: nadzor nad zakonitošću upravnih i drugih akata koja donose organi uprave kojima se rješava u upravnim stvarima u upravnom postupku; nadzor nad zakonitošću upravnih i drugih akata koja donose pravne osobe sa javnim ovlastima; inspeksijski nadzor⁴⁰.

Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti ima Inspektorat. Inspektorat Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti ima mogućnost izvršiti neposredan uvid u zakonitost rada, poslovanja i postupanja pravih osoba i građana u pogledu pridržavanja zakona i drugih propisa⁴¹. Prema izjavama mjerodavnih u Inspektoratu isti vrši samo nostrifikaciju i ekvivalenciju inozemnih školskih svjedodžbi i diploma. Druge aktivnosti iz okvira svojih mjerodavnosti Inspektorat nije provodio.

Uočeno je da su gore spomenuta tijela u nedovoljnoj mjeri orijentirana prema usklađenosti, a istovremeno ne prate ekonomičnost, efektivnost i efikasnost prilikom obavljanja poslova iz njihove mjerodavnosti.

3.1.1. Sažetak nalaza

Ured za reviziju je došao do slijedećih nalaza za federalnu razinu:

- Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, putem mjerodavnog Ministarstva obrazovanja i znanosti ima mogućnost utjecati na visoko obrazovanje, kroz provođenje politike i izvršavanja zakona federalne vlasti, kao dio svojih ustavnih mjerodavnosti. Također,

³⁸ Odluka sa kriterijima raspodjele sredstava, («Službene novine FBiH», broj 30/04)

³⁹ Izjava ministra Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti

⁴⁰ Zakon o organizaciji organa uprave u Federaciji BiH, («Službene novine FBiH», broj 35/05)

⁴¹ Zakon o organizaciji organa uprave u Federaciji BiH, («Službene novine FBiH», broj 35/05)

Vlada je obvezna da pruža relevantne informacije Parlamentu Federacije BiH. Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti treba da inicira mjere za unapređenje učinkovitosti, ukoliko na primjer postoje indicije koje ukazuju na prisutne nedostatke u funkcioniranju sustava. Ministarstvo obrazovanja stoga ima, izravnu ili neizravnu mogućnost da utječe na način planiranja upisa u Federaciji BiH i na taj način utječe na ukupnu učinkovitost. Ipak, Vlada Federacije BiH nije u potpunosti koristila svoje mjerodavnosti. U posljednje tri godine nije poduzimala inicijative da se otklone nedostaci u sustavu planiranja upisa i nadzora.

- Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti imalo je obvezu donijeti Standarde i normative za visoko obrazovanje. Međutim, ovi Standardi i normativi nisu doneseni. U okviru Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti djeluje Sektor za visoko obrazovanje, posredstvom kojeg je Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti imalo mogućnost aktivnijeg angažiranja u visokom obrazovanju. Međutim, Uredu za reviziju nisu prezentirani bilo kakvi dokazi o aktivnostima Sektora.
- Pored toga, Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti nije poduzelo inicijative za implementiranje Bolonjskog procesa. Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti, iako je supotpisnik Bolonjske deklaracije, ne raspolaže podacima o implementiranju Bolonjskog procesa, obzirom da se implementiranje odvija na županijskoj razini. Ovo Ministarstvo nije poduzelo korake sa ciljem pružanja pomoći prilikom stvaranja uvjeta u kojima se može implementirati Bolonjski proces.
- Vladina mjerodavna ministarstva i institucije nisu poduzimali dovoljno inicijativa sa ciljem evaluacije sustava statistike, praksi prilikom raspodjele resursa iz Federalnog proračuna, mišljenja u svezi politike upošljavanja i ocjenjivanja burze rada u cilju dobivanja podataka i pružanja informacija o kretanjima na burzi rada. Te informacije, pored ostalog, mogu koristiti pravilnom planiranju upisa. Inspektorat u Federalnom ministarstvu obrazovanja i znanosti ima mogućnost vršiti nadzor. Tu mogućnost je iskoristio u dijelu nostrifikacije i ekvivalencije inozemnih školskih svjedodžbi i diploma. Druge aktivnosti iz svojih mjerodavnosti nije provodio kao npr. izravan uvid u zakonitost rada i poslovanja.
- Tijekom posljednje tri godine Vlada Federacije BiH Parlamentu Federacije BiH nije podnosila informacije u svezi visokog

obrazovanja, niti je Parlament Federacije BiH raspravljao o visokom obrazovanju.

3.2. Županijska razina

U 9 županija provodi se ukupno 12 zakonskih propisa iz oblasti visokog obrazovanja. Županije samostalno donose propise o obrazovanju i osiguranju obrazovanja, po Ustavu Federacije BiH. O visokom obrazovanju u Federaciji BiH se odlučuje na 11 mjesta (uključujući Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti u dijelu Standarda i normativa za visoko obrazovanje). U tri županije u Federaciji BiH na snazi su zakoni o visokom obrazovanju, u dvije županije na snazi su po dva normativna akta iz oblasti visokog obrazovanja: Zakon o visokom obrazovanju i Zakon o sveučilištu. U dvije županije na snazi su zakoni o visokom školstvu, a u jednoj županiji na snazi je Zakon o sveučilištu. U jednoj županiji primjenjuju se dva zakona za dva sveučilišta (Zakon o sveučilištu HRHB i Zakon o Univerzitetu iz SRBiH). U jednoj županiji nije zakonski regulirana oblast visokog obrazovanja. Prema ovim zakonima, županijska ministarstva obrazovanja, odnosno vlade (ovisno od županije) su mjerodavne za davanje suglasnosti za upis.

Zajedničke odrednice županijskih zakona o visokom obrazovanju/zakona o sveučilištu, prema kojima su županije imale mogućnost poduzimati aktivnosti u pogledu:

- Donošenja strategijskih planova razvitka visokog obrazovanja. Strategijskim planovima razvitka, između ostalog, utvrđuje se i obujam potreba za određenim profilom kadrova;
- Donošenja Standarda i normativa za visoko obrazovanje, kojima se, između ostalog, utvrđuju opći i posebni uvjeti za kvalitetno obavljanje obrazovanja. Standardima i normativima se utvrđuje i broj i struktura nastavnog kadra, prostor i oprema. Za predmetnu reviziju važno je istaći da se Standardima i normativima utvrđuje i broj studenata u odnosu na kadrovske, prostorne i tehničke uvjete visokoškolskih ustanova;
- Davanja suglasnosti na upis studenata od strane osnivača;
- Sredstva za financiranje visokoškolskih ustanova;
- Utvrđivanja kriterija i mjerila za financiranje visokog obrazovanja temeljem kojih se izdvajaju sredstva za visokoškolske ustanove, čiji je osnivač ili suosnivač županija, a koje treba utvrditi resorno ministarstvo, odnosno vlada županije;

- Nadzora nad provođenjem županijskih zakona iz oblasti visokog obrazovanja koje vrši mjerodavno ministarstvo svake županije koji, između ostalog, uključuje i nadzor nad utroškom sredstava.

Strategijski plan

Iako su zakoni na županijskoj razini predvidjeli donošenje strategijskih planova razvitka visokog obrazovanja, ni u jednoj županiji nisu doneseni strategijski planovi razvitka visokog obrazovanja⁴². Strategijski plan predstavlja dokument kojim bi se moglo utjecati na prognozu potreba za visokoobrazovnim kadrovima.

Uredu za reviziju nije dano konkretno objašnjenje zašto strategijski planovi razvitka visokog obrazovanja nisu doneseni. Međutim, mjerodavni iz županijskih ministarstava obrazovanja smatraju da se bez donesenih strategijskih planova razvitka Federacije i strategijskih planova razvitka županija teško može utvrditi strategija razvitka visokog obrazovanja.

Standardi i normativi

Standarde i normative za visoko obrazovanje su donijeli Županija Sarajevo, Tuzlanska županija i Zeničko-dobojska županija (tek 2006. godine) i isti će se postupno primjenjivati u narednim godinama (3, 5, 6 i 7 godina, ovisno od županije i vrste standarda - prostor, kadrovi, oprema). Ostale županije nisu donijele Standarde i normative za visoko obrazovanje. Jedan broj županija koji nisu donijeli Standarde i normative, kao obrazloženje navode da nemaju visokoškolskih ustanova. Druga skupina županija navodi da zakoni nisu predvidjeli donošenje Standarda i normativa, a jedna od županija se poziva na druga akta koja uređuju dio pitanja iz domena Standarda i normativa.

Odobranje upisa studenata

Davanje suglasnosti na plan upisa, po regulativi u jednom broju županija, treba da vrše županijska ministarstva obrazovanja, a u drugim županijama županijske vlade. U praksi, suglasnost na upis u većini županija daju županijske vlade. Davanju suglasnosti prethodi prijedlog sveučilišta upućen prema županijskom ministarstvu obrazovanja (Procedura davanja suglasnosti na plan upisa po županijama prikazana je u Privitku II Izvješća). Županijska ministarstva obrazovanja, kroz davanje naputaka, instrukcija i naredbi mogu utjecati na planiranje upisa studenata.

⁴² Pismene izjave županijskih ministarstava obrazovanja

Uredu za reviziju nisu predočeni dokazi da su županijska ministarstva obrazovanja koristila ovu mogućnost djelovanja.

Županijska ministarstva obrazovanja, odnosno vlade, nakon što dobiju prijedloge sveučilišta, u rijetkim slučajevima izvrše neznatne korekcije, koje se odnose samo na broj studenata na pojedinim visokoškolskim ustanovama⁴³. Županijsko ministarstvo obrazovanja, tj. županijska vlada, odnosno osnivač u pravilu odobrava zahtjeve sveučilišta za brojem studenata. Pored broja redovitih studenata, tim planom su obuhvaćeni i izvanredni, paralelni i strani studenti⁴⁴.

Prema dokumentaciji koja je bila na raspolaganju, nije bilo moguće utvrditi po kojim kriterijima se vrši korekcija broja studenata. Predstavnici nekolicine ministarstava i sveučilišta navode da korekcije broja studenata izvrše temeljem procjene dostupnih informacija. Rijetki navode da se koriste podacima službi za upošljavanje i da surađuju sa regionalnim gospodarstvenicima. Jedan od sveučilišta izjavljuje da je kao rezultat suradnje sa gospodarstvenicima uočio potrebu za obrazovanjem novih kadrova za kojima postoji tražnja i namjerava otvoriti novi strukovni smjer. U drugom slučaju jedno ministarstvo izjavljuje da je vlada županije stavila moratorij na upis na pojedine smjerove temeljem provedenih vlastitih analiza i procjena o stanju neuposlenosti.

Suglasnost na plan upisa se daje, uglavnom u šestom mjesecu, a potom ministarstva obrazovanja, odnosno vlade županija, u rujnu iste godine (pred početak akademske godine) na zahtjev pojedinih visokoškolskih ustanova odobravaju dodatne upisne kvote. Suglasnost koju daju mjerodavna tijela odnosi se na broj studenata, koji će se upisati na visokoškolske ustanove po smjerovima i na raspisivanje natječaja za upis studenata na prvu godinu studija. Dakle, konačan broj za upis studenata određuju županijska ministarstva, odnosno vlade. Davanjem suglasnosti na plan upisa tj. upisnih kvota, ministarstva i vlade imaju mogućnost utjecaja na konačan broj studenata koji će biti upisani na prvu godinu studija. Ministarstva su ta koja na kraju određuju upisnu politiku, pa prema tome mogu i povećati upisnu kvotu na deficitarnim fakultetima⁴⁵. Međutim, suglasnosti na upis davale su se iz godine u godinu po ustaljenoj praksi i ustaljenim kriterijima. Kao kriterij uzeti su prostorni i kadrovski uvjeti sveučilišta, upis iz prethodnih godina i interes studenata za pojedina zanimanja⁴⁶.

⁴³ Pismena izjave i intervjui županijskih ministarstava obrazovanja

⁴⁴ Izjave intervjuiranih osoba, ili pisani odgovori institucija

⁴⁵ Izjava rektora Sveučilišta

⁴⁶ Izjave mjerodavnih u županijskim ministarstvima obrazovanja

Kao ilustracija procesa planiranja navode se dvije izjave sudionika fokusne skupine, koji su izjavili prigodom izlaganja preliminarnih nalaza revizije. Jedan od sudionika navodi da je Sveučilište za školsku 2007/2008. godinu Vladi prezentiralo analizu stanja neuposlenosti VSS kadrova i sukladno njoj predložio smanjeni plan upisa, da se ne nastavlja trend obrazovanja hiperproduktivnih kadrova. Međutim, Vlada nije prihvatila taj prijedlog i povećala je upisne kvote pozivajući se na socijalnu politiku. Upisano je duplo više studenata od onih koje je predložilo sveučilište⁴⁷. Drugi sudionik je ukazao na nedostatak svijesti u Vladinom sektoru po pitanju upisne politike. Bez obzira što nema zakona na državnoj razini, na koji se većina poziva, moglo se učiniti više za kvalitetno planiranje upisa⁴⁸.

Implementiranje Bolonjskog procesa

Većina županijskih ministarstava obrazovanja u izmjenama i dopunama postojećih županijskih zakona uveli su Bolonjski princip školovanja, iako nisu izvršili integriranje sveučilišta, što predviđa Bolonjski proces. Samo dva od šest sveučilišta su integrirana. Pored toga, kod županija koji su uveli Bolonjski proces kao princip obrazovanja, uočeno je da je različita primjena studijskih ciklusa školovanja od županije do županije. Kao primjer navode se tri županije: Javno sveučilište u jednoj županiji primjenjuje studijski ciklus koji traje 3+2 godine; drugi 4+1⁴⁹ godinu i treći 5+0 godina. Većina županijskih ministarstava obrazovanja ne raspolažu informacijama koliko članica sveučilišta sa njihove županije je uključeno u Bolonjski proces obrazovanja⁵⁰.

Na sveučilištima na kojima se primjenjuje Bolonjska deklaracija razlika se, između ostalog, ogleda i u reguliranju studijskih ciklusa, tako da sve županije imaju različitu dužinu trajanja studijskog ciklusa, što ima utjecaja na planiranje upisa u odnosu na stanje neuposlenih VSS kadrova na burzi rada.

⁴⁷ Izjava predstavnika jednog sveučilišta na fokusnoj grupi, 12. 06. 2007.

⁴⁸ Izjava predstavnika jednog županijskog ministarstva obrazovanja na fokusnoj grupi, 12.06.2007.

⁴⁹ Sveučilište koje se opredijelilo na studijski ciklus 4+1 navodi da je razlog u tomu što nisu sigurni da li će se priznati diplome, jer još uvijek nije donesen zakon na državnoj razini, koji je preduvjet za primjenu Bolonjske deklaracije. A još jedan razlog za ovaj studijski ciklus (4+1) je postojeća pravna regulativa države koja u općim uvjetima za upošljavanje predviđa sveučilišnu diplomu, ili drugu obrazovnu, ili akademsku kvalifikaciju najmanje VII stupanj stručne spreme.

⁵⁰ Izjave mjerodavnih županijskih ministarstava obrazovanja

Financiranje

Sukladno zakonskoj regulativi i sukladno naslijeđenim načinom raspodjele sredstava iz prethodnih godina, sredstva za financiranje visokoškolskih ustanova se osiguravaju iz proračuna županije. Financijska sredstva uglavnom služe za pokrivanje plaća uposlenih i dijela materijalnih troškova sveučilišta. Sveučilišta, pored proračunskih sredstava, ostvaruju i vlastite prihode⁵¹. Prema izjavama mjerodavnih i vlastita sredstva također služe za financiranje visokoškolskih ustanova. Ured za reviziju nije mogao, temeljem raspoložive dokumentacije i izjava, dovesti u izravnu vezu visinu dodijeljenih proračunskih sredstava visokoškolskim ustanovama sa brojem studenata, odnosno sa planiranjem upisa.

Pregled financiranja visokog obrazovanja za 2006. godinu iz županijskih proračuna i iz vlastitih prihoda prikazan je u slijedećoj tablici:

Tablica 1

FINANCIRANJE VISOKOG OBRAZOVANJAU FBiH

Red broj	Županije	Proračun – KM	Vlastiti i drugi prihodi -KM
1	Unsko-sanska županija	4.045.235,00	2.539.286,00
2	Zeničko -dobojska županija	5.649.905,00	1.625.687,00
3	Tuzlanska županija	16.382.000,00	11.698.290,00
4	Županija Sarajevo (2005)	39.892.420,00	27.214.900,00
5	Bosansko-podrinjska županija Goražde za Sveučilište Sarajevo	100.000,00	-
6	Hercegovačko-neretvanska županija za "Univerzitet Dž Bijičić"	3.200.000,00	5.270.745,00
	Hercegovačko-neretvanska županija za Sveučilište Mostar	4.608.800,00	91.304,00
7	Hercegbosanska županija za Sveučilište Mostar	550.000,00	-
8	Županija Zapadnohercegovačka za Sveučilište Mostar	1.402.967,45	-
9	Županija Posavska za Sveučilište Mostar	279.719,85	-
10	Srednjobosanska županija za više visokoškolskih institucija	2.338.890,00	-
	UKUPNO	78.449.937,30	48.440.212,00

NAPOMENA: Podaci su dani za 2006. godinu, izuzev Županije Sarajevo gdje su podaci dani za 2005. godinu.

IZVOR: Za kolone Proračun i Vlastiti i drugi prihodi korišteni podaci županijskih ministarstava obrazovanja, izuzev Univerziteta « Džemal Bijičić » i Sveučilišta Mostar, gdje su podaci za kolonu Vlastiti i drugi prihodi korišteni od samih sveučilišta.

⁵¹ Odgovori županijskih ministarstava obrazovanja

Kriteriji i mjerila za financiranje visokog obrazovanja

Donošenje kriterija i mjerila za financiranje visokog obrazovanja propisano je u većini županijskih zakona o visokom obrazovanju.

Kriterije i mjerila za financiranje visokog obrazovanja nije dostavila niti jedna županija⁵². Iz više pokušaja revizije da županijska ministarstva dostave kriterije i mjerila za financiranje visokog obrazovanja, ili u nedostatku istih, da pojasne temeljem čega, na koji način i za koje potrebe se izvrši raspodjela sredstava dobivenih od osnivača, tj. proračuna županije, dana su pismena pojašnjenja od županijskih ministarstava obrazovanja, koja su različita od županije do županije, a kao ilustracija navode se tri primjera:

Jedan od primjera vršenja financiranja je primjer Županije koja osigurava sredstva za financiranje dijela plaća i naknada nastavnika i suradnika, dijela plaća službi čijom se djelatnošću osigurava cjelovitost i potrebni standard visokog obrazovanja i minimalna sredstva za materijalne troškove i opremanje nastavnog, umjetničkog i znanstveno-istraživačkog rada (poziva se na Zaključak Vlade županije kojim su utvrđeni koeficijenti sredstava za plaće uposlenih u javnim ustanovama visokog obrazovanja)⁵³. Isto županijsko ministarstvo izjavljuje da ne zna kako će se raspodijeliti tri milijuna KM proračunskih sredstava više u odnosu na prošlu godinu, (op.a. 2005.) jer nema kriterija i mjerila za raspodjelu sredstava. Ako se raspodjela izvrši podjednako onda će iste iznose dobiti i fakulteti koji imaju viška sredstava-prihoda i oni koji nemaju ništa i ne ostvaruju vlastite prihode. Npr. neki prirodni i tehnički fakulteti su, prema navodima Županijskog ministarstva obrazovanja, oni koji će pokrenuti gospodarstvo i razvitak društva, a sada su jezivo siromašni. Da postoje kriteriji najviše sredstava bi trebalo biti usmjereno na te fakultete. U protivnom, ostaje dilema kako raspodijeliti proračunska sredstva svim članicama sveučilišta⁵⁴.

U drugom primjeru Županija navodi da se financiranje odvija sukladno naslijeđenom načinu raspodjele sredstava iz prethodnih godina, koji je uspostavljen u vrijeme odnosa kada je Županija bila pod posebnim režimom⁵⁵.

Treći primjer je da je Županija dostavila Pravilnik o financiranju visokog obrazovanja, koji propisuje opterećenje u nastavi, nastavne obveze, te ostale elemente za određivanje novčane podloge, rada

⁵² Na traženje tima za reviziju

⁵³ Pisani odgovori Županijskog ministarstva obrazovanja

⁵⁴ Intervju sa odgovornom osobom u Županijskom ministarstvu obrazovanja

⁵⁵ Pismena izjava Županijskog ministarstva obrazovanja

visokoškolskih ustanova, način na koji se utvrđuje broj radnih mjesta za koja se plaće i druga primanja osiguravaju iz proračuna Županije i kao takav predstavlja mjerilo za određivanje sredstava⁵⁶.

Što se tiče cijene koštanja studija, županijska ministarstva obrazovanja, odnosno vlade imaju zakonsku mogućnost utvrđivati visinu troškova studija za studente koji će se financirati iz proračuna županije, kao i troškove studiranja koje plaćaju sami studenti. Revizijom nije bilo moguće utvrditi kolika je cijena koštanja studija po županijama, jer npr. jedan fakultet procjenjuje 800 KM, a drugi 2.000 KM po studentu, iako su fakulteti srodni po nastavnim planovima i uvjetima studiranja. Kao obrazloženje načina utvrđivanja cijene koštanja studija, neke županije navode da cijenu koštanja studija izračunavaju na taj način da se podijele odobrena proračunska sredstva prema broju studenata koji studiraju; Cijena koštanja studija utvrđuje se po slobodnoj procjeni, a po srodnim visokoškolskim ustanovama; Teško je utvrditi točnu cijenu koštanja studija i tek sa usvajanjem Standarda i normativa olakšat će se utvrđivanje cijene koštanja studiranja.

Nadzor

Nadzor nad provođenjem zakona o visokom obrazovanju po svim segmentima u obvezi su da vrše županijska ministarstva obrazovanja⁵⁷. Detaljnije o tome što nadzor sadržava i koje aspekte pokriva nije precizirano u zakonima. Interni propisi o nadzoru nisu predloženi. Županijska ministarstva obrazovanja na različite načine objašnjavaju kako vrše nadzor nad provođenjem zakona. Kao primjeri nadzora koje provode županije navode se:

- Prosvjetna inspekcija;
- Proračunska inspekcija;
- Vršnja upravnog nadzora nad aktima;
- Posredstvom predstavnika u upravnom vijeću sveučilišta;
- Posredstvom davanja suglasnosti na pravila/statute sveučilišta i visokoškolskih ustanova prije njihovog donošenja;
- Interni nadzor županijskog ministarstva financija;
- Kontrola utroška javnih sredstava proračuna županija vrši se putem periodičnog izvještavanja od strane visokoškolskih ustanova, kao i kontrole obračuna plaća proračunskih korisnika u obrazovnim ustanovama;

⁵⁶ Pismena izjava Županijskog ministarstva obrazovanja

⁵⁷ Županijski zakoni o visokom obrazovanju/sveučilištima

- Nadzor nad korištenjem proračunskih sredstava od strane ministarstva financija županije i Ureda za reviziju institucija u Federaciji BiH koji, između ostalog, vrši reviziju finansijskih izvješća visokoškolskih ustanova⁵⁸.

Županijska ministarstva, izuzev dva, Uredu za reviziju nisu predočila nikakvu dokumentaciju o provedenom nadzoru nad bilo kojim segmentom iz mjerodavnosti županijskih ministarstava. Dva ministarstva obrazovanja, kao dokaz izvršenog nadzora predočavaju:

- Zapisnik Sektora za nadzor korištenja sredstava proračuna županije;
- Dva izvješća o obavljenoj reviziji finansijskih izvješća dviju visokoškolskih ustanova od strane Ureda za reviziju proračuna/budžeta u Federaciji BiH;
- Nacrt izvješća o obavljenoj kontroli jedne visokoškolske ustanove od strane internog revizora Županijskog ministarstva financija.

Sva četiri predočena izvješća se odnose na nadzor finansijskog poslovanja, a ne i na nadzor planiranja.

Jedan od problema nadzora, koji je spomenut u jednom Županijskom ministarstvu obrazovanja je da se proračunska sredstva istovremeno «pomiješaju» sa vlastitim prihodima na fakultetu i nemoguće je pratiti realizaciju utroška proračunskih sredstava⁵⁹. Još jedan od primjera zašto je teško provesti nadzor, prema istom izvoru, je i činjenica da je područje visokog obrazovanja dosta «zapušteno» i najmanje pet inspektora bi bilo potrebno (trenutno je uposlen samo jedan) da se izvrši nadzor nad svim članicama Sveučilišta⁶⁰. U Ministarstvu obrazovanja je tek od 2006. godine uposlen stručni suradnik za visoko obrazovanje, zadužen za praćenje visokog obrazovanja⁶¹.

Županijska ministarstva obrazovanja nisu predočila dokumentaciju o vršenju nadzora iz sfere planiranja upisa. Revizija nije mogla utvrditi postoji li utjecaj nadzora na planiranje upisa studenata, niti da li se poduzimaju mjere za unapređenje upisne politike.

Kao ilustracija može se navesti činjenica da pojedina županijska ministarstva, unatoč zakonskoj obvezi nemaju ustanovljen registar visokoškolskih ustanova. Također, u danom trenutku nisu raspolagali

⁵⁸ Pismena izjava Županijskog ministarstva obrazovanja

⁵⁹ Izjava Županijskog ministarstva obrazovanja

⁶⁰ Izjava Županijskog ministarstva obrazovanja

⁶¹ Izjava mjerodavnih u Županijskom ministarstvu obrazovanja

preciznom evidencijom o tomu koliko studenata upiše studij, koliko stvarno studira u jednom vremenskom razdoblju, koliko studenata odustaje i koliko završi studij. Kao razlog nepostojanja preciznih evidencija i mjerodavni u ministarstvima i mjerodavni na sveučilištima izjavljuju da je određeni broj studenata u statusu mirovanja, jedan broj prelazi na studije na druge fakultete i u inozemstvo, određeni broj studenata upiše godinu bez aktivnog polaganja ispita (prijenosom ne položenih ispita itd.).

U slijedećem tabličnom prikazu daje se pregled aktivnosti županija po navedenim pitanjima:

ŽUPANIJSKA MINISTARSTAVA OBRAZOVANJA Tablica 2

Županije koje...	Potpuno	Djelomice	Nikako	Nema podataka
imaju podatke o udjelu županijskih sredstava u odnosu na vlastita sredstva	2	-	6	2
su implementirali mjere u cilju podrške Bolonjskom procesu	-	4	-	6
koji imaju podatke o broju završenih studenata po fakultetima	-	-	5	5
zahtijevaju izvješće o rezultatima (broj studenata koji su odustali, završenih studenata, troškova po studentu, itd.)	-	4	-	6
vrše nadzor nad planiranjem upisa	-	4	6	-
informiraju federalnu razinu o neefikasnosti i neefektivnosti	-	-	10	-

Kao izvori podataka za prethodnu Tablicu korištena je pisana dokumentacija i intervjui sa mjerodavnim osobama iz institucija.

3.2.1. Sažetak nalaza

Ured za reviziju je došao do slijedećih nalaza za županijsku razinu:

- Županije su prema Ustavu Federacije BiH mjerodavne za utvrđivanje politika i propisa obrazovanja. Županije samostalno donose propise o obrazovanju i osiguranju obrazovanja, po istom Ustavu (u 9 županija postoji 12 propisa). Tako se o visokom obrazovanju u Federaciji BiH odlučuje na 11 mjesta (županije i Federacija BiH)
- Instrumenti kojima županije mogu utjecati na planiranje upisa su: Strategijski planovi razvitka visokog obrazovanja; Standardi i normativi za visoko obrazovanje; Suglasnosti na plan upisa i Kriteriji i mjerila za financiranje visokog obrazovanja. Međutim, ove mogućnosti su iskorištene samo u ograničenoj mjeri. Strategijski planovi razvitka nisu doneseni ni u jednoj županiji. Standardi i normativi do sada su doneseni samo u tri županije.
- Suglasnost na upis studenata daju mjerodavna županijska tijela (ministarstvo obrazovanja i/ili vlada) čime se zadovoljava zakonska forma. Ured za reviziju nije došao do saznanja da županije daju smjernice sveučilištima o sadržaju planova upisa, ili načinu na koji bi trebali vršiti planiranje. Isto tako, revizija se nije mogla uvjeriti da mjerodavna županijska tijela, prilikom davanja suglasnosti na plan upisa, prethodno vrše opsežne analize stanja i potreba burze rada za visoko-obrazovnim kadrovima.
- Financiranje visokog obrazovanja odvija se iz proračuna županija. Sveučilišta ostvaruju i vlastite prihode. Udio vlastitih sredstava u ukupnim sredstvima, koje ostvare sveučilišta, je različit od jednog do drugog sveučilišta i kreću se u rasponu od 2% do 62% (podaci iz 2006. godine). Kriterije i mjerila za financiranje visokog obrazovanja (što je zakonska obveza) nije donijela niti jedna županija u Federaciji BiH. Svaka od županija na različite načine određuje visinu sredstava za financiranje visokog obrazovanja i različito utvrđuje cijenu koštanja jednog studenta. Županijska ministarstva ističu da financijska sredstva uglavnom služe za pokrivanje plaća uposlenih i dijela materijalnih troškova sveučilišta. Revizija se nije uvjerila da su raspodjeli proračunskih sredstava prethodile analize vezano za planiranje upisa, niti da se visina dodijeljenih proračunskih sredstava visokoškolskim

ustanovama može dovesti u izravnu vezu sa odobrenim brojem studenata za upis.

- Dostavljena izvješća županijskih ministarstava obrazovanja i znanosti u pogledu vršenja nadzora, odnose se na nadzor financijskog poslovanja. Jako je malo informacija koje kazuju na koji su način iskorišteni instrumenti za nadzor. Niti jedna županija nije dostavila dokumentaciju da je vršen nadzor planiranja upisa, ili da su tražena izvješća sveučilišta o implementiranju plana. Nije uobičajeno da županije prate učinkovitost sveučilišta u smislu praćenja broja studenata koji stvarno studiraju u jednom vremenskom razdoblju, zatim koliko studenata odustane od studija i koliko završi studij, kao i koliki su troškovi po studentu za različite studijske oblasti.
- Neka županijska ministarstva obrazovanja u izmjenama i dopunama postojećih županijskih zakona uveli su Bolonjski princip obrazovanja, iako nisu svi izvršili integriranje sveučilišta. Različita je primjena Bolonjskog procesa i u studijskim ciklusima obrazovanja od županije do županije. Županijska ministarstva ne raspolažu podacima o tome koliko članica sveučilišta sa njihove županije je uključeno u Bolonjski proces obrazovanja.
- Ured za reviziju nije pronašao dokaze da su županije poduzele bilo kakvu inicijativu da se poboljša učinkovitost sveučilišta sa aspekata efikasnosti i efektivnosti.
- Većina županijskih ministarstava obrazovanja ne vodi registar visokoškolskih ustanova, iako im je to zakonska obveza.

3.3. Razina sveučilišta

U 5 županija u Federaciji BiH egzistira 6 javnih sveučilišta, na kojima se vodi samostalna upisna politika i vrši samostalno planiranje visokog obrazovanja. Regulatorna koju primjenjuju sveučilišta su županijski zakoni iz oblasti visokog obrazovanja i normativna akta sveučilišta (statuti, pravila). Od šest sveučilišta četiri su neintegrirana i dva su integrirana (Sličnosti i različitosti javnih sveučilišta prikazane su u Tablici broj 3 Izvješća).

Prijedlog plana upisa

Mjerodavna tijela sveučilišta (Senat, i/ili Sveučilišno nastavno-znanstveno vijeće, i/ili Upravi odbor) utvrđuju plan, kriterije i mjerila za utvrđivanje redoslijeda kandidata za upis studenata u prvu godinu studija. Utvrđivanje plana upisa se, u većini slučajeva, odvija tako što sveučilišta

odrede rok do kojega članice trebaju dostaviti svoje prijedloge za upis. Članice sveučilišta izraze brojčane zahtjeve za redoviti, izvanredni i paralelni studij. Sveučilišta vrše objedinjavanje planova. Iz raspoložive dokumentacije vidljivo je da sveučilišta, uglavnom ne vrše korekcije, izuzev par slučajeva, gdje su se prilikom donošenja odluke o usvajanju plana, izvršile neznatne korekcije prijedloga članica. Te korekcije se uglavnom odnose na broj studenata, bez dodatnih obrazloženja temeljem čega su izvršene korekcije. Sveučilišta mogu da utječu na prijedloge planova upisa, koji se dostavljaju mjerodavnim institucijama županija na suglasnost. Jedna od izjava je da Sveučilište pripremi plan i Ministarstvo i Vlada ga prihvate u tom prijedlogu⁶².

Međutim, Uredu za reviziju nisu prezentirani bilo koji dokazi da sveučilišta fakultetima daju smjernice, odnosno naputke prije dostave inicijalnog prijedloga za upis studenata. Na traženje da se predoči kompletna procedura koja prethodi izradi plana upisa, sveučilišta su dostavila broj studenata po visokoškolskim ustanovama, natječaje i kriterije za redoslijed prijema kandidata⁶³.

Po usvajanju planova upisa, sveučilišta iste dostavljaju mjerodavnim ministarstvima na davanje suglasnosti. Sveučilišta, također navode da nemaju informacija što se događa sa prijedlozima plana upisa, u daljnjoj proceduri davanja suglasnosti kod mjerodavnog ministarstva, sve dok ne dobiju suglasnost za objavu natječaja. (Proces davanja suglasnosti na upis studenata detaljnije je opisan u poglavlju 3.2. Izvješća- Županijska razina).

O upisnoj politici mjerodavni sa sveučilišta (integrirani i neintegrirani) izjavljuju:

- Sveučilište je asocijacija fakulteta, jer svaki fakultet ima svoj pravni status i posluje kao pravna osoba neovisno od Sveučilišta, što znači da Sveučilište ne može voditi politiku upisa studenata. Politika upisa studenata je u mjerodavnosti županije, dok se svaki fakultet bori da upiše što više studenata⁶⁴.

⁶² Izjava Županijskog ministarstva obrazovanja

⁶³ Izjave odgovornih osoba sa sveučilišta

⁶⁴ Izjava predstavnika neintegriranog Sveučilišta: Petogodišnji Plan institucijskog razvitka (PIR) Sveučilišta, donesen 2003.godine, predvidio je skoro donošenje zakona o visokom obrazovanju na državnoj razini, tako da je i primjena institucijskog plana ovisila o samom zakonu na državnoj razini, koji još uvijek nije usvojen. Ne postoji državna strategija razvitka visokog obrazovanja. Sveučilište je izradio svoju strategiju, jer je bila preduvjet za provođenje projekta Svjetske banke. U Bosni i Hercegovini je nestašica posla svih zanimanja, ali zadatak fakulteta je da prvenstveno vode računa da obrazuju kvalitetan kadar, koji će biti tražen na široj burzi rada i da će kroz mobilnost ili razmjenu

- Puna reforma visokog obrazovanja u Federaciji BiH, a time i pravilnog planiranja upisa može se izvršiti samo na temelju donošenja zakona o visokom obrazovanju na razini Bosne i Hercegovine⁶⁵.

- Plan upisa studenata je nemoguće donijeti u situaciji u kojoj se nalazi naša zemlja, odnosno visoko obrazovanje. Mi nemamo uporište, nemamo razvijenu ekonomiju da bi imali kriterije, nemamo orijentir i cijela upisna politika je krug bez izlaza⁶⁶.

- Zbog nepostojanja plana gospodarskog (ekonomskog) razvitka države BiH ni Federacije BiH, nije moguće donijeti procjenu broja i profila potrebnih kadrova, temeljem čega bi se bazirala politika upisa studenata⁶⁷.

- Članice sveučilišta prilikom izrade prijedloga plana upisa studenata rukovode se prostornim, kadrovskim i tehničkim uvjetima, zatim uvjetima opremljenosti, temeljem prethodnog upisa, kao orijentira za utvrđivanje upisne kvote, a u nekim slučajevima i zbog povećane zainteresiranosti za pojedini studij⁶⁸.

- Prisutna je i pojava da se na više različitih fakulteta obrazuje isto ili slično zanimanje i da bi se ovom pitanju u ukupnoj reformi obrazovanja trebala posvetiti dužna pozornost, u čemu bi značajnu ulogu trebala imati federalna razina. Preklapaju se odsjeci na fakultetima i to bi se pitanje, također trebalo riješiti na razini Federacije⁶⁹. Dosta je studenata koji fakultete upisuju po tradiciji, odnosno interesu za određenom vrstom zanimanja iz godine u godinu. Najveći problem je što učenicima završnih razreda srednjih škola, kao i svima onima koji žele upisati fakultet nedostaje znanje o osobnim sklonostima⁷⁰.

Ukupna procedura davanja suglasnosti na upis studenata u prvu godinu studija se može ilustrirati sljedećom slikom:

naći uposlenje. Nacrt zakona o visokom obrazovanju na državnoj razini predviđa integriranje sveučilišta, čime bi se omogućio znatniji utjecaj na politiku upisa studenata. Kao primjer neadekvatnog planiranja na Sveučilištu ističu da se npr. na Fakultetu političkih znanosti-odsjek Obrane i zaštite upisalo 120 studenata, iako se ukida Ministarstvo obrane na federalnoj razini (trend je smanjenja oružanih snaga u BiH) dok je na Filozofskom fakultetu-Odsjek za Engleski jezik upisano samo 25 studenata, iako su ti kadrovi među najtraženijim kadrovima. Također se ukazuje i na pojavu da pojedine članice sveučilišta (fakulteti i akademije) izdaju poslovni prostor drugim članicama sveučilišta u najam.

⁶⁵ Intervju ili pismena izjava odgovornih predstavnika neintegriranog Sveučilišta u FBiH

⁶⁶ Izjava mjerodavnih sa integriranog Sveučilišta

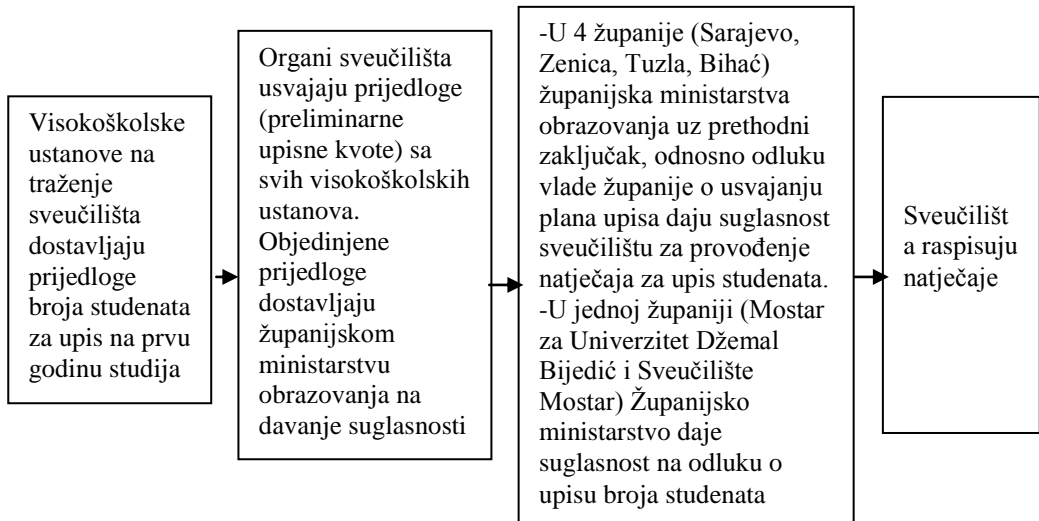
⁶⁷ Izjava mjerodavnih sa neintegriranog Sveučilišta

⁶⁸ Izjave odgovornih sa integriranog Sveučilišta i Ministarstava obrazovanja

⁶⁹ Izjave odgovornih u Županijskom ministarstvu obrazovanja

⁷⁰ Izjava odgovornih sa neintegriranog Sveučilištu

Slika 1: Shematski prikaz postupka upisa studenata na visokoškolske ustanove u Federaciji Bosne i Hercegovine

Financiranje

Sva javna sveučilišta su korisnici proračuna, s tim što se sa Riznice (Jedinstveni račun županije) za integrirana sveučilišta financiranje odvija unutar Riznice, odnosno evidentiranjem na pod-račun Riznice, a dok se financiranje neintegriranih sveučilišta obavlja direktno transferiranjem novčanih sredstava sa računa Riznice na transakcijske račune sveučilišta i fakulteta, kao samostalnih pravnih osoba. Pored proračunskih sredstava koji se transferiraju sveučilištima, sva sveučilišta zakonom imaju mogućnost ostvarivati vlastite i druge vidove sredstava (donacije, zaviještanje, prodaja intelektualnog vlasništva itd.). Udio vlastitih sredstava u ukupnim sredstvima, koje ostvare sveučilišta, je različit od jednog do drugog sveučilišta i kreću se u rasponu od 2% do 62% (podaci iz 2006. godine - prikazani u Tablici 1-Financiranje visokog obrazovanja). Sredstva za zadovoljenje potreba funkcioniranja sveučilišta osiguravaju osnivači iz proračuna županije i sama sveučilišta, odnosno visokoškolske ustanove iz vlastitih izvora (samofinanciranje).

Sredstvima iz proračuna sukladno zakonu osigurava se:

- dio plaća i naknada nastavnika i suradnika;
- dio plaća službi čijom se djelatnošću osigurava cjelovitost i potrebit standard visokog obrazovanja;

- dio materijalnih troškova;
- minimalno opremanje nastavnog, umjetničkog i znanstveno-istraživačkog rada;
- radni i životni standard studenata.

Integrirana i neintegrirana sveučilišta

Prema izjavama mjerodavnih sa sveučilišta postoji znatna razlika između neintegriranih i integriranih sveučilišta. Ta se razlika ne ogleda samo u organizacijskom smislu, nego i u smislu vršenja nadzora od strane organa i tijela sveučilišta. Kao primjer navodi se da integrirana sveučilišta imaju mogućnost prilagođavati i pratiti alokaciju resursa, dok neintegrirana sveučilišta to nisu u mogućnosti. Kod neintegriranih sveučilišta, iako je bilo inicijativa od strane rukovodstva sveučilišta za poboljšanjem stanja vezano za alokaciju resursa, nije bilo ili je vrlo slab interes članica sveučilišta da sudjeluju u predloženim poboljšanjima⁷¹. Jedno integrirano sveučilište navodi da je u cilju poboljšanja stanja vezano za alokaciju resursa izvršilo spajanje tri katedre istog predmeta u jednu katedru. Isti izvor naglašava da je evidentna osjetna ušteta i ljudskih i materijalnih resursa.⁷² Na integriranim sveučilištima olakšano je upravljanje, rukovođenje i nadzor nad alokacijom resursa, jer se u okviru jednog upravnog odbora na razini sveučilišta donose sve odluke, dok kod neintegriranih sveučilišta svaka od članica sveučilišta ima samostalni upravni odbor koji donosi odluke za razinu svake od članica. Veći broj upravnih odbora pri jednom sveučilištu iziskuje veća financijska sredstva iz proračuna za naknade svim članovima svih upravnih odbora. Uštede je moguće ostvariti i racionalnijim korištenjem poslovnog prostora, gdje bi se izbjeglo plaćanje najamnina između članica sveučilišta i racionalnije iskoristili laboratorijski i drugi kapaciteti sveučilišta.

⁷¹ Izjava rektora neintegriranog Sveučilišta

⁷² Izjava rektora integriranog Sveučilišta

U slijedećem tabličnom prikazu daju se razlike i sličnosti integriranih i neintegriranih sveučilišta:

Tablica 3

RAZLIKE I SLIČNOSTI INTEGRIRANIH I NEINTEGRIRANIH SVEUČILIŠTA U FBiH

Red. broj	Postavke	Integrirani	Neintegrirani
1	Prijedlog plana upisa	Organi sveučilišta, na prijedlog članica usvajaju preliminarne upisne kvote, na koje suglasnost daje županijsko ministarstvo obrazovanja	Organi sveučilišta, na prijedlog članica usvajaju preliminarne upisne kvote, na koje suglasnost daje županijsko ministarstvo obrazovanja
2	Pravni status	Sveučilište je jedna pravna osoba i njegove članice nemaju status pravne osobe	Sveučilište kao i sve njegove članice imaju status pravne osobe
3	Financiranje	Financiranje se vrši unutar Riznice, kroz pod-račun Riznice, i sveučilište i njegove članice nemaju zasebno otvorene transakcijske račune, tako da je moguće pratiti uporabu proračunskih i vlastitih sredstava	Financiranje se vrši na način da se sredstva sa računa Riznice transferiraju na transakcijske račune sveučilišta i njegovih članica, kao samostalnih pravnih osoba, tako da od strane sveučilišta nije moguće pratiti dinamiku utroška sredstava članica sveučilišta
4	Upravljanje	Jedan Upravni odbor za razinu sveučilišta i odluke donosi za sveučilište i članice	Upravne odbore ima sveučilište i svaka od članica sveučilišta. Odluke donose upravni odbori članica, a za sveučilište upravni odbor sveučilišta.
5	Prednosti/ nedostaci	Vršenja nadzora nad utroškom javnih sredstava, i zbog zajedničke uporabe nastavnih sala i učila na srodnim fakultetima, bez plaćanja najamnina, objedinjavanje više katedri jednog predmeta na srodnim fakultetima u jednu katedru	Otežano je vršenje nadzora nad utroškom javnih sredstava, zatim članice jedna drugoj naplaćuju korištenje prostora, mogućnost pojave više katedri jednog predmeta, itd.

Nadzor

Nadzor nad provođenjem zakona i propisa donesenih za provođenje zakona na sveučilištima i visokoškolskim ustanovama u mjerodavnosti je ministarstva obrazovanja svake županije (Obrađeno u Poglavlju 3.2. Izvješća-Županijska razina). Sveučilišta nisu dala izjave, niti predočila dokument da je mjerodavno ministarstvo izvršilo bilo kakav nadzor nad sveučilištima i visokoškolskim ustanovama. Iz prethodne tablice je vidljivo da integrirana sveučilišta imaju mogućnost ostvariti veću učinkovitost u svakom segmentu poslovanja i alokacije resursa.

U slijedećem tabličnom prikazu daje se pregled aktivnosti sveučilišta po navedenim pitanjima.

SVEUČILIŠTA

Tablica 4

Sveučilišta koja ...	Potpuno	Djelomično	Nikako	Nema podataka
imaju podatke o udjelu županijskih sredstava u odnosu na vlastita sredstva	6	-	-	-
su implementirali mjere u cilju podrške Bolonjskom procesu	-	4	-	2
prate karijeru završenih studenata	-	-	6	-
zahtijevaju izvješće o rezultatima (broj studenata koji odustaju, broj završenih studenata, troškovi po studentu, itd.)	-	2	4	-
vrše nadzor nad planiranjem upisa	-	6	-	-
informiraju županijsku razinu o neefikasnosti i neefektivnosti	-	-	6	-

Kao izvori podataka za prethodnu Tablicu korištena je pisana dokumentacija i intervjui sa mjerodavnim osobama iz institucija.

3.3.1. Sažetak nalaza

Ured za reviziju je došao do slijedećih nalaza za razinu sveučilišta:

- Sveučilišta utvrđuju plan upisa i kriterije za upis studenata na prijedlog članica sveučilišta. Revizijom se nije našao dokaz da sveučilišta članicama daju smjernice o tome koje analize je potrebno izvršiti prije izrade prijedloga plana upisa. Kada sveučilišta prime prijedloge fakulteta, isti se većinom prihvaćaju bez temeljite analize, u kojoj bi sveučilišta na primjer usporedili prijedlog sa trenutnim stanjem na burzi rada. Revizijom je ustanovljeno da sveučilišta uglavnom ne vrše korekcije plana koje im dostave članice, izuzev par slučajeva.
- Javna sveučilišta u Federaciji BiH nisu isto organizirani. Dva su tipa organizacije: integrirani i neintegrirani. U ovisnosti od organizacijskog profila različito je upravljanje, način financiranja i nadzor nad utroškom javnih sredstava. Revizijom je ustanovljeno da integrirana sveučilišta, za razliku od neintegriranih imaju veću mogućnost nadzora po svim segmentima, a time i veću mogućnost ušteda po svim stavkama (kadrovi, oprema, prostor i resursi koji se stavljaju na raspolaganje svakoj visokoškolskoj ustanovi).
- Integrirana sveučilišta, za razliku od neintegriranih sveučilišta imaju mogućnost ostvariti veću učinkovitost u svakom segmentu poslovanja i alokacije resursa.

4. PONUDA I TRAŽNJA ZA VISOKIM OBRAZOVANJEM

4.1. *Pristupačne informacije i razmjena informacija*

Zavod za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine objavljuje statističke podatke o stanju završenih i neuposlenih visokoobrazovnih kadrova u Federaciji BiH. Federalni zavod za statistiku izdaje «Statistički godišnjak/ljetopis Federacije Bosne i Hercegovine» i godišnji «Statistički bilten –visoko i više obrazovanje u Federaciji BiH».

Statistički godišnjak prezentira statističke podatke i pokazatelje iz oblasti ekonomskih i drugih kretanja u Federaciji BiH. Pruža pouzdan izvor statističkih podataka za gospodarstvenike, znanstvenike, medije i ostale korisnike⁷³. Godišnjak je podijeljen u dva dijela. U poglavlju Obrazovanje na federalnoj razini daju se podaci o upisanim studentima na visokoškolskim ustanovama, upisanim studentima prve godine na visokoškolskim ustanovama za školsku godinu i diplomiranim studentima po fakultetima. U poglavlju Obrazovanja na županijskoj razini i razini općina nema podataka za visoko obrazovanje.

Statistički godišnjak, također, sadrži podatke za neuposlene osobe prema stručnoj spremi u ukupnom broju bez strukture zanimanja sa stanjem 31.12. 200X. godine.

U Statističkom biltenu –visoko i više obrazovanje u Federaciji BiH daju se, između ostalog, podaci o upisanim studentima po sveučilištima/univerzitetima, po visokoškolskim ustanovama, po godinama studija, spolu, starosnoj strukturi, načinu studiranja (redoviti, paralelni, izvanredni studenti), kao i podaci o diplomiranim studentima. Statistički bilten-visoko i više obrazovanje u Federaciji BiH ne sadrži podatke o neuposlenim osobama.

Federalni zavod za upošljavanje, između ostalog, zadužen je za praćenje kretanja na burzi rada, i predlaganje mjera za unapređenje upošljavanja i socijalne sigurnosti neuposlenih osoba. Prati i osigurava sprovođenje utvrđene politike i mjera u oblasti rada i upošljavanja na teritoriji Federacije BiH i o tome izvještava mjerodavna tijela Federacije BiH.

Također, Federalni zavod za upošljavanje, Zavod za upošljavanje Republike Srpske i Zavod za upošljavanje Brčko Distrikt od 2006. godine započeli su zajednički projekt ispitivanja burze rada u Bosni i Hercegovini. Ispitivanje se vrši posredstvom ankete upućene

⁷³ Iz Statističkog godišnjaka

poslodavcima koji upošljavaju 5 i više uposlenika. Cilj ankete je prikupiti podatke koji će biti temelj za analizu postojeće strukture uposlenosti i ocjene mogućnosti upošljavanja u narednom razdoblju⁷⁴. Ispitivanjem je obuhvaćeno nešto više od 4.000 poslodavaca. Pregledom Informacije Ured za reviziju konstatira da su u Informaciji prezentirani podaci za sve vrste zanimanja. Visoko obrazovanje se akcentira samo u dijelu očekivanih potreba poslodavaca (u ukupnom broju bez naziva zvanja) za VSS kadrovima i očekivanih viškova VSS sprema. Prema navodima Federalnog zavoda za upošljavanje spomenuta Informacija dostavlja se na 500 adresa u Federaciji BiH i Federalni zavod za upošljavanje nema povratnih informacija o analizi i korištenju podataka iz Informacije.

Federalni zavod za upošljavanje po Zakonu⁷⁵ treba da ima Savjetodavno povjerenstvo (Mjerodavnost Savjetodavnog povjerenstva opisane su u Poglavlju 2.2. Izvješća- Zavodi i službe za upošljavanje). Savjetodavno povjerenstvo nije oformljeno⁷⁶.

Federalni zavod za upošljavanje izdaje «Bilten- Dokumenti, Statistički pregled» za svaki mjesec koji, između ostalog, sadrži podatke o ukupnom broju neuposlenih osoba sa VSS spremom u Federaciji BiH (po županijama i općinama), bez profila obrazovanja. Bilten dostavljaju na više adresa i postavljaju na web stranicu. U Federalnom zavodu za upošljavanje smatraju da izdavanjem Biltena daju dovoljno informacija o stanju ukupne neuposlenosti i neuposlenosti sa VSS spremom. Federalni zavod nema povratne informacije o korištenju podataka iz Biltena i da li se ti podaci koriste prilikom planiranja upisa studenata⁷⁷.

Devet od deset županijskih službi izdaje biltene koji sadrže podatke o broju VSS kadrova evidentiranih na službama za upošljavanje, po zanimanjima. Službe smatraju da bilteni daju dovoljno informacija o stanju uposlenosti/neuposlenosti i potrebama burze rada. Biltene dostavljaju na više adresa, a neke službe ih postavljaju na svoje web stranice⁷⁸.

Službe za upošljavanje nemaju pouzdane podatke o tome da li i u kojoj mjeri se koriste podaci iz biltena prilikom planiranja upisa studenata. Iznimka je jedna služba od koje jedno sveučilište traži podatke o stanju

⁷⁴ Anketa za ispitivanje burze rada u BiH

⁷⁵ Zakon o posredovanju u upošljavanju i socijalnoj sigurnosti neuposlenih osoba, i Zakon o izmjenama i dopunama ovog zakona («Službene novine FBiH», broj 41/01 i 22/05)

⁷⁶ Izjava Federalnog zavoda za upošljavanje

⁷⁷ Izjave predstavnika Federalnog zavoda za upošljavanje

⁷⁸ Pismene izjave službi za upošljavanje u FBiH

neuposlenih VSS kadrova⁷⁹. Međutim, uvidom u Bilten jedne županijske službe konstatira se da se podaci o broju neuposlenih VSS kadrova po profilima zanimanja objavljuju kvartalno i ti podaci koji su se koristili u analizi zanimanja pokazali su se nepouzdanim. U vremenu provođenja revizije nije postojala jedinstvena informatička baza podataka u zavodima i službama za upošljavanje.

Sveučilišta u smislu informiranosti budućih studenata svake godine izdaju «Vodič za brucoše» i ističu da u vodičima studenti imaju pregled visokoškolskih ustanova na koje se mogu upisati. Vodič za brucoše ne sadrži informacije o upošljavanju. Pojedina sveučilišta organiziraju «Otvoreni dani sveučilišta», s ciljem promocije svih članica sveučilišta, ali navode da posjećenost nije na zavidnoj razini. Jedno od sveučilišta ističe da vrše posjete srednjim školama, s ciljem promocije svih visokoškolskih ustanova radi davanja informacija budućim studentima o mogućim izborima visokoškolske ustanove⁸⁰. Jedno od sveučilišta ističe da, uz natječaj za upis studenata na prvu godinu studija, objavljuje spisak profesija sa najvećim brojem neuposlenih VSS kadrova evidentiranih na biroima upošljavanja u županijama. Na taj način informiraju buduće studente kod odabira zanimanja⁸¹. Neka sveučilišta navode da koriste podatke županijskih službi za upošljavanje, ali nisu naglasili kada ih koriste i na koji način. Ured za reviziju se nije uvjerio u kojoj mjeri se koriste podaci iz biltena, vrše li se analize i da li to utječe na planiranje upisa. Prisutna je evidentno slaba suradnja između sveučilišta, kao i između županijskih ministarstava obrazovanja, tako da prikupljene informacije nisu pouzdane i konzistentne.

Razmjena informacija između burze rada i sveučilišta, ministarstava obrazovanja, zavoda i službi za upošljavanje i studenata je uglavnom neuvezana, pa ministarstva obrazovanja odobravaju planove upisa koji su više predloženi na temelju trenutanih uvjeta sveučilišta, nego na temelju prognoza i spoznaje što zahtijeva burza rada⁸². Većina županijskih ministarstava obrazovanja navode da je burza rada u Federaciji BiH neuređena i da nema potrebite koordinacije s ciljem da se osiguraju preduvjeti za adekvatno planiranje⁸³. Kao pozitivan primjer razmjene informacija je inicijativa dvije visokoškolske ustanove koje su izjavile da su u posljednje dvije godine ispitivale burzu rada na svojoj

⁷⁹ Izjava jedne od županijskih službi za upošljavanje

⁸⁰ Izjave sveučilišta

⁸¹ Tekst Natječaja i izjava mjerodavnih sa Sveučilišta

⁸² Izjave intervjuiranih osoba

⁸³ Podaci korišteni iz intervjua

županiji i da već u tom pravcu imaju određenih pomaka u suradnji sa poslodavcima⁸⁴. Međutim, većina intervjuiranih osoba sa sveučilišta navode da je student uglavnom prepušten sam sebi i nema pouzdanih informacija o mogućnostima upošljavanja, nakon završetka studija. Većina izjavljuje da nemaju pouzdane podatke o ukupnom broju studenata koji studiraju na sveučilištima u Federaciji BiH, zatim kakav je protok studija i koliko studenata okonča studij. Međutim, Federalni zavod za statistiku objavljuje npr. da je u akademskoj 2004/2005. godini u Federaciji BiH bilo upisano ukupno 58.616, a iste godine studij je okončalo 4.730 diplomaca⁸⁵.

Kao primjer koliko su odgovarajuće i pouzdane informacije navodi se slučaj jednog sveučilišta. Više izvora daju različite podatke o broju članica istog sveučilišta. Tako, Federalni zavod za statistiku objavljuje 28 članica, Vodič za bruce 25, web stranica tog sveučilišta 23 članice plus jedna pridružena i još dvije koje, kako je navedeno na web stranici sveučilišta, ne pripadaju sveučilištu, ali ih navode u sklopu visokoškolskog obrazovanja u županiji. Županijsko ministarstvo obrazovanja za isto sveučilište objavljuje 23 članice i plus tri privatne visokoškolske ustanove.

Vladine i nevladine institucije u posljednje vrijeme organiziraju javne rasprave i tribine na temu visokog obrazovanja. Na jednoj od javnih rasprava učesnici su diskutirali o Nacrtu zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini, a na drugoj o povezanosti potražnje ekonomije i ponude obrazovanja u Bosni i Hercegovini - Uloga povezujućih institucija⁸⁶.

Na javnoj raspravi na temu Nacrta zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini najviše pozornosti je posvećeno reformi visokog obrazovanja i primjeni Bolonjske deklaracije, bez osvrta na planiranje upisa studenata na visokoškolske ustanove i potreba burze rada.

O povezanosti tražnje ekonomije i ponude obrazovanja u Bosni i Hercegovini raspravljalo se na tribini u organizaciji nevladine organizacija C. E. P. O. S. (podržana od strane Istraživačkog centra Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine i od strane USAID-a), koja je za glavni cilj imala identificiranje prilika i preduvjeta koji su potrebni za uspostavljanje, razvitak institucijskog okvira za unapređenje povezanosti ekonomije i obrazovanja u Bosni i Hercegovini. Tribina je obuhvatila potrebe burze rada po svim kvalifikacijskim strukturama.

⁸⁴ Izjava integriranog Sveučilišta i izjava jednog od fakulteta

⁸⁵ Podaci Zavoda za statistiku FBiH

⁸⁶ Sa nazočnosti javnim raspravama na temu visokog obrazovanja

4.1.1. Sažetak nalaza

Ured za reviziju je došao do slijedećih nalaza u svezi sa ponudom i tražnjom za visokim obrazovanjem:

- Postoje velike varijacije u definicijama zvanja istorodnih zanimanja, bez jedinstvene informacijske osnove, na kojim visokoškolskim ustanovama se obrazuju koja zanimanja, što komplicira kompiliranje i usporedbu statističkih podataka.
- Postoje statistike o broju diplomiranih studenata i broju neuposlenih koje pruža Federalni zavod za upošljavanje, županijske službe za upošljavanje i Federalni zavod za statistiku. Ove informacije su na raspolaganju sveučilištima i drugim zainteresiranim subjektima. Međutim, ova statistika je, uglavnom, na općoj razini i rijetko predstavlja broj neuposlenih po zanimanjima i to samo kvartalno, na razini županije. Isto tako, u zvaničnim informacijama nisu međusobno povezani broj visokoobrazovnih i broj neuposlenih kadrova, a ne postoji prognoza o tražnji na burzi rada.
- Studentima se ne pruža dovoljno korisnih informacija za izbor obrazovanja u pogledu projekcije upošljavanja po okončanju studija, niti mogućnostima upošljavanja nakon konkretnog obrazovanja.
- Razmjena informacija kod svih neizravnih ili izravnih sudionika u visokom obrazovanju uglavnom je neuvezana. Ministarstva obrazovanja odobravaju planove upisa koji su više predloženi temeljem trenutanih uvjeta sveučilišta nego temeljem prognoza i spoznaja što zahtijeva burza rada.
- Nema pouzdanih pokazatelja na koji način se koriste postojeće informacije i kako informacije ocjenjuju potencijalni korisnici.
- Ured za reviziju je došao do saznanja da postoje rijetke inicijative suradnje poslodavaca i visokoškolskih ustanova u pogledu uvođenja novih smjerova prema potrebama burze rada.
- Savjetodavno povjerenstvo nije oformljeno, iako je to zakonska obveza Federalnog zavoda za upošljavanje (mjerodavnosti Povjerenstva opisane su u Poglavlju 2.2 Izvješća- Zavodi i službe za upošljavanje)

4.2. Rezultati istraživanja

Ponuda i tražnja za visokim obrazovanjem može se mjeriti na različite načine. Jedan način je da se mjeri broj završenih studenata u različitim disciplinama u odnosu na stopu neuposlenosti za određeno razdoblje nakon diplome. Visoka ili rastuća stopa neuposlenosti može se smatrati indikacijom da postoji "prevelika produkcija", dok mala ili padajuća stopa neuposlenosti može značiti suprotno. Da bi Ured za reviziju ilustrirao stanje o završenim i neuposlenim VSS kadrovima korišteni su podaci sa sveučilišta, zavoda i županijskih službi za upošljavanje za razdoblje od 2002 do 2005. godine.

Zbog različitih standarda i praksi evidentiranja, između biroa za upošljavanje, nije uvijek bilo moguće kombinirati, zbrajati i uspoređivati podatke. Stoga nije bilo moguće pratiti trend rasta, ili pad broja visokoobrazovnih kadrova. Također, bilo je teško prikupiti točan pregled institucija visokoškolskog obrazovanja koje su školovale određena zanimanja, jer su nazivi pojedinih profila dosta varirali između različitih institucija. Kako bi se prikupili pouzdani podaci, bilo je potrebno da Ured za reviziju smanji listu zanimanja. Originalni plan bio je da se dobije šira slika i provjeri jedanaest zanimanja. Ali zbog ovih prepreka, broj zanimanja morao je biti smanjen na četiri. Od četiri zanimanja tri zanimanja se pod istim nazivom obrazuju u visokoškolskim ustanovama u Federaciji BiH i pod tim nazivima se evidentiraju u zavodima za upošljavanje u Federaciji BiH. Četvrto zanimanje, je tek nakon naknadnih provjera, obuhvaćeno analizom⁸⁷.

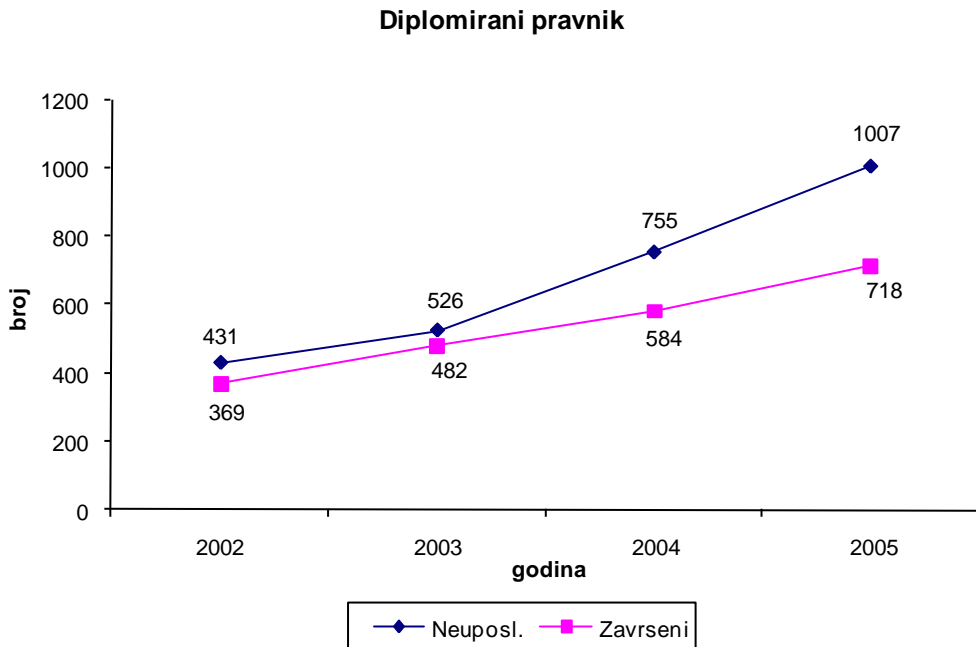
⁸⁷ Prilikom pojedinačnih prikupljanja podataka za 4 zanimanja, koja su bila predmetom daljnje analize, kretanja završenih i neuposlenih VSS kadrova ustanovljeno je da se jedno od odabranih zanimanje iz revizijskog uzorka (magistar farmacije), također evidentira pod različitim nazivima. Na evidencijama biroa za upošljavanje pojavljuju se tri naziva: doktor farmacije, magistar farmacije i diplomirani farmaceut. U zvaničnom glasilu JU Službe za upošljavanje KS pod nazivom «Bilten», koji se prema navodima Službe distribuira mjerodavnim institucijama, koje se bave problemom neuposlenosti, kao i postavlja na web stranicu, stoji: doktor farmacije. U naknadnim kontaktima sa Farmaceutskim fakultetom u Sarajevu revizijski tim je dobio informaciju da studenti koji završe ovaj fakultet dobiju naziv magistar farmacije i to prema Zakonu o stručnom nazivu koji se stječe na Farmaceutskom fakultetu, («Službeni list RBiH», broj 4/95), a u Standardnoj klasifikaciji zanimanja u FBiH, koju je donijela Vlada FBiH («Sl. novine FBiH», broj 22/04), ne postoji zvanje magistar farmacije. Standardna klasifikacija navodi termine: doktor farmacije, klinički farmaceut, farmaceut za ljekovito bilje, farmaceut za ispitivanje i kontrolu lijekova, farmaceut farmakoinformatičar, farmaceut u veleprodaji, doktor farmacije stažist, doktor farmacije specijalizant. Nakon izvršenih ponovnih kontakata sa službama za upošljavanje u FBiH, koje su potvrdile da se doista radi o

Dva zanimanja: «Diplomirani pravnik» i «Diplomirani kriminalist», su suficitarna, a dva zanimanja: «Diplomirani inženjer geodezije» i «Magistar farmacije» su deficitarna. Zanimanja su promatrana kroz odnos završenih studenata (diplomaca) i evidentiranih na evidencijama neuposlenih. Broj završenih studenata za promatrano razdoblje obuhvata ukupan broj završenih za svaku kalendarsku godinu. Broj evidentiranih na službama za upošljavanje je broj sa stanjem na 31.12. 200X godine.

Kao što se vidi iz predstojećih grafikona, mogućnost balansiranja ponude i tražnje visokog obrazovanja varira. U nekim slučajevima, stopa neuposlenosti je visoka i povećava se, dok je u drugim slučajevima situacija više uravnotežena.

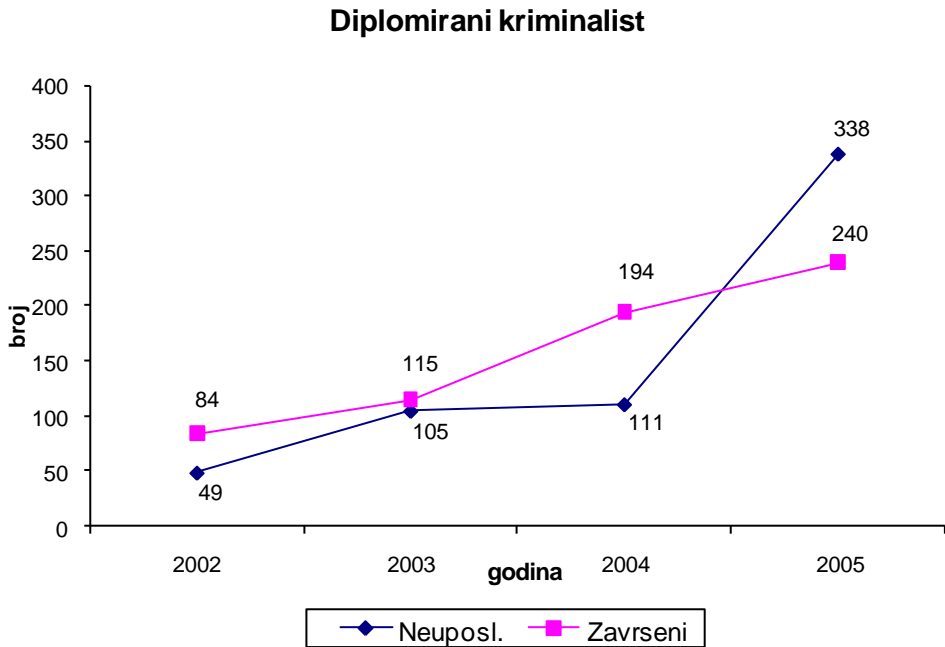
završenom studentu dodiplomskog studija Farmaceutskog fakulteta bilo je moguće koristiti podatke za revizijski uzorak.

Slika 2

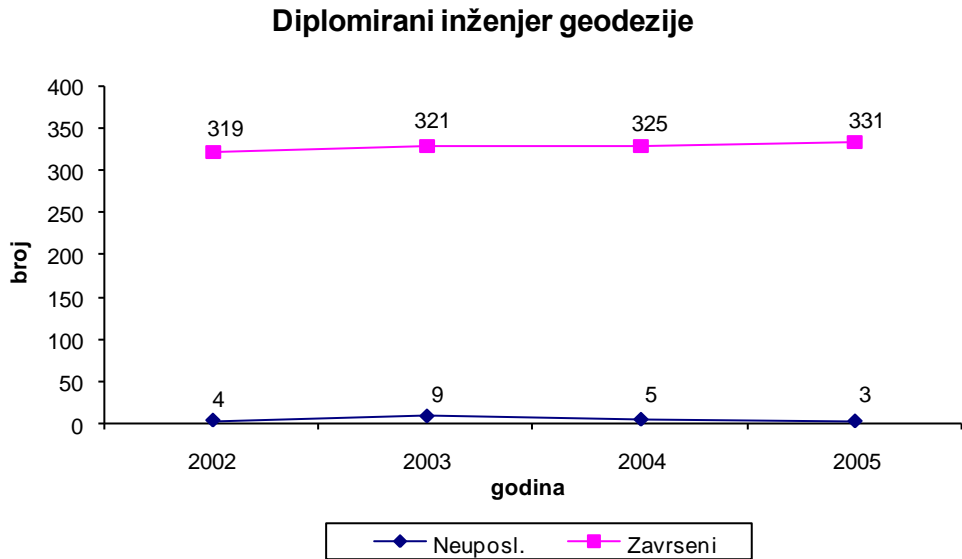
Grafički prikaz daje sliku za zanimanje «Diplomirani pravnik», iz koje se vidi da je prisutan trend rasta obje krivulje («Završeni» i «Neuposleni») za promatrano razdoblje od 2002. do 2005. godine. Kao što se ovdje vidi, broj diplomiranih pravnika značajno je porastao tijekom posljednjih godina, iako je stopa neuposlenosti visoka i u porastu tijekom mnogo godina. Kao posljedica toga, broj neuposlenih je udvostručen tijekom četverogodišnjeg razdoblja od 2002. do 2005. godine.

Slika 3

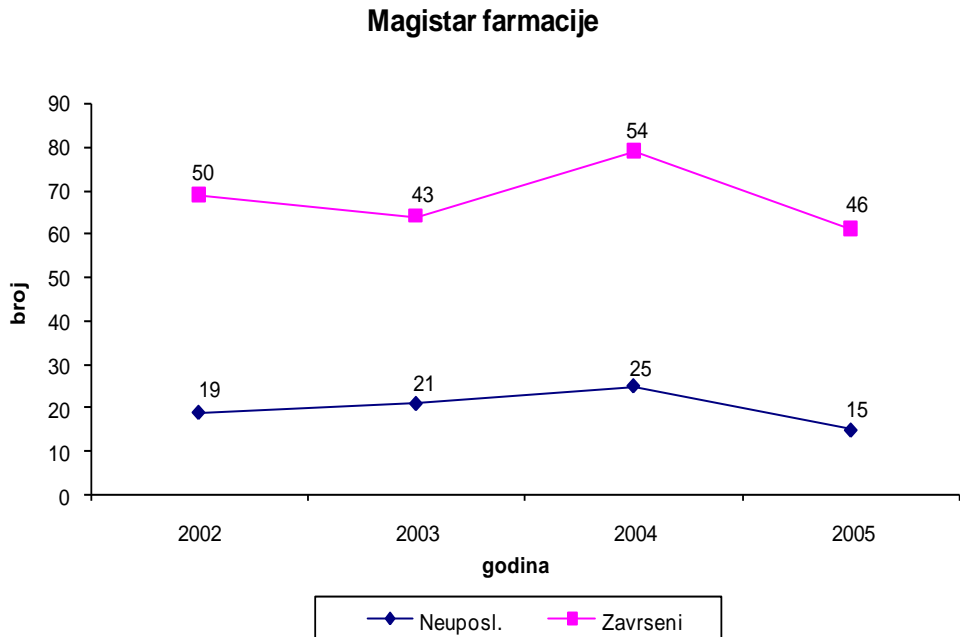
Grafički prikaz daje sliku zanimanja “Diplomirani kriminalist”, koja prikazuje trend neuposlenih i završenih diplomiranih kriminalista za razdoblje od 2002. do 2005. godine. Kao što se ovdje vidi, broj završenih je utrostručen od 2002. do 2005. godine, a tijekom istog razdoblja, broj neuposlenih je porastao više od šest puta.

Slika 4

Grafički prikaz za zanimanje «Diplomirani inženjer geodezije» daje prikaz o kretanju «Neuposleni» i «Završeni» za razdoblje od 2002. do 2005. godine. Kao što se ovdje vidi, stopa neuposlenosti gotovo je nepostojeća tijekom cijelog razdoblja, iako se broj završenih studenata nije povećao.

Slika 5

Grafički prikaz za zanimanje «Magistar farmacije» daje sliku o kretanju broja «Završeni» i «Neuposleni» za razdoblje promatranja od 2002. do 2005. godine. Krivulja «Završeni» u promatranom razdoblju pokazuje da se broj onih koji završe studij farmacije kreće između 43 (u 2003. godini) i 54 (u 2004. godini). Sa druge strane, krivulja «Neuposleni» ima blage oscilacije u promatranom razdoblju, i pokazuje blagi pad broja evidentiranih na službama za upošljavanje na koncu 2005. godine.

4.2.1. Sažetak nalaza

U istraživanju zanimanja Ured za reviziju je došao do slijedećih nalaza:

- Obzirom na dostupne statističke podatke o ponudi i tražnji visokoobrazovnih kadrova, Ured za reviziju je napravio ograničeni pregled nekoliko zanimanja. Rezultati pokazuju da postoje velike varijacije, u odnosu kako se ponuda diplomaca poklapa sa tražnjom na burzi rada. U nekim slučajevima broj diplomaca je rastao tijekom proteklih godina mada je burza rada stagnirala. U drugim oblastima, broj diplomaca je prilično nizak mada stopa neuposlenosti tih zanimanja izgleda niska.

5. ZAKLJUČCI

U ovom poglavlju Ured za reviziju institucija u Federaciji BiH predočava svoje zbirne ocjene, odnosno zaključke u svezi sa visokim obrazovanjem i upis studenata u visokoškolske ustanove u Federaciji Bosne i Hercegovine, promatrano kroz planiranje visokog obrazovanja. Ured za reviziju daje odgovore na pitanja: da li relevantne institucije imaju dovoljno uvjeta da utječu na ravnotežu između ponude i tražnje VSS kadrova; da li su poduzeli odgovarajuće mjere da očuvaju siguran balans između ponude i tražnje VSS kadrova; da li odgovorni organi imaju pristup odgovarajućim i pouzdanim informacijama za svoje planiranje i monitoring; i da li studenti imaju pristup korisnim informacijama za odabir zanimanja.

5.1. Mjerodavne institucije nisu poduzele dovoljno mjera

Vlada Federacije BiH imala je mogućnost, da uz pomoć kompetentnih ministarstava i institucija, utječe na planiranje obrazovanja u odnosu na tražnju na burzi rada. Županijske vlade i institucije iz oblasti visokog obrazovanja i upošljavanja su također imale istu mogućnost, ali nisu adekvatno iskoristile ovu šansu.

Vlada Federacije BiH, prema onome što je Ured za reviziju ustanovio, nije poduzela dovoljno mjera u cilju poboljšanja monitoringa, niti je izvijestila Parlament FBiH o sadašnjem stanju vezano za ponudu i tražnju VSS kadrova, razvoj stope neuposlenosti različitih akademskih zanimanja, o kvalitetu postojećih sustava planiranja i monitoringa, itd. Evaluacije su rijetke, a Parlament Federacije BiH dobiva malo ili nikako prijedloga od Vlade Federacije BiH o tome kako se situacija može poboljšati.

Parlament Federacije BiH i Vlada Federacije BiH, po mišljenju Ureda za reviziju, imaju mogućnost utjecati i analizirati stanje u visokom obrazovanju, a time i stanje u planiranju visokog obrazovanja. Parlament Federacije BiH, putem Odbora za obrazovanje u oba doma Parlamenta Federacije BiH, ima mogućnost razmatrati o planiranju i programima razvitka u području obrazovanja, a Vlada Federacije BiH, posredstvom mjerodavnog ministarstva obrazovanja, što do sada nije učinjeno. Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti treba da inicira mjere za unapređenje učinka, ukoliko na primjer postoje indicije koje ukazuju na prisutne nedostatke u funkcioniranju sustava. Parlament Federacije BiH i Vlada Federacije BiH bi trebali da prate učinkovitost i razvitak oblasti obrazovanja.

Planiranje visokog obrazovanja vrši se pojedinačno u svakoj županiji i upis studenata se vrši po ustaljenoj praksi, koja je prisutna u nekoliko posljednjih godina. Svaka od županija uređuje upisnu politiku samostalno. Pri tome se ne uzima u obzir, niti analizira koliko se u drugim županijama upisuje studenata. Stopa neuposlenosti između završenih studenata različitih disciplina nije previše široko razmotrena. Isto se odnosi i na potrebe burze rada.

Ne postoji plan upisa kao dokument kojemu je prethodila opsežna analiza zahtjeva i potreba za visokoobrazovnim kadrovima, prije davanja suglasnosti sveučilištu na otvaranje natječaja. Ono što je prezentirano u analizi studije su broj kandidata po visokoškolskim ustanovama, koji su predloženi kao preliminarne upisne kvote svakog od sveučilišta. Planiranje obrazovanja prepušteno je pojedinačnim sveučilištima, odnosno županijskim ministarstvima obrazovanja i evidentno je da ne postoji kvalitetna systemska veza između planiranja obrazovanja i potreba na burzi rada. Postoji spoznaja o neadekvatnom planiranju upisa u odnosu na potrebe burze rada. Postojeći sustav visokog obrazovanja je kompliciran i neusuglašen.

Nije prisutna praksa da županije i sveučilišta koordiniraju ili usuglašavaju broj studenata, koji će se upisati, tako da je tek po okončanju studija vidljivo koliki broj završenih VSS kadrova jednog profila je suficitaran, odnosno deficitaran. Sveučilišta smatraju da, zbog nepostojanja strategijskih dokumenata razvitka i nerazvijene ekonomije, nije moguće vršiti pravilno planiranje visokog obrazovanja.

Prema ocjeni Ureda za reviziju institucija u Federaciji BiH, nije posvećena dovoljna pozornost planiranju obrazovanja na svim razinama i upis studenata vrši se na tradicijski način, po ustaljenoj praksi iz godine u godinu, iako je Bosna i Hercegovina istakla važnost reforme visokog obrazovanja i u segmentu politike upisivanja. Mnogi smatraju da se mjerodavnosti glede planiranja upisa preklapaju i da oni nisu izravno mjerodavni. Međutim, Ured za reviziju smatra da se u postojećim okolnostima planiranje upisa može izvršavati na efikasniji i efektivniji način. Mjerodavne institucije izvršavanjem zadataka iz svoje mjerodavnosti i međusobnim koordiniranjem mogu poboljšati planiranje upisa studenata u odnosu na potrebe burze rada.

Mjerodavne institucije nisu poduzele korake s ciljem pružanja pomoći prigodom stvaranja uvjeta u kojima se može implementirati Bolonjski proces i vršiti nadzor nad provođenjem istoga. Ovaj proces se odvija različito od županije do županije. U onim županijama u kojima se primjenjuje Bolonjska deklaracija, ista se uglavnom odnosi na studijske cikle, gdje također postoje neusuglašenosti.

Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti nije donijelo Standarde i normative za visoko obrazovanje i ne postoje analize burze rada, prije utvrđivanja plana upisa. Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti, kroz Standarde i normative i kroz aktivnosti Sektora za visoko obrazovanje, imalo je mogućnost utjecaja i na samo planiranje visokog obrazovanja. Sektor za visoko obrazovanje Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti treba da surađuje sa mjerodavnim županijskim i entitetskim vlastima na polju visokog obrazovanja i koordinira međusveučilišnu suradnje sa ciljem reforme sustava visokog obrazovanja. Sama činjenica da se u Federaciji odlučuje na 11 mjesta o visokom obrazovanju i da su propisi na razini županija neusuglašeni, ukazuje na zaključak da je planiranje upisa studenata neadekvatno i neusuglašeno sa potrebama burze rada.

Neadekvatnom i neusuglašenom planiranju upisa studenata doprinosi i činjenica da su Standardi i normativi doneseni samo u tri županije i to u 2006. godini, s obvezom njihove postupne primjene na javna sveučilišta u narednih nekoliko godina i to po fazama. U postojećoj strukturi obrazovanja svaki od županijskih ministarstava vrši slobodnu procjenu broja studenata (uglavnom prihvaćajući prijedlog sveučilišta) koji će se upisati na prvu godinu studija.

U situaciji kada ne postoje državni, federalni i u većini županijski strategijski planovi ekonomskog razvitka i politike upošljavanja, niti strategijski planovi razvitka visokog obrazovanja ni na jednoj razini, nije moguće izvršiti pravilnu procjenu potreba za određenom vrstom kadrova, koji će nakon okončanja studija moći naći uposlenje. Nedostatak procjene za potrebama određenog profila zanimanja dovodi do neadekvatnog planiranja obrazovanja. Također, niti jedna županija nije donijela kriterije i mjerila za financiranje visokog obrazovanja, koji bi mogli utjecati na planiranje broja upisa studenata na visokoškolske ustanove. U nedostatku svih navedenih obvezujućih dokumenata evidentno je da pretpostavke za pravilno planiranje upisa studenata nisu ispunjene ni u jednoj županiji u Federaciji BiH. Također se ne vrši adekvatan nadzor u segmentu planiranja visokog obrazovanja, pa tako ni nad resursima koji se izdvajaju za te namjene.

5.2. Razmjena informacija nije adekvatna i kvalitetna

Informacije o planiranju visokog obrazovanja i potrebama burze rada nisu adekvatne. Prema ocjenama Ureda za reviziju, nedovoljno je informacija koje bi pomogle i doprinijele adekvatnom planiranju upisa, a njihov sadržaj je, uglavnom, statističkog karaktera i daju samo broj završenih i neuposlenih VSS kadrova u ukupnom broju. Samo pojedine

županije kvartalno objavljuju podatke o broju neuposlenih VSS kadrova po zanimanjima. Razmjena informacija između čimbenika, koji su bili obuhvaćeni revizijom, nije na zadovoljavajućoj razini. Informacione baze podataka uglavnom ni ne postoje, a i one koje postoje, nisu međusobno povezane, što dodatno komplicira pristup podacima.

Prisutan je nedostatak komunikacije između institucija mjerodavnih za visoko obrazovanje, službi za upošljavanje i poslodavaca. Postojeće informacije se ne razmjenjuju u dovoljnoj mjeri. Informacije prema budućim studentima, također su oskudne i daju samo pregled visokoškolskih ustanova i broja studenata koji će se upisati na prvu godinu studija. Podaci u informacijama su statistički nepouzdati i dijelom neusuglašeni. Tako da studentima ne daju dovoljno korisnih informacija za izbor obrazovanja, kao ni informacija o mogućnostima upošljavanja, nakon konkretnog obrazovanja. Diplomci su uglavnom prepušteni na samoinicijativno traženje uposlenja.

Ne postoje pokazatelji da raspoložive informacije analiziraju mjerodavne institucije iz oblasti visokog obrazovanja, bilo na županijskoj bilo na federalnoj razini. Kvaliteta i korisnost postojećih informacija nije evaluiran od strane odgovornih organa. Ured za reviziju je ustanovio da ne postoji iskreni interes za bolju suradnju, komunikaciju i razmjenu informacija. To i županijama i relevantnim federalnim ministarstvima i sveučilištima otežava objedinjavanje podataka i dobivanje opće slike postojećeg stanja, tj. razvoja efektivnih sustava monitoringa. Pored toga, ne postoji sveobuhvatna i adekvatna informacijska baza podataka na svim razinama obuhvaćenim revizijom. Ured za reviziju objavljuje (Privitak III Izvješća) spisak članica svih visokoškolskih ustanova u Federaciji BiH i broj upisanih studenata u Federaciji BiH u akademskoj 2005/2006. godini koji je prikupljen iz više izvora. (Primjer različitosti u evidencijama kod jednog sveučilišta opisan je u Poglavlju 4.1. Izvješća- Dostupne informacije i razmjena informacija).

Ured za reviziju je također konstatirao da nisu usklađeni nazivi zanimanja, odnosno stručnih naziva u Federaciji BiH između Zakona o stručnom nazivu (primjer Farmaceutskog fakulteta), Odluke o standardnoj klasifikaciji zanimanja Federacije BiH (kao obvezan standard), koju je donijela Vlada Federacije BiH, diploma koje se izdaju na sveučilištima i evidencija na službama za upošljavanje. Ovako neusklađeni podaci otežavaju uporabu, uspoređivanje i analizu podataka, tako da ne mogu predstavljati adekvatan i pouzdan izvor, a time ni kvalitetne informacije za planiranje visokog obrazovanja u odnosu na potrebe burze rada.

6. PREPORUKE

Preporuke Ureda za reviziju usmjerene su prvenstveno Vladi Federacije BiH i Federalnom ministarstvu obrazovanja i znanosti. Nedostatke u pravilnom planiranju upisa koje je Ured za reviziju ustanovio trebali bi se rješavati na federalnoj razini, kako bi se smanjio rizik neefikasne uporabe resursa.

Preporuke su također usmjerene županijskim vladama, županijskim ministarstvima obrazovanja i sveučilištima, kao sudionicima u visokom obrazovanju, u cilju poboljšanja situacije, glede njihove mjerodavnosti.

S druge strane, preporuke se odnose na zavode i službe za upošljavanje Federaciji BiH glede pružanja informacija i davanja mišljenja u svezi politike upošljavanja i suradnje sa obrazovnim institucijama.

Preporuke za federalnu razinu

- *Ured za reviziju preporučuje da se Vlada Federacije BiH konkretnije angažira na polju visokog obrazovanja, reforme visokog obrazovanja i planiranja visokog obrazovanja.*

Preporuka Ureda za reviziju je da se Vlada Federacije BiH, posredstvom mjerodavnih federalnih ministarstava i institucija, aktivnije uključi na stvaranju preduvjeta za adekvatno i pravilno planiranje visokog obrazovanja spram potreba burze rada, kako bi se postigla poboljšanja u postojećem sustavu obrazovanja. Na razini Federacije BiH potrebno je donijeti smjernice ekonomskog razvitka kao temelj za strategiju razvitka visokog obrazovanja i upošljavanja. Potrebno je dati smjernice za harmoniziranje propisa iz domena visokog obrazovanja i uspostaviti jasan sustav monitoringa. O poduzetim aktivnostima Vlada Federacije BiH treba da izvijesti Parlament Federacije BiH.

- *Poboljšati praćenje i evaluaciju na federalnoj razini, kako bi se imao bolji uvid u način funkcioniranja sustava planiranja*

Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti treba da u okviru danih mu ovlasti donese Standarde i normative za visoko obrazovanje, zatim da, kao supotpisnik Bolonjske deklaracije, prati implementiranje Bolonjskog procesa. Kroz aktivnije djelovanje postojećeg Sektora za

visoko obrazovanje i Inspektorata, Federalno ministarstvo treba da vrši upravne, stručne i druge poslove i zadatke koji se odnose na visoko obrazovanje, računajući i pojačanu suradnju sa županijskim i entitetskim vlastima na polju visokog obrazovanja. Federalno ministarstvo treba da surađuje sa sveučilištima u cilju reforme sustava visokog obrazovanja. Ured za reviziju preporučuje da se na federalnoj razini ustanovi registar svih visokoškolskih ustanova s ciljem raspolaganja podataka o broju studenata koji studiraju u Federaciji BiH i koji okončaju studij.

Preporučuje se da se na federalnoj razini donesu procedure za vršenje nadzora, jer prisutna je i spoznaja da je izostalo vršenje nadzora u gotovo svim segmentima visokog obrazovanja. Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti o svojim aktivnostima treba izvještavati Vladu Federacije BiH.

- *Razviti sustav planiranja upisa studenata zasnovan na prognozama potreba za VSS kadrovima u odnosu na burzu rada.*

Na federalnoj razini potrebno je ustanoviti sustav prognoziranja potreba VSS kadrova, koji treba biti usklađen sa ekonomskim-strategijskim planovima razvitka Federacije BiH i strategijskim planovima razvitka visokog obrazovanja. Za prognoziranje potreba VSS kadrova nužan je angažman svih relevantnih institucija, (poslodavci, gospodarske komore, zavodi i službe za upošljavanje, ministarstva obrazovanja i sveučilišta), koji u zajedničkoj suradnji mogu približno projicirati potrebe za visoko-obrazovnim kadrovima. Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti, temeljem tih informacija, treba da surađuje sa županijskim ministarstvima obrazovanja i daje smjernice županijskim ministarstvima obrazovanja, sveučilištima i njihovim članicama, prije izrade prijedloga plana upisa studenata.

- *Poboljšati kvalitetu informacija, uspostaviti pouzdan statistički sustav informacija i pristupačnost informacijama i ujednačiti stručne nazive*

Neophodno je ustanoviti informatičku bazu podataka kod svih sudionika u visokom obrazovanju i u službama za upošljavanje, kako bi se olakšao pristup informacijama i poboljšala međusobna komunikacija i suradnja između korisnika informacija. Potrebno je uskladiti nazive zanimanja, odnosno stručnih zvanja u Federaciji BiH između Zakona o stručnim nazivu (primjer Farmaceutskog fakulteta), Odluke o standardnoj

klasifikaciji zanimanja Federacije BiH (kao obvezan standard) koju je donijela Vlada Federacije BiH, diploma koje se izdaju na sveučilištima i evidencija na službama za upošljavanje. Neusklađeni podaci otežavaju uporabu, uspoređivanje i analizu podataka, tako da ne mogu predstavljati adekvatan i pouzdan izvor, a time ni kvalitetne informacije za planiranje visokog obrazovanja u odnosu na potrebe burze rada.

- *Podstaci suradnju između svih izravnih i neizravnih sudionika u visokom obrazovanju na svim razinama.*

Suradnja treba da bude usmjerena na razmjenu i uporabu informacija s ciljem uspostavljanja realnog planiranja visokog obrazovanja u odnosu na potrebe burze rada. Informacije treba da analiziraju i razmjenjuju svi izravni i neizravni sudionici koji su uključeni u visoko obrazovanje, kao i budući studenti kod opredjeljenja zanimanja i diplomci kod odabira posla. Podatke i informacije o stanju neuposlenosti VSS kadrova, broju studenata koji studiraju, broju završenih studenata, iskazane potrebe poslodavaca za VSS kadrovima, demografska kretanja i druge bitne podatke za planiranje obrazovanja, neophodno je da objedine mjerodavna resorna ministarstva i institucije i dostave ih Vladi Federacije BiH, koja treba da daje smjernice i predlaže mjere za poboljšanje planiranja visokog obrazovanja i upošljavanja.

Preporuke za razinu županija i sveučilišta

- *Poboljšati praćenje i evaluaciju na županijskoj i sveučilišnoj razini, kako bi se omogućilo praćenje funkcioniranja sustava planiranja visokog obrazovanja*

Županijske vlade trebaju biti više angažirane prilikom utvrđivanja plana upisa studenata i od mjerodavnog županijskog ministarstva zahtijevati sveobuhvatniji prijedlog plana upisa, a ne samo broj kandidata za upis, koji im dostavi županijsko ministarstvo obrazovanja.

Županije treba da donesu stratezijske planove razvitka visokog obrazovanja, standarde i normative za visoko obrazovanje i kriterije i mjerila za financiranje visokog obrazovanja vodeći računa o međužupanijskoj usuglašenosti istih. Županijska ministarstva obrazovanja treba da imaju jaču suradnju sa sveučilištima u smislu davanja smjernica za pravilno planiranje upisa, a u odnosu na potrebe burze rada. Prilikom

davanja suglasnosti na plan upisa potrebno je da se koriste podacima službi za upošljavanje, gospodarskih komora i zahtjeva poslodavaca. Također je potrebno da županijska ministarstva obrazovanja donesu procedure o vršenju nadzora u domenu planiranja visokog obrazovanja. Sveučilišta (u nedostatku strategijskih dokumenata razvitka visokog obrazovanja i upošljavanja, kao i smjernica za planiranje) prilikom pripremanja prijedloga plana upisa trebaju izvršiti detaljnu analizu stanja neuposlenih visokoobrazovnih kadrova koristeći se podacima službi za upošljavanje i zahtjeva poslodavaca.

- *Prikupiti informacije o učinkovitosti planiranja, koje bi trebale biti temelj za poboljšanje planiranja*

U cilju poboljšanja planiranja upisa neophodno je prikupiti i objediniti već postojeće podatke i informacije o VSS kadrovima, sa kojima raspolažu sveučilišta, ministarstva obrazovanja u Federaciji BiH, zavodi i službe za upošljavanje, asocijacije poslodavaca, gospodarske komore, statistički zavodi, unije studenata. Ove informacije je potrebno analizirati na razini županija i sveučilišta, i o tome informirati mjerodavna tijela na razini Federacije BiH. Nakon analize, Ured za reviziju preporučuje da mjerodavna tijela županije daju smjernice za unapređenje i izradu nedostajućih informacija u cilju postizanja kvalitetnog okvira, koji bi bio preduvjet za pravilno i realno planiranje visokog obrazovanja na razini Federacije BiH. Također, Ured za reviziju preporučuje da se podaci i informacije usuglase da bi bili i usporedivi, kako na županijskoj tako i na federalnoj razini.

Na taj način bi se moglo utjecati i na kvalitetu i adekvatnost svih relevantnih informacija za planiranje visokog obrazovanja.

6.1. Sažetak preporuka:

Federalna razina

- *Ured za reviziju preporučuje da se Vlada Federacije BiH konkretnije angažira na polju visokog obrazovanja, reforme visokog obrazovanja i planiranja visokog obrazovanja.*
- *Poboljšati praćenje i evaluaciju na federalnoj razini, kako bi se imao bolji uvid u način funkcioniranja sustava planiranja*
- *Razviti sustav planiranja upisa studenata zasnovan na prognozama potreba za VSS kadrovima u odnosu na burzu rada.*
- *Poboljšati kvalitetu informacija, uspostaviti pouzdan statistički sustav informacija i pristupačnost informacijama i ujednačiti stručne nazive.*
- *Potaknuti suradnju između svih izravnih i neizravnih sudionika u visokom obrazovanju na svim razinama.*

Razina županija i sveučilišta

- *Poboljšati praćenje i evaluaciju na županijskoj i sveučilišnoj razini, kako bi se omogućilo praćenje funkcioniranja sustava planiranja visokog obrazovanja*
- *Prikupiti informacije o učinkovitosti planiranja, koje bi trebale biti temelj za poboljšanje planiranja*

Voditelj Tima:

Zineta Redžepagić

Članovi Tima:

Katica Lovrić

Almira Lepara

PRIVICI IZVJEŠĆU

PRIVITAK I

Stanje neuposlenosti u Federaciji BiH i u županijama (ukupno neuposleni i VSS neuposleni)

Agencija za rad i upošljavanje u Bosni i Hercegovini objavila je da je u Bosni i Hercegovini čak 44,38% neuposlenih i da je na evidencijama za upošljavanje u BiH evidentirano 508.039 osoba, a od toga u Federaciji BiH je 347.478 (siječanj 2006)⁸⁸. Prema podacima iste Agencije 30.11.2006.godine bilo je 521.162 neuposlenih osoba u BiH, a od toga u Federaciji 360.469. Od siječnja 2006. do studenog 2006.godine u Federaciji BiH je došlo do porasta neuposlenih osoba za 12.991.

Federalni zavod za statistiku objavio je podatke za Federaciju Bosne i Hercegovine o prosječnom⁸⁹ broju uposlenih i neuposlenih osoba za 2004., 2005., i 2006. godinu.

	<u>2004.</u>	<u>2005.</u>	<u>2006.</u>
Broj uposlenih	388.310	388.418	389.601
Broj neuposlenih	315.847	338.270	355.102

Od ukupnog broja neuposlenih osoba svih profila u Federaciji BiH, visokoobrazovnih kadrova na evidencijama biroa za upošljavanje u siječnju 2006.godine bilo je 6.195, a u studenom iste godine 7.037 i za samo deset mjeseci predstavlja povećanje za 13,59%.

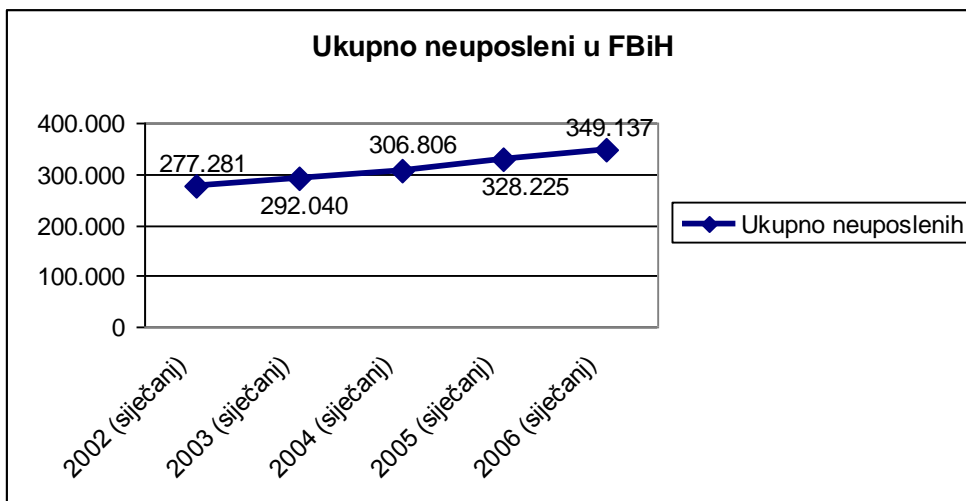
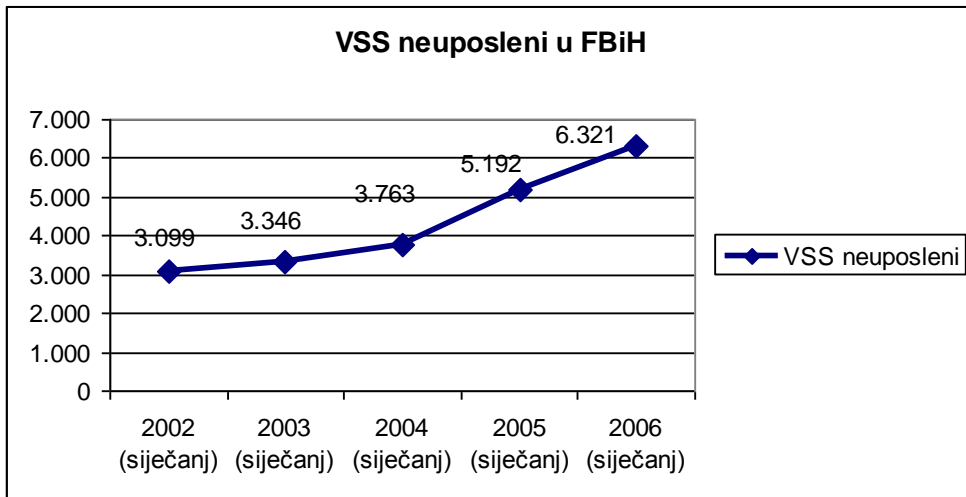
U slijedećim tablicama i grafikonima Ured za reviziju daje pregled neuposlenih u Federaciji BiH i u županijama za razdoblje od 2002.do 2006.godine.

⁸⁸ Podaci Agencije za rad i upošljavanje BiH sa stanjem 31.01.2006. godine. Podaci o neuposlenim osobama nisu uspoređivani sa ukupnim brojem stanovništva u FBiH obzirom da je zadnji popis stanovništva na razini BiH izvršen 1991. godine.

⁸⁹ Godišnji prosjek je izračunat kao aritmetička sredina mjesečnih stanja

PREGLED NEUPOSLENIH U FBiH (2002-2006)

Godina	VSS neuposleni	Indeks VSS/2002	Ukupno neuposleni	Indeks ukupno neuposleni /2002
2002 (siječanj)	3.099	100	277.281	100
2003 (siječanj)	3.346	107,97	292.040	105,32
2004 (siječanj)	3.763	121,43	306.806	110,65
2005 (siječanj)	5.192	167,54	328.225	118,37
2006 (siječanj)	6.321	203,97	349.137	125,91

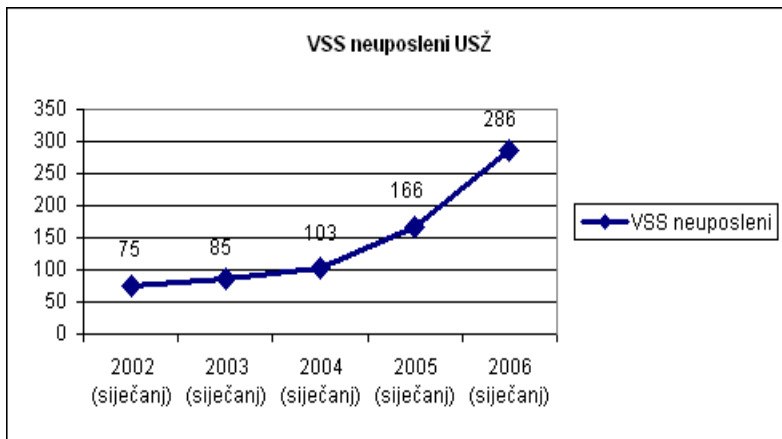

PREGLED NEUPOSLENIH PO ŽUPANIJAMA

(zvanični podaci FZZZ objavljeni u siječnju, a odnose se na prosinac prethodne godine)

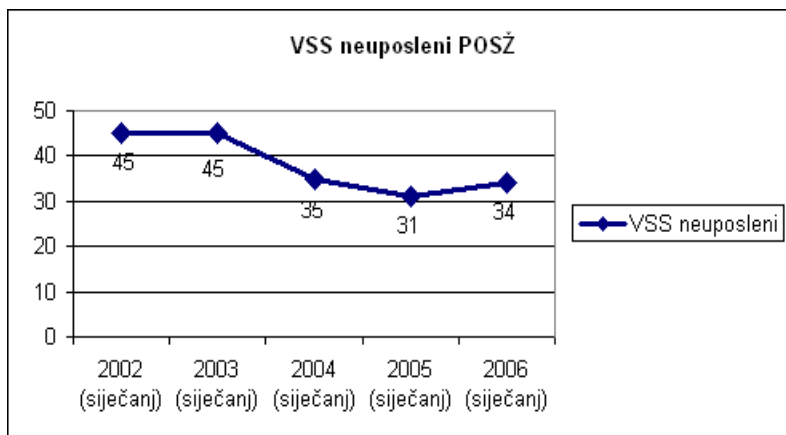
1.UNSKO- SANSKA ŽUPANIJA

Godina	VSS neuposleni	indeks VSS/2002	Ukupno neuposleni	indeks ukupno neuposleni /2002
2002 (siječanj)	75	100	27.527	100
2003 (siječanj)	85	113,33	29.045	105,51
2004 (siječanj)	103	137,33	30.395	110,42
2005 (siječanj)	166	221,33	33.093	120,22
2006 (siječanj)	286	381,33	36.617	133,02

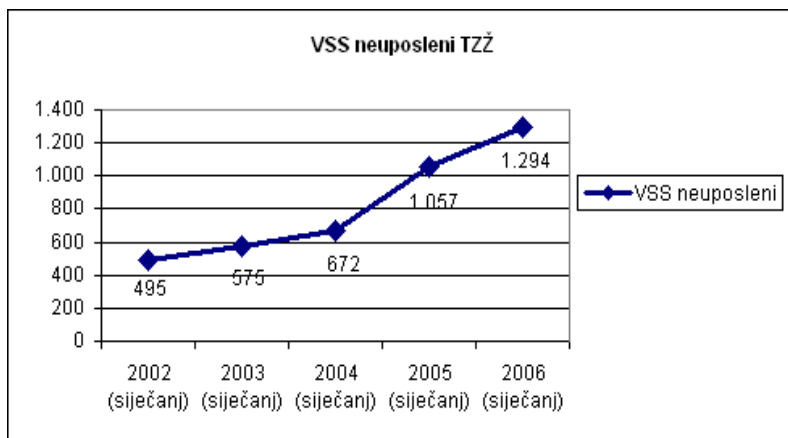
2.POSAVSKA ŽUPANIJA

Godina	VSS neuposleni	indeks VSS/2002	Ukupno neuposleni	indeks ukupno neuposleni /2002
2002 (siječanj)	45	100	5.188	100
2003 (siječanj)	45	100,00	5.124	98,77
2004 (siječanj)	35	77,78	5.403	104,14
2005 (siječanj)	31	68,89	5.723	110,31
2006 (siječanj)	34	75,56	6.013	115,90

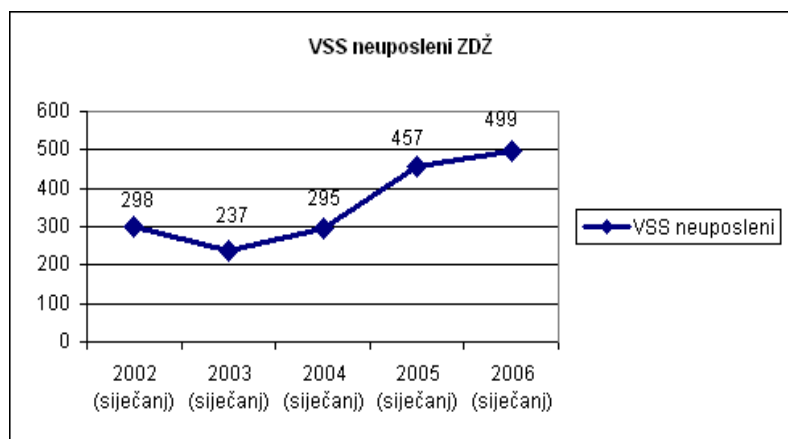
3. TUZLANSKA ŽUPANIJA

Godina	VSS neuposleni	indeks VSS/2002	Ukupno neuposleni	indeks ukupno neuposleni /2002
2002 (siječanj)	495	100	74.033	100
2003 (siječanj)	575	116,16	72.709	98,21
2004 (siječanj)	672	135,76	76.204	102,93
2005 (siječanj)	1.057	213,54	80.167	108,29
2006 (siječanj)	1.294	261,41	84.597	114,27

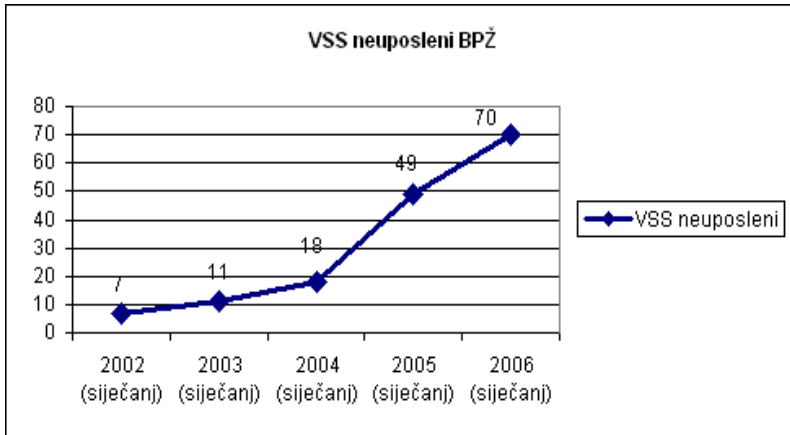
4. ZENIČKO-DOBOJSKA ŽUPANIJA

Godina	VSS neuposleni	indeks VSS/2002	Ukupno neuposleni	indeks ukupno neuposleni /2002
2002 (siječanj)	298	100	55.322	100
2003 (siječanj)	237	79,53	58.254	105,30
2004 (siječanj)	295	98,99	60.548	109,45
2005 (siječanj)	457	153,36	63.186	114,21
2006 (siječanj)	499	167,45	68.409	123,66

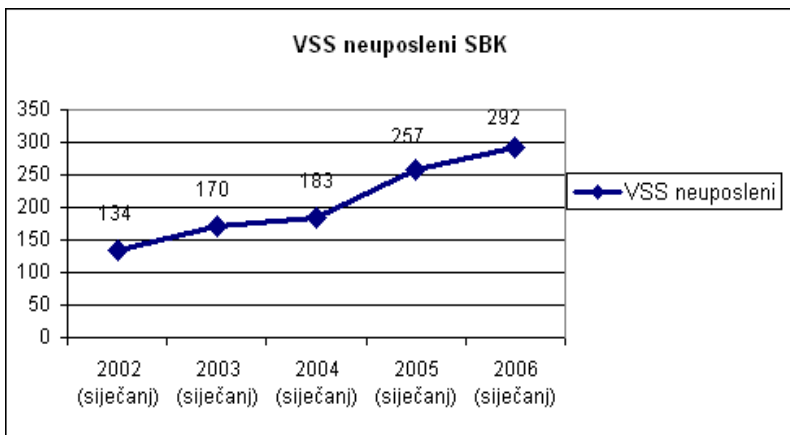
5. BOSANSKO- PODRINJSKA ŽUPANIJA

Godina	VSS neuposleni	indeks VSS/2002	Ukupno neuposleni	indeks ukupno neuposleni /2002
2002 (siječanj)	7	100	2.929	100
2003 (siječanj)	11	157,14	3.703	126,43
2004 (siječanj)	18	257,14	4.186	142,92
2005 (siječanj)	49	700,00	4.567	155,92
2006 (siječanj)	70	1.000,00	4.816	164,42

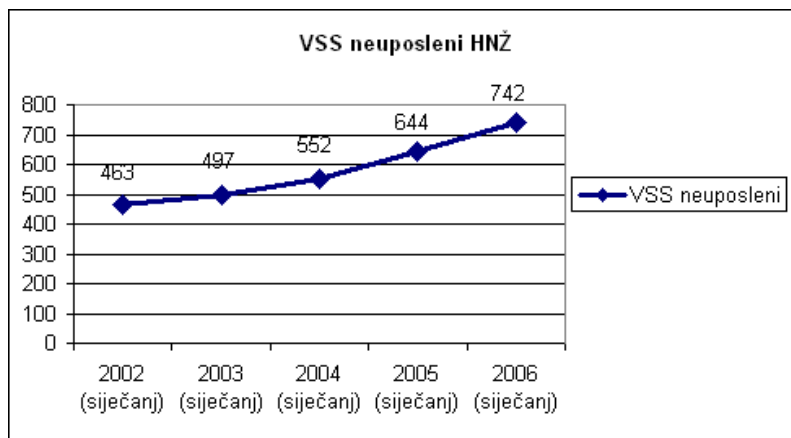
6. ŽUPANIJA SREDIŠNJA BOSNA

Godina	VSS neuposleni	indeks VSS/2002	Ukupno neuposleni	indeks ukupno neuposleni /2002
2002 (siječanj)	134	100	26.019	100
2003 (siječanj)	170	126,87	30.492	117,19
2004 (siječanj)	183	136,57	32.418	124,59
2005 (siječanj)	257	191,79	36.451	140,09
2006 (siječanj)	292	217,91	38.065	146,30

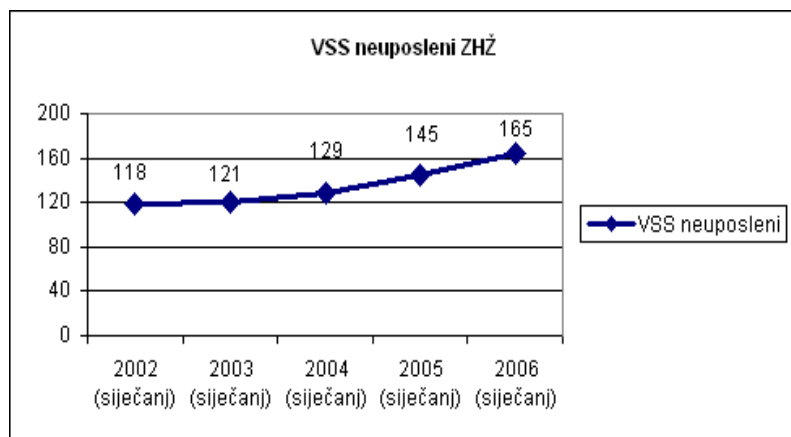
7. HERCEGOVAČKO - NERETVANSKA ŽUPANIJA

Godina	VSS neuposleni	indeks VSS/2002	Ukupno neuposleni	indeks ukupno neuposleni /2002
2002 (siječanj)	463	100	20.886	100
2003 (siječanj)	497	107,34	22.596	108,19
2004 (siječanj)	552	119,22	24.016	114,99
2005 (siječanj)	644	139,09	25.436	121,78
2006 (siječanj)	742	160,26	26.835	128,48

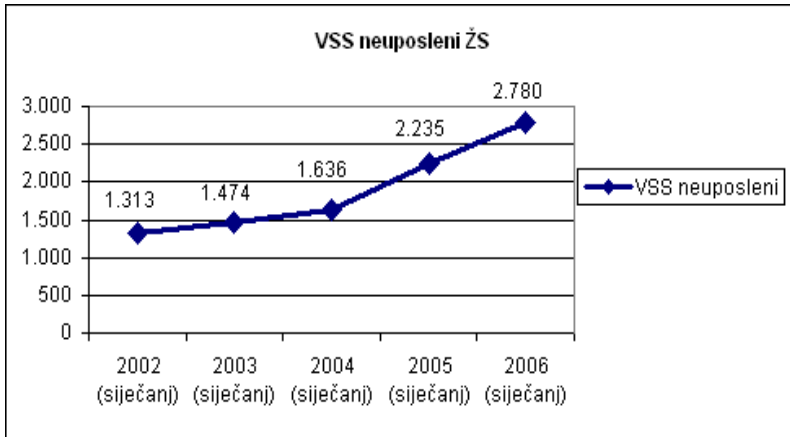
8. ZAPADNO-HERCEGOVAČKA ŽUPANIJA

Godina	VSS neuposleni	indeks VSS/2002	Ukupno neuposleni	indeks ukupno neuposleni /2002
2002 (siječanj)	118	100	6.828	100
2003 (siječanj)	121	102,54	6.807	99,69
2004 (siječanj)	129	109,32	6.758	98,97
2005 (siječanj)	145	122,88	7.563	110,76
2006 (siječanj)	165	139,83	8.063	118,09

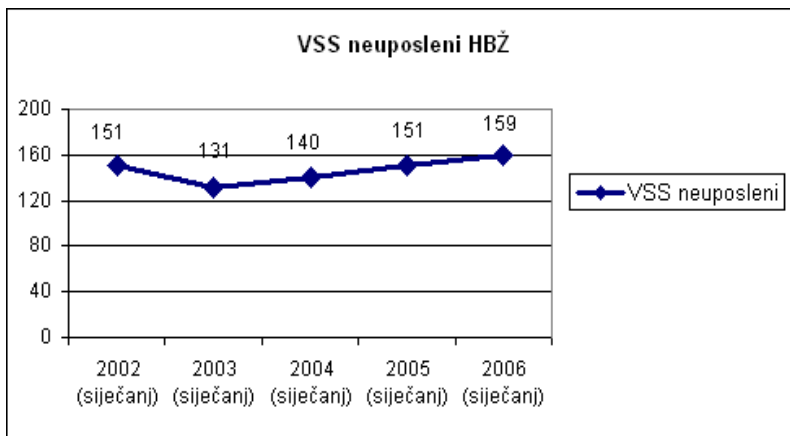
9.ŽUPANIJA SARAJEVSKA

Godina	VSS neuposleni	indeks VSS/2002	Ukupno neuposleni	indeks ukupno neuposleni /2002
2002 (siječanj)	1.313	100	52.263	100
2003 (siječanj)	1.474	112,26	56.811	108,70
2004 (siječanj)	1.636	124,60	59.899	114,61
2005 (siječanj)	2.235	170,22	64.239	122,91
2006 (siječanj)	2.780	211,73	67.772	129,67

10.KANTON 10

Godina	VSS neuposleni	indeks VSS/2002	Ukupno neuposleni	indeks ukupno neuposleni /2002
2002 (siječanj)	151	100	6.286	100
2003 (siječanj)	131	86,75	6.499	103,39
2004 (siječanj)	140	92,72	6.979	111,02
2005 (siječanj)	151	100,00	7.800	124,09
2006 (siječanj)	159	105,30	7.950	126,47

PRIVITAK II

Ured za reviziju daje pregled procesa davanja suglasnosti na upis studenata u prvu godinu studija po županijama, kako je predviđeno regulativom i kako se u stvarnosti odvija taj proces.

-U Županiji Sarajevo po Zakonu⁹⁰ Županijsko ministarstvo obrazovanja i znanosti treba da daje suglasnost na natječaj za upis studenata. Stvarno stanje je da Vlada svojim Zaključkom usvaja plan upisa studenata i zadužuje Županijsko ministarstvo da da suglasnost Sveučilištu da objavi natječaj⁹¹. Vlada županije po Zakonu⁹² utvrđuje broj kandidata koji samostalno plaćaju troškove studiranja i visinu troškova studija za studente koji će se financirati iz proračuna županije. Istim zakonom regulirano je da broj kandidata koji će se financirati iz proračuna županije utvrđuje Ministarstvo obrazovanja na prijedlog Sveučilišta, u skladu sa planom upisa studenata i u skladu sa prostornim i kadrovskim uvjetima i uvjetima opremljenosti visokoškolske ustanove. Županijsko ministarstvo nije predočilo dokument o davanju suglasnosti, a prezentiralo je Zaključak Vlade županije kojim zadužuje Ministarstvo obrazovanja Županije Sarajevo da da suglasnost Sveučilištu u Sarajevu da objavi Natječaj o upisu.

- U Zeničko-dobojskoj županiji po Zakonu⁹³ Odluku o upisu donosi Sveučilište uz suglasnost osnivača. Odlukom o upisu utvrđuje se za svaki studij broj redovitih studenata, broj izvanrednih studenata, troškovi studija, odnosno visina participacije studenata u troškovima studija. Stvarno stanje je da Sveučilište u Zenici dostavlja zahtjev Županijskom ministarstvu obrazovanja za suglasnost na plan upisa. U prilogu dostavlja odluku Senata Sveučilišta, Natječaj za upis, Odluka o kriterijima za upis (redosljed prijema kandidata po bodovima), plan upisa studenata u prvu godinu studija. Vlada Zaključkom na prijedlog Županijskog ministarstva obrazovanja daje suglasnost na plan upisa na prvu godinu studija.

- U Tuzlanskoj županiji Sveučilište upisuje studente u prvu godinu studija prema raspoloživim kapacitetima, a na temelju odluke o upisu. Kapacitet Sveučilišta za upis na redovni i izvanredni studij utvrđuje

⁹⁰ Članak 55. Zakona o visokom obrazovanju ŽS

⁹¹ Zaključak Vlade županije

⁹² Članak 55. Zakona o visokom obrazovanju ŽS

⁹³ Zakon o visokom obrazovanju ZDŽ

Sveučilište. Odluku o upisu donosi Sveučilište uz prethodnu suglasnost osnivača. Odluku o upisu Javno sveučilište donosi uz prethodnu suglasnost Vlade županije. Odlukom o upisu utvrđuje se za svaki studij broj redovitih studenata, broj izvanrednih studenata, troškovi studija, odnosno visina participacije studenata u troškovima studija. Na temelju odluke o upisu Sveučilište raspisuje Natječaj za upis studenata u prvu godinu dodiplomskog studija za sve studijske profile⁹⁴. Stvarno stanje upisa studenata nije moguće prikazati zbog činjenice da ni Županijsko ministarstvo ni Sveučilište nisu predložili proceduru na traženje Ureda za reviziju.

- U Unsko-sanskoj županiji Natječaj za upis studenata u prvu godinu dodiplomskog studija objavljuje Sveučilište, zajednički za sve visokoškolske ustanove uz prethodnu suglasnost Županijskog ministarstva obrazovanja. Elemente Natječaja (broj kandidata za upis kao redovitih i izvanrednih studenata, broj redovitih studenata iz Federacije BiH i BiH koji ne plaćaju troškove studija za prvu godinu studija i visinu troškova studija za ostale studente) utvrđuje Skupština županije⁹⁵. Stvarno stanje je da Sveučilište u Bihaću dostavlja plan upisa Županijskom ministarstvu obrazovanja i znanosti. Suglasnost na plan upisa svojim Zaključkom donosi Vlada županije koja istim zaključkom nalaže Županijskom ministarstvu obrazovanja staranje o izvršenju zaključka. Županijsko ministarstvo obrazovanja Sveučilištu dostavlja Zaključak Vlade o suglasnosti na plan upisa.

- U Hercegovačko-neretvanskoj županiji, Sveučilište Mostar upisuje studente prema kapacitetu Sveučilišta, a na temelju odluke o upisu. Kapacitet Sveučilišta utvrđuje Sveučilište uz suglasnost Županijskog ministarstva obrazovanja. Odluku o upisu donosi Sveučilište. Odlukom o upisu utvrđuje se za svaki studij: broj redovitih studenata koji studiraju uz potporu Ministarstva, broj redovitih studenata koji sami plaćaju svoj studij, te broj izvanrednih studenata⁹⁶. Stvarno stanje je da odluku o upisu studenata donosi Sveučilište uz suglasnost Županijskog ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa, i istovremeno uz suglasnost Županijskog ministarstva obrazovanja slijedećih županija: Hercegovačko-neretvanska, Županija Zapadno-hercegovačka, Županija Posavska, Herceg-bosanska i Srednjobosanska županija⁹⁷.

⁹⁴ Zakon i izmjene i dopune zakona o visokom obrazovanju Tuzlanske županije

⁹⁵ Zakon o sveučilištu u Bihaću

⁹⁶ Zakon o sveučilištu u Mostaru, 1994. «Narodni list HRZHB»

⁹⁷ Po izvaji Sveučilišta Mostar

- U Hercegovačko-neretvanskoj županiji, Univerzitet Džemal Bijedić Mostar elemente Natječaja za upis (broj kandidata ...) ⁹⁸ utvrđuje Republički javni fond za visoko obrazovanje, dok elemente Natječaja (osnove i mjerila za utvrđivanje redoslijeda...) ⁹⁹ utvrđuje visokoškolska ustanova. Broj kandidata za upis utvrđuje Republički javni fond na prijedlog Univerziteta u skladu sa prostornim, kadrovskim i uvjetima opremljenosti visokoškolske ustanove. Natječaj za upis studenata u prvu godinu studija objavljuje Univerzitet uz prethodnu suglasnost Republičkog organa uprave mjerodavnog za poslove obrazovanja. Stvarno stanje je da Univerzitet od županijskog Ministarstva obrazovanja traži davanje suglasnosti na plan upisa studenata. Županijsko Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa daje suglasnost na plan upisa studenata u prvu godinu studija.

Iz dokumentacije sveučilišta (na primjeru tri sveučilišta) prikazuje se mogućnost utjecaja stručnih organa sveučilišta na donošenje plana upisa:

- Stručni organ sveučilišta (Senat, Nastavno-naučno vijeće), među ostalim, ima mogućnost da na prijedlog visokoškolskih ustanova i uz suglasnost osnivača utvrđuje kriterije i provodi postupak upisa studenata i da predlaže Standarde i normative visokog obrazovanja ¹⁰⁰. Senat Sveučilišta utvrđuje plan i kriterije za upis studenata na prijedlog članice Sveučilišta, a kada osnivač Sveučilišta potvrdi plan upisa, objavljuje Natječaj za upis studenata i stara se za njegovo provođenje ¹⁰¹.

- Savjet Sveučilišta, među ostalim, odlučuje o pitanjima upisa studenata koji ulaze u djelokrug Sveučilišta ¹⁰².

⁹⁸ Elementi natječaja: broj kandidata za upis kao redovitih i izvanrednih studenata, posebno za kandidate sa završenim srednjim obrazovanjem u R BiH i državljani R BiH, strani državljani i osobe bez državljanstva sa završenim srednjim obrazovanjem u inozemstvu, broj redovitih studenata državljana R BiH koji ne plaćaju troškove studija za prvu godinu studija; visinu troškova studija za ostale studente

⁹⁹Elementi natječaja: osnove i mjerila za utvrđivanje redoslijeda prijema kandidata za upis; način provjere znanja i sposobnosti kandidata za odgovarajući studij i prosjek ocjena u srednjem obrazovanju, vrijeme provjere znanja i sposobnosti kandidata za odgovarajući studij posebno za kandidate sa završenim srednjim obrazovanjem u R BiH i kandidata sa završenim srednjim obrazovanjem u inozemstvu; mjerodavne organe i postupak zaštite prava kandidata koji nisu primljeni za upis i vrijeme upisa primljenih kandidata

¹⁰⁰ Zakon o visokom obrazovanju Županije Sarajevo

¹⁰¹ Pravila Sveučilišta Sarajevo

¹⁰² Statut Univerziteta Mostar

- Senat Sveučilišta predlaže broj studenata za upis u prvu godinu studija i utvrđuju kriterije i postupak upisa na studije u skladu sa zakonom, raspisuje natječaj za upis studenata dodiplomskog studija¹⁰³.

- Iz izloženog, sveučilišta treba da utvrde plan i kriterije upisa studenata i provode postupak upisa studenata. Stvarno stanje je da stručni organi univerziteta, usvajaju prijedloge upisa broja studenata koje dostavljaju članice sveučilišta¹⁰⁴.

¹⁰³ Pravila Sveučilišta Zenica

¹⁰⁴ Zapisnici sa sjednica organa Sveučilišta

PRIVITAK III**VISOKOŠKOLSKE USTANOVE U FEDERACIJI BiH**

Prema zvaničnim podacima Zavoda za statistiku Federacije BiH u 2002/2003. godinu na visokoškolske ustanove upisano je 51.771 student, a studij je u istoj godini okončalo 3.442 diplomca. U 2003/2004. godini na visokoškolske ustanove upisano je 54.425 studenata, a u istoj školskoj godini studij je okončalo 3.178 diplomaca. U 2004/2005 godini, upisano je 58.616 a okončalo je 4.730 diplomaca.

U 2005/2006 godini, u Federaciji BiH upisano je ukupno 60.860 studenata, i to po sveučilištima prema prikazanom tabeličnom pregledu:

Naziv sveučilišta	Broj visokoškolskih ustanova	Broj upisanih studenata u školsku 2005/2006.
Sveučilište u Sarajevu	28	31.964
Sveučilište u Zenici	7	2.901
Sveučilište u Bihaću	7	4.160
Sveučilište u Tuzli	13	11.444
Univerzitet Dž.B. u Mostaru	8	4.900
Sveučilište u Mostaru	9	5.491
UKUPNO:	72	60.860

I SVEUČILIŠTE U SARAJEVU

1. Akademija likovnih umjetnosti;
2. Akademija scenskih umjetnosti;
3. Arhitektonski fakultet;
4. Ekonomski fakultet;
5. Elektrotehnički fakultet;
6. Fakultet kriminalističkih znanosti;
7. Fakultet političkih znanosti;
8. Fakultet športa i tjelesnog odgoja;
9. Fakultet za saobraćaj i komunikacije;
10. Farmaceutski fakultet;
11. Filozofski fakultet;
12. Građevinski fakultet;

13. Strojarski fakultet;
14. Medicinski fakultet;
15. Muzička akademija;
16. Pedagoška akademija;
17. Poljoprivredni fakultet;
18. Pravni fakultet;
19. Prirodno-matematički fakultet;
20. Stomatološki fakultet sa klinikama;
21. Šumarski fakultet;
22. Veterinarski fakultet;
23. Visoka zdravstvena škola;

Pridružene članice:

24. Fakultet islamskih znanosti; i
25. Franjevačka teologija. (www.unsa.ba – navodi da ne pripada Sveučilištu u Sarajevu)

U Županiji Sarajevo djeluju i slijedeće visokoškolske ustanove:

- Sarajevska škola za znanost i tehnologiju;
- Internacionalno sveučilište; i
- Vrhbosanska katolička teologija;
- Fakultet za javnu upravu, sjedište fakulteta je u Sarajevu, otpočeo sa radom 2006/2007 - Prema dopisu Županijskog ministarstva obrazovanja (nema ga u Statističkom biltenu za 2005/2006 akademsku godinu)

II SVEUČILIŠTE U ZENICI

1. Fakultet za metalurgiju i metale;
2. Strojarski fakultet;
3. Pedagoški fakultet;
4. Ekonomski fakultet;
5. Pravni fakultet;
6. Zdravstveni fakultet;

Pridružena članica:

7. Islamski pedagoški fakultet.

III SVEUČILIŠTE U TUZLI

1. Akademija dramskih umjetnosti;
2. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet; (stari naziv Defektološki fakultet)
3. Ekonomski fakultet;
4. Fakultet elektrotehnike;
5. Fakultet za tjelesni odgoj i šport;
6. Farmaceutski fakultet;
7. Filozofski fakultet;
8. Strojarski fakultet;
9. Medicinski fakultet + Visoka zdravstvena škola u okviru Medicinskog fakulteta;
10. Pravni fakultet;
11. Prirodno matematički fakultet;
12. Rudarsko geološko građevinski fakultet;
13. Tehnološki fakultet.

U Tuzlanskoj županiji djeluje i slijedeća visokoškolska ustanova:

14. Američko sveučilište u Bosni i Hercegovini u Tuzli.

IV SVEUČILIŠTE U BIHAĆU

1. Biotehnički fakultet;
2. Ekonomski fakultet;
3. Pravni fakultet;
4. Pedagoški fakultet;
5. Tehnički fakultet;
6. Viša medicinska škola;
7. Islamska pedagoška akademija.

V UNIVERZITET DŽEMAL BIJEDIĆ U MOSTARU

1. Agromediterranski fakultet;
2. Građevinski fakultet;
3. Nastavnički fakultet;
4. Pravni fakultet;
5. Fakultet humanističkih nauka;
6. Fakultet za poslovni menadžment;
7. Fakultet informacijskih tehnologija (FIT);
8. Strojarski fakultet.

VI SVEUČILIŠTE U MOSTARU

Do akademske 2005/2006. godine

1. Agronomski fakultet;
2. Ekonomski fakultet;
3. Fakultet strojarstva i računarstva;
4. Građevinski fakultet;
5. Medicinski fakultet;
6. Pravni fakultet;
7. Akademija likovnih umjetnosti;
8. Visoka zdravstvena škola;
9. Pedagoški fakultet.

Od akademske 2006/2007. godine u Vodiču za buduće studente navode se i slijedeći fakulteti:

10. Fakultet filozofsko-humanističkih znanosti;
 11. Fakultet prirodno-matematičkih i odgojnih znanosti;
- (*NAPOMENA*: nema Pedagoške akademije u Vodiču za akademsku 2006/2007. godinu)

U Bosansko-podrinjskoj županiji egzistira Fakultet za poslovni menadžment iz Bosanske Gradiške u Goraždu.

Pored javnih sveučilišta u Federaciji Bosne i Hercegovine egzistira (bez podataka iz Travnika) 5 privatnih visokoškolskih ustanova, koje su dobile rješenje - dozvole za rad od županijskih ministarstava obrazovanja, i to su: Fakultet za poslovni menadžment iz Bosanske Gradiške u Goraždu; Američko sveučilište u Bosni i Hercegovini u Tuzli; Internacionalno sveučilište u Sarajevu, sjedište Sveučilišta je u Sarajevu; Sarajevo School of Science and Tehnology (Sarajevska Škola za znanost i tehnologiju); i Fakultet za javnu upravu, sjedište fakulteta je u Sarajevu. Međutim, prema objavljenim informacijama u medijima (natječaji i slično) evidentno je postojanje većeg broja privatnih visokoškolskih ustanova u odnosu na visokoškolske ustanove koje imaju dozvolu za rad.

REFERENCE

- Ustav Federacije Bosne i Hercegovine («Službene novine FBiH», broj: 1/94);
- Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba
- («Službene novine FBiH», broj: 41/01);
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba («Službene novine FBiH», broj: 22/05);
- Zakon o Vladi Federacije Bosne i Hercegovine («Službene novine FBiH», broj: 1/94);
- Odluku kojom se proglašava Zakon o ministarstvima Federacije i drugim tijelima federalne uprave, broj 56/02, 21.listopad 2002. godine, Sarajevo, Visoki predstavnik, Peddy Ashdown, s.r.;
- Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave («Službene novine FBiH», broj: 58/02), na privremenoj osnovi dok ga ne usvoji Parlament FBiH;
- Zakon o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave («Službene novine FBiH», broj: 19/03), usvojen na Parlamentu FBiH;
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave («Službene novine FBiH», broj: 38/05);
- Program rada za 2004. godinu, Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti;
- Zakon o izvršenju Proračuna Federacije Bosne i Hercegovine («Službene novine FBiH», broj 78/04);
- Odluka Vlade FBiH o usvajanju programa utroška sredstava sa kriterijima raspodjele sredstava tekućih transfera utvrđenih Proračunom Federacije Bosne i Hercegovine za 2004. godinu Federalnom ministarstvu obrazovanja i znanosti;
- Odluka Vlade FBiH o usvajanju programa utroška sredstava sa kriterijima raspodjele sredstava tekućih transfera utvrđenih Proračunom Federacije Bosne i Hercegovine za 2005. godinu Federalnom ministarstvu obrazovanja i znanosti (sredstva utvrđena u razdjelu 54. Proračuna FBiH za 2005. godinu), («Službene novine FBiH», broj: 30/04);

- Odgovori na pitanja Ureda za reviziju, u svezi mjerodavnosti Sektora za visoko obrazovanje; - Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti, Mostar, 11.04.2007. godine;
- Vlada FBiH: Djelokrug Federalnog ministarstva obrazovanja i znanosti;
- Lisabonska deklaracija;
- Bilten – Podaci za 2003. godinu, Federalni zavod za zapošljavanje;
- Bilten – Dokumenti, statistički pregled jul/srpanj 2004. godine, Federalni zavod za zapošljavanje;
- Bilten – Podaci za 2005. godinu, Federalni zavod za zapošljavanje;
- Bilten – Dokumenti, statistički pregled maj/svibanj 2006. godine, Federalni zavod za zapošljavanje- Sarajevo, jun/lipanj 2006. godine;
- Anketa – za ispitivanje burze rada u Bosni i Hercegovini, Federalni zavod za zapošljavanje, Sarajevo, 2007. godine;
- Poslovnik o radu Zastupničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, («Službene novine FBiH», broj: 2/98; 26/98 i 6/03);
- Poslovnik o radu Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, («Službene novine FBiH», broj: 27/03);
- OSCE: Međunarodne obveze i dužnosti Bosne i Hercegovine na polju obrazovanja;
- BiH članica Bolonjskog procesa, Ministarstvo inozemnih poslova BiH;
- Zapisnik (od 20.03.2006.godine) sa Četvrte konferencije ministara Bologna procesa, 19. i 20. svibnja 2005. godine, Bergen, Norveška, kao i članak o pristupanju Bosne i Hercegovine Bolonjskom procesu; Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti;
- Vlada FBiH: Informacije o Federalnom ministarstvu obrazovanja i znanosti;
- Federalni zavod za statistiku: Upisani studenti i studenti prve godine u školskoj 2005/2006. godini;
- Federalno ministarstvo obrazovanja i znanosti: Izvješće o radu za 2003. godinu;
- Pregled propisa iz oblasti obrazovanja u Federaciji Bosne i Hercegovine, županijski/kantonalni propisi;
- Informator Federalnog zavoda za zapošljavanje;
- Federalni zavod za zapošljavanje: Pregled broja nezaposlenih-evidentiranih u službama za zapošljavanje-ciljana zanimanja;

- Programi zapošljavanja, županijske/kantonalne službe za zapošljavanje- Podaci Federalnog zavoda za zapošljavanje od 29.06.2006. godine;
- Pregled nezaposlenih lica iz evidencije JU Službe za zapošljavanje Kantona Sarajevo, prema završenim fakultetima (stanje na dan 31.03.2006. godine, frekvencija iznad 15 osoba) informativno objavljeno uz Natječaj za prijem studenata Univerziteta u Sarajevu u studentske domove u Sarajevu u akademskoj 2006/2007. godini na smještaj i ishranu;
- Program poticaja zapošljavanja mladih osoba sa VSS bez radnog iskustva, pregled uposlenih po kantonima - podaci Federalnog zavoda za zapošljavanje (29.06.2006. godine);
- Federalni zavod za zapošljavanje: Zaposlenost i nezaposlenost u Federaciji Bosne i Hercegovine;
- Ukaz o proglašenju Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba, («Službene novine FBiH», broj:22/05);
- Program rada za 2003. godinu Federalnog Zavoda za zapošljavanje;
- Program rada za 2005. godinu Federalnog Zavoda za zapošljavanje;
- Odgovor na upit, broj: 06-02-90/07 od 15.02.2007.godine Federalnog ministarstva pravde Federalnom ministarstvu obrazovanja i znanosti, koji se odnosi na primjenu Zakona o federalnim ministarstvima i drugim tijelima federalne uprave;
- Zakon o nostrifikaciji i ekvivalenciji inostranih školskih svjedodžbi («Službeni list SRBiH», broj: 7/88);
- Zakon o visokom obrazovanju («Službene novine Kantona Sarajevo», broj: 17/99; 14/00; 15/01; 13/02; 12/03; 15/03; 13/04; 31/04; 22/05 i 23/06);
- Standardi i normativi za obavljanje djelatnosti visokog obrazovanja na području Kantona Sarajevo;
- Pravila Univerziteta u Sarajevu;
- Plan institucionalnog razvoja (PIR) Univerziteta u Sarajevu (2003-2008);
- Zaključak Vlade Kantona Sarajevo, broj: 02-05-1087-7/03 od 12.06.2003.godine (Usvajanje plana upisa za 2003/2004);
- Zaključak Vlade Kantona Sarajevo, broj: 02-05-15871-5/04 od 10.06.2004. godine (Usvajanje plana upisa za 2004/2005);
- Zaključak Vlade Kantona Sarajevo, broj: 02-05-19218-22/05 od 02.06.2005. godine (Usvajanje plana upisa za 2005/2006);

- Natječaj za upis studenata na Univerzitet u Sarajevu u školskoj 2005/2006. godini;
- Odluka (Univerziteta u Sarajevu) o kriterijima i mjerilima za utvrđivanje redoslijeda prijema kandidata za upis u prvu godinu studija u školskoj 2005/2006. godini;
- Plan upisa studenata Univerziteta u Sarajevu u školskoj 2005/2006. godini;
- Natječaj za upis studenata na Univerzitet u Sarajevu u školskoj 2004/2005. godini;
- Odluka Univerziteta u Sarajevu, o kriterijima i mjerilima za utvrđivanje redoslijeda prijema kandidata za upis u prvu godinu studija u školskoj 2004/2005. godini;
- Plan upisa studenata Univerziteta u Sarajevu u školskoj 2004/2005. godini;
- Interna evaluacija Univerziteta u Sarajevu, siječanj 2004.godine;
- Vlada Kantona Sarajevo, Bolonjska deklaracija;
- Vlada Kantona Sarajevo, Visoko obrazovanje (i visokoškolske ustanove);
- Izvješće Službe za zapošljavanje o radu Komisije za praćenje realizacije angažiranja pripravnika sa VSS i VŠS, Sarajevo 20.04.2005.godine;
- Bilten- statistički pregled, prosinac 2005.godine, JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo;
- Adrese na koje se dostavlja Bilten JU Službe za zapošljavanje Kantona Sarajevo;
- Bilten- statistički pregled, prosinac 2004.godine, JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo;
- Bilten- statistički pregled, prosinac 2003.godine, JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo;
- Bilten- statistički pregled, prosinac 2002.godine, JU Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo;
- Strategija razvoja Kantona Sarajevo do 2015. godine;
- Odluka Vlade Kantona Sarajevo o davanju suglasnosti o visini troškova za paralelni nastavni proces, odnosno izvanredni studij na visokoškolskim ustanovama Univerziteta u Sarajevu («Službene novine Kantona Sarajevo», broj: 17/03 i 18/03);
- Odluka o izmjenama i dopunama odluke o davanju suglasnosti Univerzitetu u Sarajevu o visini participacije cijena usluga visokoškolskih ustanova («Službene novine Kantona Sarajevo», broj: 32/05);

- Organizacija integriranog Univerziteta u Sarajevu (finalna verzija), listopad 2004. godine;
- Dopis JU Službe za zapošljavanje Kantona Sarajevo, broj: 01-02/1-14-5415/06 od 27.07.2006. godine;
- Dopis Ministarstva obrazovanja i znanosti Kantona Sarajevo, broj: 11-01-38-383/07 od 12.01.2007. godine;
- Zapisnik Ministarstva financija KS, broj: 08-03-PDŽ od 09.10.2006, o izvršenom pregledu JU Arhitektonskog fakulteta;
- Izvještaj Ureda za reviziju proračuna/budžeta u FBiH, Broj: UR: 009-06/05,033-03/05. siječanj 2006. godine o reviziji finansijskih izvještaja Fakulteta kriminalističkih nauka na dan 31.12.2004. godine;
- Izvještaj Ureda za reviziju proračuna/budžeta u FBiH, Broj: UR: 009-07/05,033-04/05 siječanj 2006. godine o reviziji finansijskih izvještaja Prirodno-matematičkog fakulteta na dan 31.12.2004. godine;
- Zaključak Vlade KS, broj: 02-05-989/99 od 28.12.1999. godine o koeficijentima plaća; ostvareni prihodi visokoškolskih ustanova Univerziteta u Sarajevu za 2001., 2002., 2003., 2004., 2005. i 2006. godinu;
- Konkurs sufinansiranja tehničke obrade magistarskih radova i doktorskih disertacija u 2006. godini i druga dokumentacija za znanstveno-istraživački rad, dokumentacija o dodjeli stipendija talentiranim učenicima i studentima;
- Saopćenje za javnost Ministarstva obrazovanja i znanosti Kantona Sarajevo, broj: 11-01-38-sl od 13.10.2006.godine;
- Dostava podataka Ministarstva obrazovanja i znanosti Kantona Sarajevo, broj: 11-01-38-28900-1 od 22.01.2007. godine;
- Dopis Univerziteta u Sarajevu, broj 0105-I-33/07 od 17.01.2007. godine o završenim studentima za 4 zanimanja;
- Dopis Ministarstva obrazovanja i znanosti KS, broj: 11-01-38-sl od 17.06.2006. godine upućen Univerzitetu u Sarajevu, o planu upisa studenata u prvu godinu studija na visokoškolske ustanove sa područja KS u školskoj 2004/2005. godini;
- Planovi upisa studenata u prvu godinu studija za 2002/2003; 2003/2004; 2004/2005 i 2005/2006;
- Zapisnici sa sjednica Senata Univerziteta u Sarajevu održani 24.04.2002. godine, 15.05.2003. godine, 19.05.2004.godine i 26.04.2005. godine;
- Dopis Ministarstva znanosti, prosvjete, kulture i športa Livno, broj: 06-02-38-1078/06 od 06.11.2006.godine;

- Dopis Ministarstva znanosti, prosvjete, kulture i športa, Livno broj: 06-02-38-1078/06 od 17.01.2007.godine;
- Zakon o visokom školstvu u Kantonu 10 («Narodne novine Hercegbosanske županije», broj: 8/06);
- Odluku HBK Livno o prihvaćanju suosnivačkih prava nad Sveučilištem u Mostaru («Narodne novine Hercegbosanske županije», broj: 11/00);
- Dopis Ministarstva znanosti, prosvjete, kulture i športa Livno o financiranju visokog školstva za razdoblje od 2002. do 2006. godine, Br: 06-02-38-1078/06 od 17.01.2007. godine;
- Odluku Ministarstva znanosti, prosvjete, kulture i športa Livno, broj: 06-01-02-360/05 od 04.10.2005. godine o deficitarnim studijskim skupinama, broju korisnika i visini studenskih stipendija za akademsku 2005/2006.godinu;
- Natječaj Ministarstva znanosti, prosvjete, kulture i športa Livno, broj: 06-01-02-360/05 od 07.10.2005. godine za dodjelu stipendija redovitim studentima dodiplomskog studija s područja Hercegbosanske županije za akademsku 2005/2006. godinu;
- Odluka Ministarstva znanosti, prosvjete, kulture i športa Livno, broj: 06-01-02-360/05 od 30.11.2005. godine, o dodjeli stipendija redovitim studentima dodiplomskog studija s područja Hercegbosanske županije za akademsku 2005/2006. godinu;
- Dopis Županijskog zavoda za upošljavanje Livno, broj: 466/2006 od 28.09.2006. godine (struktura neuposlenih VSS);
- Dopis Ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta Travnik, broj: 03-38-914/06-2 od 01.02.2007. godine;
- Dopis Službe za zapošljavanje Srednjobosanskog kantona Travnik, broj: 03-401074/06 od 25.07.2006. godine, u prilogu liste neuposlenih VSS za 2002., 2003., 2004., 2005. i 2006. godinu;
- Zakon o visokom obrazovanju («Narodne novine Županije Posavske», broj: 6/00);
- Odluka o prihvaćanju suosnivačkih prava nad Sveučilištem u Mostaru («Narodne novine Županije Posavske», broj: 6/00);
- Dopis Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Posavske županije, broj: 06-38-5/07 od 30.01.2007. godine;
- Dopis Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa Posavske županije, broj: 06-38-854/06 od 08.12.2006. godine;
- Dopis Službe za upošljavanje Županije Posavske, broj: 01-268/06 od 03.10.2007. godine;
- Dopis Kantonalnog ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta USK Bihać, broj: 10-38-11952-2/06 od 14.11.2006. godine;

- Zakon o Univerzitetu u Bihaću («Službeni glasnik US Kantona», broj: 8/98 i 8/06);
- Pravilnik Vlade USK Bihać, broj: 03-017-822/2004 od 20.10.2004. godine, o osnovama finansiranja visokog obrazovanja;
- Nacrt izvještaja Kantonalnog ministarstva finansija Bihać, broj: 04-49-12153-1/06 od 06.11.2006. godine, o obavljenoj kontroli kod JU Tehnički fakultet Univerziteta u Bihaću;
- Dopis Kantonalnog ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta USK Bihać, broj: 10-38-214-2/07 od 15.01.2007. godine;
- Izvještaji Kantonalnog ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta USK Bihać, o radu kantonalnog inspektora za srednje i visoko obrazovanje za 2006. godinu i za 2002.godinu;
- Zaključak Vlade USK Bihać, broj: 03-017-1792/2005 od 29.06.2005. godine, o davanju suglasnosti na Plan upisa studenata;
- Dopis Univerziteta u Bihaću, broj: 02-636/2005 od 08.06.2005. godine kojim je dostavljen Plan upisa u 2005/2006. godinu Kantonalnom ministarstvu obrazovanja USK;
- Plan upisa studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću u 2005/2006. godini;
- Dopis Univerziteta u Bihaću, broj: 02-276/2007 od 28.02.2007. godine;
- Konkurs za upis studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću u akademskoj 2005/2006. godini;
- Odluka o kriterijima i mjerilima za utvrđivanje redosljeda prijema kandidata za upis u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću;
- Plan upisa studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću u akademskoj 2005/2006. godini;
- Dopis Univerziteta u Bihaću broj: 02-636/2005 od 08.06.2005. godine o dostavljanju plana upisa studenata u I godini studija u akademskoj 2005/2006. godini Kantonalnom ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta;
- Izvod iz Zapisnika sa X (desete) sjednice Upravnog odbora Univerziteta u Bihaću održane 07.06.2005. godine;
- Zapisnik sa V (pete) sjednice Univerzitetskog nastavno-naučnog vijeća u Bihaću održane 03.06.2005. godine;
- Preporuka Univerzitetskog nastavno-naučnog vijeća Bihać, broj: 06-466/2005 od 04.05.2005.godine da do 20.05.2005. godine sve visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću trebaju dostaviti preliminarne upisne kvote za upis studenata u akademskoj 2005/2006. godini;

- Odluka Tehničkog fakulteta u Bihaću, broj: 01-479 od 17.05.2005. godine, kojom se utvrđuje prijedlog o upisu studena u akademskoj 2005/2006. godini;
- Prijedlog upisne kvote studenata u akademskoj 2005/2006.godini Pedagoškog fakulteta u Bihaću, broj: 0810-486/2005 od 20.05.2005. godine;
- Zaključak Vlade Unsko-sanskog kantona, broj: 03-017-1792/05 od 29.06.2005. godine;
- Dopis Kantonalnog ministarstva obrazovanja, nauke, kulture i sporta od 05.07.2005.godine o suglasnosti na Plan upisa studenata na I godinu studija visokoškolskih ustanova Univerziteta u Bihaću;
- Dopis Univerziteta u Bihaću, broj: 02-1472/2006 od 05.12.2006.godine;
- Zakon o Univerzitetu u Bihaću («Službeni glasnik USK», broj 8/98);
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Univerzitetu u Bihaću («Službeni glasnik USK», broj 8/06);
- Plan institucionalnog razvoja Univerziteta u Bihaću za razdoblje 2003 - 2010. godine;
- Pravila studiranja na studiju prvog ciklusa – Univerziteta u Bihaću, 2006.godine;
- Pravila Univerziteta u Bihaću, broj: 03-017-897/2002 od 25.04.2002. godine;
- Dopis Univerziteta u Bihaću, broj: 02-27/2007 od 08.01.2007. godine;
- Dopis Pravnog fakulteta u Bihaću – Univerziteta u Bihaću, broj 02-12/07 od 08.01.2007. godine o broju diplomaca za 2002 – 2005. godinu;
- Plan upisa studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću u akademskoj 2006/2007. godini u Prvi ciklus studija prema novim nastavnim planovima i programima;
- Plan upisa studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću u akademskoj 2005/2006. godini;
- Plan upisa studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću u akademskoj 2004/2005. godini;
- Plan upisa studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću u akademskoj 2003/2004. godini;
- Plan upisa studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta u Bihaću u akademskoj 2002/2003. godini;
- Dopis JU Službe za zapošljavanje USK - Bihać, broj: 01-3789-1/06 od 31.07.2006. godine;

- Dopis Ministarstva prosvjete, znanosti i kulture HNK (broj:05- 03-40-1951/06);
- Suglasnost na Plan upisa u prvu (I) godinu studija na visokoškolske ustanove «Džemal Bijedić» u Mostaru u akademskoj 2006/2007.godini, Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa, (broj: 05- 03-40-986-1/06);
- HNK-Služba za zapošljavanje (Dopis broj:03/1-1030/2-2006) - dostava podataka za pred-studiju revizije učinka;
- Karakteristike Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru;
- Dostava podataka Ministarstva prosvjete, znanosti, kulture i športa HNK (broj: 05-03-40-26/07);
- Univerzitet «Džemal Bijedić» u Mostaru, Dostava podataka-Rektorat (No: 180-1-13/07);
- Zakon o Univerzitetu Mostar («Službeni list Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine» broj: 39/90);
- Uredba sa zakonskom snagom o izmjenama Zakona o Univerzitetu Mostar («Službeni list RBiH», broj: 3/93);
- Uredba sa zakonskom snagom o izmjenama i dopunama Zakona o Univerzitetu Mostar («Službeni list RBiH», broj: 24/93);
- Odluka o raspisivanju Natječaja za upis studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru u akademskoj 2002/2003. godini;
- Odluka o raspisivanju Natječaja za upis studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru u akademskoj 2003/2004. godini;
- Odluka o raspisivanju Natječaja za upis studenata u I godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru, u akademskoj 2004/2005. godini, a u skladu sa Planom upisa studenata koji je sastavni dio ove Odluke, Savjet Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru (broj: 100-1-451/04);
- Odluka o raspisivanju Natječaja za upis studenata u prvu godinu studija na visokoškolske ustanove Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru, u akademskoj 2005/2006. godini, a u skladu sa Planom upisa studenata odobrenog od Ministarstva za obrazovanje, znanost, kulturu i šport Hercegovačko-neretvanskog kantona, Savjet Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru (broj: 100-1-456/01);
- Dostava podataka: Univerzitet «Džemal Bijedić» u Mostaru, Rektorat (No: 101-1- 1286/06);
- Zakon o Univerzitetu (Osnovni tekst Zakona objavljen u «Službenom listu SRBiH», broj 39/90);

- Izmjene i dopune Zakona o Univerzitetu, «Službeni list RBiH» 3/93 i 24/93 i 13/94. godine;
- Statut Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru- prečišćen tekst, Mostar, travanj 2004. godine;
- Pregled prihoda Univerziteta «Džemal Bijedić» u Mostaru za razdoblje 2002-2006. godine;
- Natječaj za upis studenata u prvu godinu studija akademske 2006/2007. godine.
- Informacije o Sveučilištu u Mostaru- Fakulteti, sa web-stranice;
- Dostava podataka za glavnu studiju revizije učinka, Sveučilište u Mostaru (broj: 01-19/07);
- Broj diplomiranih studenata u 2002, 2003, 2004 i 2005. godini; Pravni fakultet Sveučilišta u Mostaru;
- Odluka o upisu studenata u prvu godinu studija Sveučilišta u Mostaru, i naknadi za redoviti i izvanredni studij u akademskoj 2002/2003. godini;
- Odluka o upisu studenata u prvu godinu studija Sveučilišta u Mostaru, i naknadi za redoviti i izvanredni studij u akademskoj 2003/2004. godini;
- Odluka o upisu studenata u prvu godinu studija Sveučilišta u Mostaru i naknadi za redoviti i izvanredni studij u akademskoj 2004/2005. godini;
- Odluka o upisu studenata u prvu godinu studija Sveučilišta u Mostaru, i naknadi za redoviti i izvanredni studij u akademskoj 2005/2006. godini;
- Dostava podataka- Sveučilište u Mostaru (broj: 01-1528/06);
- Glasnik Sveučilišta u Mostaru, u kojemu su objedinjeni normativni akti Sveučilišta i članica Sveučilišta;
- Zakon o Sveučilištu u Mostaru («Narodne novine HRHB», br. 32/94);
- Odluka o privremenoj raspodjeli sredstava za financiranje nastavnih djelatnosti članica Sveučilišta u Mostaru u akademskoj 2003/2004. godini od 15. listopada 2003. godine;
- Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o usvajanju privremene raspodjele sredstava za financiranje nastavnih djelatnosti nakon podmirjenja zajedničkih troškova Sveučilišta u Mostaru u akademskoj 2005/2006., br. 01-4-105., od 13.3.2006. godine, usvojena na Upravnom vijeću Sveučilišta pod br. 01-6-148-a/06., od 18. srpnja 2006.godine;

- Pregled Prihoda Sveučilišta u Mostaru za razdoblje 2002. do 30.10.2006. godine, Sveučilište u Mostaru, (broj: 01-1528/06) od 17.11.2006. godine;
- Priručnik: Red predavanja 2005/2006. godine, Sveučilište u Mostaru;
- Vodič za buduće studente za akademsku godinu 2006/2007. godinu Sveučilište u Mostaru;
- ECTS vodič, Informacijski paket, Mostar, lipanj 2006. godine, Sveučilište u Mostaru.
- C. E. P. O. S.: Povezanost potražnje ekonomije i ponude obrazovanja u BiH, veljača, 2006.godine.

www – stranice i tiskovni članci:

- Univerzitet Tuzla: Bolonjski proces – uvodna riječ;
- Federalni zavod za zapošljavanje: Program poticaja zapošljavanja mladih osoba sa visokom stručnom spremom;
- Natječaj za učešće u financiranju Programa poticaja zapošljavanja mladih osoba sa VSS;
- Federalni zavod za zapošljavanje: Zaposlenost i nezaposlenost u 2004. godini; Kako i gdje pronaći informacije o slobodnim radnim mjestima; i Saopćenje za javnost;
- Natječaj za upis u redovne i izvanredne studente- Fakultet poslovne ekonomije sa sjedištem u Banja Luci, Filijala Travnik (College of modern management);
- Federalni zavod za zapošljavanje: Informator Federalnog zavoda za zapošljavanje, broj 1 (lipanj 2004) i broj 2 (rujan 2004);
- Univerzitet u Sarajevu - Studenski informator- Dokument D.3;
- Omladinska informativna agencija: Obrazovanje u BiH, OSCE;
- Univerzitet u Sarajevu: Okvirni Zakon o visokom obrazovanju u BiH – konačna verzija Vijeća Europe, prosinac 2003. godine;
- Univerzitet u Sarajevu: Standardi i normativi za obavljanje djelatnosti visokog obrazovanja na području Kantona Sarajevo;
- Federalni zavod za statistiku: Obrazovanje; Visokoškolske ustanove; Zaposlenost i Nezaposlenost;
- Ministarstvo obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo: Radna grupa za visoko obrazovanje;
- EU ne želi BiH s ovakvim obrazovnim sustavom, piše Daglas Dejvidson (tiskovni članak – 25.11.2005.godine);

- Vijeću ministara upućen Nacrt zakona o visokom obrazovanju (tiskovni članak – 28.4.2006.odine);
- Obrazovni sistem je u jadnom stanju – Okrugli sto u organizaciji OSCE-a (tiskovni članak – lipanj 2006. godine) ;
- Zaključak prve studentske konferencije (tiskovni članak – ožujak 2006.godine);
- Kakvo je stanje na tržištu rada (tiskovni članak – 03.04.2006.godine);
- Ne možemo nazad, a naprijed nam ne dozvoljavaju zakoni – Hasan Muratović, rektor Univerziteta u Sarajevu (tiskovni članak – 13.03.2006.godine);
- Promovirano 4.078 diplomaca i magistranata – Izgrađeni temelji sjajnih karijera (tiskovni članak – 02.07.2006.godine);
- Javni poziv Parlamentarne skupštine BiH za javnu raspravu o Prijedlogu zakona o visokom obrazovanju u BiH (tiskovni članak – 03.07.2006.godine);
- Predstavljen novi projekt EU- U obrazovanju potrebni radikalni zahvati (tiskovni članak – 13.07.2006.godine);
- Aimpress.org:Univerzitet u BiH – 08.07.1995. godine;
- Federalni zavod za zapošljavanje: Potpisan sporazum o suradnji između Federalnog zavoda za zapošljavanje i Ekonomskog instituta;
- Privredna komora Tuzla: Razmjena mišljenja o profilu kadrova za potrebe Univerziteta;
- Web stranica cin.ba: Financiranje visokog obrazovanja nedovoljno i neravnomjerno;
- Zavod za zapošljavanje: U Federaciji 359.177 osoba bez posla (tiskovni članak – 05.11.2006.godine);